

საოჯახო სასტუმრო – გასაქირავებლად მოწყობილი ან გამოყენებული შენობა, სადაც უზრუნველყოფენ ან არ უზრუნველყოფენ კვებას. იგი არ წარმოადგენს ერთი ოჯახის საცხოვრებელ ერთეულს.

საპარადო – იხ. საზეიმო.

საპატიმრო – ტუსალების დასამწყვდევი შენობა; საპყრობილე.

საპატრონიკე – პატრონიკე, პატრონიკონი, საქცველი, ტრიფორიუმი; ტაძარში გრძივი თაღის თავზე მოწყობილი ვიწრო ბაქანი, რომელიც მანდილოსნებისთვის იყო განკუთვნილი.

საპირე – 1. პირი; ფანჯრის, კარის ღიობის და მისთ. გლუვი ან დაპროფილებული ხის (ნახ. 1), ქვის, ბეტონის ან ლითონის მოჩარჩოება; 2. თამასა.

ნახ. 1

საპირე ქვა – ბუნებრივი ან ხელოვნური მოსაპირკეთებელი ქვა.

საპირფარეშო – 1. ოთახი, სადაც იცვამენ და ირთვებიან მსახიობები (თეატრში); 2. მორთვა-მოკაზმვისათვის განკუთვნილი; 3. ოთახი ან ნაგებობა ბუნებრივ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად.

საპირწონე – ტვირთი, რომელიც გამოიყენება მანქანებში მოქმედი ძალისა და მომენტის გასაწონასწორებლად. დანიშნულების მიხედვით გვხვდება მრავალი სახის: ამწევი, აწყობილი, ბორბლის, განმხოლოებელი, მოძრავი, შეწონასწორებული, ჩამიწებული, ჭარბი და სხვ.

საპონიტი [ლათ. sapo (saponis) საპონი] – შრეული სილიკატების ქვეკლასის თიხოვანი მინერალი; აქვს ბენტონიტის თვისება. ფერი ყავისფერ-მოწითალო, ზოგჯერ თეთრი მოყვითალო, მომწვანო, მოწითალო შეფერილობით (ნახ. 1). ხშირად შეიცავს ნიკელის, მარგანეცის და ქრომის მინარევებს. ქიმიური ფორმულა (გამარტივებული) – $Mg_3[Si_4O_{10}](OH)_2 \cdot nH_2O$; სიმკვრივე – 2240-2300 კგ/მ³; სიმაგრე მინერალური სკალის მიხედვით – 2,5. გამოიყენება მრეწველობაში ნავთობის გაწმენდისა და კრეკინგის დროს, სოფლის მეურნეობაში კომბინირებული საკვების დანამატად, ნიადაგის გამჟანგავად და სხვ.

ნახ. 1

საპოხი – ნივთიერება დატანილი საკონტაქტო ზედაპირებზე ხახუნის ძალის შესამცირებლად.

საპროგენური ბაქტერიები – ლპობის გამომწვევი ბაქტერიები.

საპროექტო დოკუმენტაცია – კანონმდებლობით განსაზღვრულ დოკუმენტთა ერთობლიობა, რომლის საფუძველზე ხორციელდება სამშენებლო სამუშაოები, მათ შორის სამშენებლო კომპლექსისთვის, რაც წარმოადგენს მშენებლობის ნებართვის გაცემის ერთ-ერთ საფუძველს.

საპროექტო დოკუმენტაციის სახელმწიფო ექსპერტიზა – ექსპერტიზის სახეობა, რომელსაც ატარებს ქვეყნის აღმასრულებელი ხელისუფლება.

საპროექტო დოკუმენტაციის სახელმწიფო ექსპერტიზა – ექსპერტიზის სახეობა, რომელსაც ატარებს იურიდიული პირი ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად.

საპროექტო მოცემულობა – პროექტის შედგენის პირველი ეტაპი, რომელიც ასაბუთებს ნაგებობის ტექნიკურ შესაძლებლობას და ეკონომიკურ მიზანშეწონილობას.

საპროექტო ნიშნული – იხ. წითელი ნიშნული.

საპროექტო სამუშაოები – სამუშაოთა ერთობლიობა, რომლის შედეგად იქმნება მშენებლობის განხორციელების დოკუმენტები.

საპროექტო სამუშაოების საწყისი მონაცემები – მონაცემები (დოკუმენტები, ინფორმაცია), რომელიც აუცილებელია საპროექტო სამუშაოების დასაწყებად. მას განეკუთვნება: ა) მიწის ნაკვეთზე საკუთრების ან სარგებლობის დამადასტურებელი დოკუმენტი (ინფორმაცია); ბ) მიწის ნაკვეთის ტოპოგრაფიული რუკა არსებული მდგომარეობით (მასშტაბი 1:500, 1:1000); გ) მიწის ნაკვეთზე არსებული შენობა-ნაგებობების აღწერა (ძირითადი მონაცემები); დ) ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტების, მათ შორის, განაშენიანების რეგულირების გეგმის მოთხოვნები, როდესაც მიწის ნაკვეთი მდებარეობს ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტების მოქმედების არეალში; ე) საჭიროების მიხედვით სხვა მონაცემები (დოკუმენტები, ინფორმაცია) კანონმდებლობის მოთხოვნით ან დამკვეთის გადაწყვეტილების საფუძველზე.

საპროექტო-სამშენებლო საქმიანობის ლიცენზია – სპეციალური ნებართვა, რომელიც მის მფლობელს უფლებას აძლევს ეწეოდეს საპროექტო-სამშენებლო საქმიანობას ლიცენზიით ნებადართული სამშენებლო სახეობების ჩამონათვალის შესაბამისად. ზემოაღნიშნული ლიცენზია მოქმედებს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე. უცხო ქვეყნებში გაცემული ლიცენზიები განსახილველ ქვეყანაში არ მოქმედებს.

საპროექტო-სამშენებლო საქმიანობის სახეობები – ა) საინჟინრო-სადიებო სამუშაოები; ბ) ქალაქთგეგმარება; გ) საცხოვრებელი, სამოქალაქო და საზოგადოებრივი დანიშნულების შენობა-ნაგებობების დაპროექტება; დ) სამრეწველო, საწარმოო და სასოფლო-სამეურნეო შენობა-ნაგებობათა დაპროექტება; ე) სატრანსპორტო ობიექტების დაპროექტება; ვ) ენერგეტიკის, ჰიდროტექნიკური და სამელიორაციო ობიექტების დაპროექტება; ზ) წყალსამეურნეო, საინჟინრო სისტემებისა და ქსელების დაპროექტება; თ) მშენებლობის პროექტების ექსპერტიზა; ი) ისტორიისა და კულტურის ძეგლების კონსერვაცია, რესტავრაცია-რეკონსტრუქცია, ადაპტაცია; კ) სამშენებლო კონსტრუქციების წარმოება; ლ) საცხოვრებელი, სამოქალაქო და საზოგადოებრივი დანიშნულების შენობა-ნაგებობების მშენებლობა; მ) სამრეწველო და საწარმოო დანიშნულების შენობა-ნაგებობების მშენებლობა; ნ) ენერგეტიკის ობიექტების მშენებლობა; ო) საინჟინრო სისტემებისა და კომუნიკაციების მშენებლობა; პ) სატრანსპორტო ობიექტების მშენებლობა; ჟ) ხიდებისა და გვირაბების მშენებლობა; რ) საკაბელო ხაზების, რადიო-სატელეფონო და სატელევიზიო-სარელეო ხაზების, რადიოსადგურების მშენებლობა; ს) სპეციალური ნაგებობების მშენებლობა; ტ) სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ობიექტების მშენებლობა; უ) ჰიდროტექნიკური და მელიორაციული მშენებლობა; ფ) ტექნოლოგიური მოწყობილობებისა და კომუნიკაციების მონტაჟი და გასაშვებ-გამმართავი სამუშაოები.

საპროექტო-სადიებო სამუშაოები – ტოპოგრაფიულ, გეოლოგიურ, ჰიდროგეოლოგიურ, ლაბორატორიულ კვლევებთან, მშენებლობასთან, რეკონსტრუქციასთან, კაპიტალურ შეკეთებასთან, აღდგენასთან, რესტავრაციასთან და საწარმოთა ახალი ტექნოლოგიებით აღჭურვასთან დაკავშირებული კომპლექსური ტექნიკური დოკუმენტაცია.

საპროექტო-სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაცია – დოკუმენტების კომპლექსი, რომელშიც მოცემულია პროექტის არსი და მისი მიზანმიმართულობისა და რეალიზაციის დასაბუთება; დოკუმენტაცია, რომელიც შეიცავს ტექსტურ და გრაფიკულ მასალას და რომელიც განსაზღვრავს არქიტექტურულ, ფუნქციონალურ-ტექნოლოგიურ, კონსტრუქციულ და საინჟინრო-ტექნიკურ გადაწყვეტებს მშენებლობის, რეკონსტრუქციის, კაპიტალური მშენებლობის ობიექტების ტექნიკური გადაიარაღების, საინჟინრო კომუნიკაციების უზრუნველყოფისათვის. ს.-ს. დ. შინაარსი და მოცულობა განისაზღვრება ქვეყნის ნორმატიული დოკუმენტაციითა და პროექტებისა და ხარჯთაღრიცხვების ინსტრუქციებით. საპროექტო დოკუმენტაციის შემადგენლობაში შედის: განმარტებითი ბარათი, სამშენებლო მიწის ნაკვეთის გეგმა, არქიტექტურული გადაწყვეტები, კონსტრუქციები და არქიტექტურულ-მოცულობითი გადაწყვეტები, საინჟინრო-ტექნიკური უზრუნველყოფის ქსელები – ელმომარაგება, წყალმომარაგება, წყალარინება, გათბობა, განიავება და ჰაერის კონდიციონირება, თბოქსელები, კავშირგაბმულობის ქსელები, აირმომარაგების სისტემა, ტექნოლოგიური გადაწყვეტები, საინჟინრო მოწყობილობების ავტომატიზაცია, მშენებლობის ორგანიზაციის პროექტი, ობიექტის დემონტაჟის სამუშაოების ორგანიზაციის პროექტი (საჭიროების შემთხვევაში), გარემოს დაცვის პროექტი, სახანძრო უსაფრთხოების ღონისძიებების ჩამონათვალი, კაპიტალური მშენებლობის ობიექტების ხარჯთაღრიცხვა.

საპროპელი (ბერძ. sapros დამპალი, ხრწნადი და pelos ლამი, შლამი) – დამდგარი მტკნარი წყალსატევების ლამიანი ნალექი, რომელიც უხვად შეიცავს ორგანულ ნივთიერებებს კოლოიდურ მდგომარეობაში. წარმოადგენს წყალმცენარეების, ცოცხალი ორგანიზმების, პლანქტონისა და ნიადაგის დამპალი ნაწილაკების ნარჩენს (ნახ. 1). მდიდარია ორგანული ნივთიერებებით – ჰუმუსით. მოიპოვება წყალსატევების ფსკერიდან ამწე მანქანების მეშვეობით. მდიდარია მინერალური მიკროელემენტებით, როგორებიცაა: Co, Mn, Cu, B, Br, Mo, V, Cr, Be, Ni, Ag, Sn, Pb, As, Ba, Sr და Ti; აგრეთვე B (B1, B12, B3, B6), E, C, D და P ვიტამინებით. გამოიყენება სოფლის მეურნეობაში, როგორც უნიკალური ორგანული სასუქი და კომბინირებული საკვების დანამატი.

ნახ. 1

საპროპელიტები – მყარი საწვავი სასარგებლო წიაღისეული; წარმოიქმნება წყლის უდაბლესი ცხოველური და მცენარეული ნარჩენების გარდაქმნით (სხვანაირად: საპროპელური ნახშირი).

საპროფესორო – 1. პროფესორისთვის განკუთვნილი; 2. უმაღლეს სასწავლებელში – ოთახი პროფესორ-მასწავლებელთა დასასვენებლად.

სარგებლის განაკვეთი – განაკვეთი, რომელიც განისაზღვრება მოლაპარაკებათა პროცესში და ყალიბდება სასესხო კაპიტალის ბაზარზე კრედიტზე მოთხოვნისა და მისი მიწოდების გავლენით. ის ვარირებს იმ რისკის მიხედვით, რომელიც ახლავს მოცემულ სესხს სიდიდეზე,

დაფარვის ვადაზე, მსესხებლის სადეპოზიტო ანგარიშის მდგომარეობასა და უზრუნველყოფაზე დამოკიდებულებით.

საყამნო – იხ. ეგვტერი.

საყენი (რუს. сажень) – ძველი რუსული სიგრძის ერთეული; უდრის 3 არშინს (2 მ და 13 სმ).

სარანდი დაზგა – 1. ლითონსაჭრელი დაზგა, რომელიც გამოიყენება ბრტყელი და მრუდი ზედაპირების დასამუშავებლად. მთავარი მოძრაობა – უკუქცევით-წინსვლითი, გადაცემის მოძრაობა – წინსვლითი პერიოდული. განიცხარანდი დაზგების მუშაობისას მთავარ მოძრაობას ასრულებს საჭრისი ცოცხასთან ერთად, ხოლო გრძივსარანდ დაზგების შემთხვევაში – თავად ნაკეთობა; 2. ხის დამამუშავებელი დაზგა – მბრუნავი დანები, რომლებიც გლუვი ზედაპირის მისაღებად გამოიყენება (უმთავრესად გახერხვის კვალის მოსასპობად, ზუსტი ზომების, მრუდი ზედაპირისა და ა.შ. მისაღებად) (ნახ. 1. კომბინირებული სარანდი დაზგა).

ნახ. 1

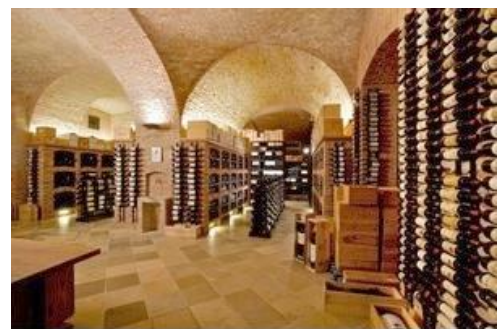
სარაჯი – 1. ქვაში ან ხეში ამოკვეთილი ხელოვნური რუ, არხი; 2. აუზი შადრევნით.

სარბიელი – ასპარეზი; სპორტული თამაშების, შეჯიბრების ჩასატარებლად საგანგებოდ მოწყობილი მოედანი, ბილიკი და ა.შ.; 2. მოქმედების, მოღვაწეობის არე; 3. მოედანი მასობრივი ცეკვებისათვის.

სარბოდი (სერბოდი) – 1. მიწისქვეშა ნაგებობა შუა საუკუნეების ქალაქებში; 2. თოვლშესანახი ნაგებობა, მაცივარი; 3. წყლის ცისტერნები საქარავნო გზებზე შუა აზიის ქვეყნებში.

სარგულა – დასამუშავებელი ნაკეთობის ან მჭრელი იარაღის ლითონსაჭრელ ჩარხზე დასამაგრებელი სამარჯვი, რომელსაც ცენტრში აქვს ნახვრეტი.

სარდაფი – 1. საცხოვრებელი ან საწარმოო შენობის პირველი სართულის ქვევით, მიწის დონეზე დაბლა მდებარე სართული (ნახ. 1. კობურის სასახლის ღვინის სარდაფი, ვენა, ავსტრიის რესპუბლიკა); იყენებენ რისამე შესანახად (ზოგჯერ საცხოვრებლადაც); 2. სპეციალური შენობა (ჩვეულებრივ მიწის ზემოთ) ღვინის შესანახად; 3. ძვ. სამიკიტნო, რომელიც მიწის დონეზე ქვემოთ მდებარე სართულში იყო მოწყობილი.

ნახ. 1

სარდაფი თბილი – სარდაფი, რომელშიც განთავსებულია გასათბობი ხელსაწყოები საჭირო ტემპერატურის შესანარჩუნებლად.

სარდაფი ცივი – სარდაფი, რომელშიც განთავსებული არ არის გასათბობი ხელსაწყოები.

სარდიონი (სერდოლიკი, სარდონიკი, კარნეოლი) [ინგლ. carnelian, cornelian<ლათ. sarda<ბერძ. sardios ლიდიის სახელმწიფოს დედაქალაქ (ძვ. წ. VII-VI სს.) სარდისის სახელის მიხედვით] –

ნახევრადძვირფასი ქვა, ქალცედონის ერთ-ერთი ნაირსახეობა (ნახ. 1). სიმკვრივე – 2590-2610 კგ/მ³; სიმაგრე მოოსის სკალის მიხედვით – 6-7. უხვად შეიცავს რკინას, რომელიც მას მოწითალო ფერს აძლევს. ის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის და ჰარმონიის ქვად ითვლება. ს. ერთ-ერთი ყველაზე ძველი სანახელავო ქვაა. მისი სახელი 4000 წლის წინანდელ წყაროებშია ნახსენები. მას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ქრისტიანულ რელიგიაში. სარდონის ყველაზე დიდი საბადოებია ბრაზილიაში, ურუგვაიში, ინდოეთში, მადაგასკარსა და აშშ-ში. გამოიყენება საიუველირო საქმეში.

ნახ. 1

სარდონიქსი (ონიქსი, კარლეონი) [ბერძ. sardonyx<ლათ. sarda<ბერძ. sardios ლიდის სახელმწიფოს დედაქალაქ (ძვ. წ. VII-VI სს.) სარდისის სახელის მიხედვით და ლათ. onyx<ბერძ. ónyx ლურსმანი, ბრჭყალი, მარღვიანი ქვა] – თეთრი, მოწითელო და შავი მოხატულობის ყავისფერი მინერალი, კვარცის ქალცედონური (ბოჭკოვანი) სახეობა, რომელშიც მცირე რაოდენობის მინარევეები ქმნიან ფერად შრეებს (ნახ. 1). ჯერ კიდევ ისტორიამდელ პერიოდში გამოიყენებოდა მცირე ზომის ჩუქურთმებიანი მხატვრული ნაკეთობების (გლიპტიკა) დასამზადებლად, შემდეგში კი სარდონიქსის გამოყენებას ფართო არეალი აქვს არა მარტო საიუველირო საქმეში, არამედ მშენებლობაში (მოსაპირკეთებელი, დეკორატიული, შემოსვის ფილები, მოზაიკა) ხელოვნებაში (ლარნაკები, სასანთლეები, კოლოფები), ყოფაცხოვრებაში და სხვ.

ნახ. 1

სარეგისტრაციო ობიექტი – უძრავი ან მოძრავი ნივთი, არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე.

სარეგისტრაციო წარმოება – საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობა რეგისტრაციის მიზნით.

სარევი – მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება მშრალი და თხევადი მასალების (სუსპენზიების) ასარევად, შესარევად, ცირკულაციისა და დისპერგირებისათვის, აგრეთვე ერთგვაროვნების შესანარჩუნებლად. არსებობს ს. სხვადასხვა სახეობა, მაგ.: სტაციონალური და გადასატანი; დისკოიანი, გვერდული, ემულსიფიკატორი, ვაკუუმური, ვერტიკალური, მექანიკური, პლანეტარული, პროპელერიათი, ფრთებიანი, დოლური (ნახ. 1), კუთხვილიანი, ჯაჭვური და სხვ.

ნახ. 1

სარევი გვერდული – სარევი, რომლის მექანიკური ნაწილი მოცულობაზე დაყენებულია გვერდიდან დახრილ მდგომარეობაში. როტორის ბრუნვა ქმნის ნაკადს, მიმართულს მოცულობის ფსკერისკენ, ხოლო შემდეგ კედლის ზედაპირის მეშვეობით მიდის ზევით და ხდება ნივთიერებების შერევის პროცესი, რასაც ხელს უწყობს მოცულობის ფსკერის მრუდი

ფორმა. ს.გ. მონტაჟი ხორციელდება დეცენტრალიზებულად, რაც უზრუნველყოფს წრიული ნაკადის შექმნას. ამგვარად მიიღწევა ასარევი (შესარევი) პროდუქტის სრული ჰომოგენიზაცია.

სარევი ემულსიფიკატორი – ჰერმეტიულად დახურული სარევი სამშენებლო პასტებისა და საყოფაცხოვრებო კრემების დასამზადებლად (ნახ. 1). მექანიკური ნაწილი შედგება ერთ ღერძზე განლაგებული, სხვადასხვა სიჩქარით მბრუნავი, ორი ფრთისგან, რომლებიც მოცულობაში ქმნიან ცენტრიდანულ ნაკადს. არსებობს ჩვეულებრივი და ვაკუუმური.

ნახ. 1

სარევი ვაკუუმური – სარევი, რომლის მექანიკური ნაწილი მოცულობაზე დაყენებულია ცენტრალურად ზევიდან ან გვერდიდან მოცულობის ქვედა ნაწილში. მუშაობისას მოცულობაში იქმნება ვაკუუმი, რაც ხელს უწყობს მასალების შერევის პროცესს.

სარევი ვერტიკალური – სარევი, რომლის მექანიკური ნაწილი მოცულობას ედგმება ზევიდან. ასარევი პროდუქტის წრიული მოძრაობის საწინააღმდეგოდ ს. ვ. მონტაჟი ხორციელდება ექსცენტრულად ან დანადგარის ცენტრში დამატებითი ტიხრების მოწყობით. მუშაობის პრინციპი დამოკიდებულია გამოყენებული პროპელერის ტიპზე.

სარეზერვო დანადგარი – სტაციონალური (ან გადასაადგილებელი) დანადგარი, რომელიც რეზერვუარებიდან თხევადი გაზით ამარაგებს მრავალსართულიან საცხოვრებელ სახლებს, საზოგადოებრივ შენობებს, კომუნალურ, სამრეწველო, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებს და სხვ.

სარეზერვო ელემენტი – ობიექტის ელემენტი, რომლის დანიშნულებაცაა ძირითადი ელემენტის ფუნქციების შესრულება ამ უკანასკნელის მტყუნების დროს.

სარეკლამო ინფორმაცია – მყიდველებისათვის შეტყობინების მიწოდება საქონლის, მისი თვისებების, გაყიდვის ადგილისა და პირობების, შეთავაზებული მომსახურების შესახებ.

სარეკრეაციო ტერიტორია – დასახლებული ან დაუსახლებელი ტერიტორია, რომლის განვითარების ძირითადი პოტენციალია ტურიზმი და რეკრეაცია და რომელიც მოიცავს ერთმანეთთან დაკავშირებულ ბუნებრივ და კულტურულ კომპლექსებს, ტურისტული და საკურორტო ინფრასტრუქტურის ობიექტებს და შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ადამიანთა დასვენებისთვის, მათი რეკრეაციული მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად.

სარემონტოდ ვარგისობა – ელემენტის მზადყოფნა (თვისება) რემონტის ან ტექნიკური მომსახურების მიმართ, ანუ აღიდგინოს წესიერულობა და მუშაობის უნარი.

სარეცხელა – აპარატი, რომელიც გამოიყენება გაზის ნარევიდან მყარი (მტვერი, ფისი და სხვ.) და გაზისებრი (გოგირდწყალბადი, ამიაკი და სხვ.) მინარევების დასაჭერად. ს. არის: ღრუ საცმის გარეშე, რომლებშიც მინარევების დაჭერა ხდება გაფრქვეული სითხით; საცმით (კერამიკული ან ფაიფურის რგოლებით), გაზისა და სითხის მიმხების ადგილზე განვითარებული ტენიანი ზედაპირის შექმნისათვის და მექანიკური, რომელშიც გაზებთან მშთანთქავი სითხის შერევა ხორციელდება მბრუნავი ნიჩბებით. მასში მშთანთქავის დაშლა

მიმდინარეობს ზევიდან ქვევით მოძრაობისას, ხოლო გაზი ამ დროს მოძრაობს საპირისპირო მიმართულებით.

სარეცხი დოლი – მზრუნავი ცილინდრული ან კონუსური დოლი, გამოყენებული ქვიშის გასარეცხად (ნახ. 1).

ნახ. 1

სართული – 1. სივრცის ნაწილი შენობის ორ ჰორიზონტალურ გადახურვას შორის (იატაკსა და ჭერს შორის), სადაც განთავსდება სათავსები. სართული იზომება, როგორც შვეული მანძილი კოჭების ორი ერთმანეთის მომდევნო რიგის ან მოპირკეთებული იატაკის ზედაპირების თავიდან თავამდე. ბოლო სართული კი იზომება იატაკის მოპირკეთებიდან ჭერის კოჭების თავამდე, ან სადაც ჭერი არ არის, სახურავის ნივნივების თავამდე; 2. შახტის ველის საზღვრებში განვრცობით გავრცელებული ფენის ნაწილი, რომელიც აღმავლობით და დაქანებით შემოსაზღვრულია შახტის ველის საზღვრებამდე გაყვანილი ძირითადი შტრეკებით.

სართული არასრული – სართული, რომლის საშუალო სიმაღლე იატაკის ზედაპირის ნიშნულიდან ჭერის ზედაპირამდე 1,8 მ-დან 2,5 მ-მდეა.

სართული მიწის დონის ზემოთ – ნებისმიერი სართული, რომლის მოპირკეთებული იატაკის ზედაპირი მთლიანად მიწის დონის ზემოთაა, ან სადაც იატაკის მოპირკეთებული ზედაპირი არის: 1. 1,8 მ-ზე მაღლა მიწის დონიდან; 2. 3,7 მ-ზე მაღლა მოპირკეთებული მიწის ნიშნულის ნებისმიერი წერტილიდან.

სართული მიწის დონის ქვემოთ – სართული, რომელიც არ არის მიწის დონის ზემოთ.

სართული სრული – სართული, რომლის საშუალო სიმაღლე იატაკის ნიშნულიდან ჭერამდე არის 2,5 მეტრი ან მეტი.

სართული ტექნიკური – საინჟინრო მოწყობილობათა განსათავსებელი ან კომუნიკაციების გასაყვანი სართული, რომლის საშუალო სიმაღლე იატაკის ნიშნულიდან ჭერამდე 1,8 მ-ზე ნაკლებია.

სართულიანობა – მიწისზედა სართულების რაოდენობა, მათ შორის ტექნიკური სართული, მანსარდი, აგრეთვე ცოკოლის სართული, თუ მისი ჭერის ნიშნული მიწის საპროექტო ნიშნულზე 2 მ-ით და მეტით მაღლაა. ს. მიხედვით შენობები არსებობს: მცირე-, საშუალო-, მრავალსართულიანი და ცათამბჯენები, რომელთა სართულიანობა შეიძლება 100 მ და მეტი იყოს. დღეისათვის ყველაზე მაღალი ცათამბჯენი (162 სართული, სიმაღლე 829,8 მ შპილის ჩათვლით, 643 მ სახურავის მიხედვით) აშენებულია ქ. დუბაიში (არაბთა გაერთიანებული საამიროები).

სართულის განაშენიანების ფართობი – სართულის გეგმის გარე კონტურში მოქცეული ფართობი, ტერასების ფართობის გამოკლებით.

სართულის სიმაღლე – 1. იატაკის ძირითადი კონსტრუქციის ზედა ნიშნულსა და სართულშუა გადახურვის ძირითადი კონსტრუქცი(ებ)ის ზედა ნიშნულ(ებ)ს შორის საშუალო

ვერტიკალური მანძილი (როდესაც იატაკი მდებარეობს ერთ ნიშნულზე); 2. სართულის დონეების საშუალო სიმაღლე (როდესაც იატაკი მდებარეობს სხვადასხვა ნიშნულზე).

სართულის ფართობი – სართულის შემომსაზღვრელ კედლებსა და კოლონებს შორის არსებული ფართობი მათ შორის არსებული საყრდენი კედლებისა და კოლონების ფართობის გამოკლებით, აივნებისა და ტერასების ფართობების დამატებით.

სართულშუა გადახურვა – შენობის კონსტრუქციული ელემენტი, რომელიც მას სართულებად ყოფს, იღებს ტიხრების, მოწყობილობის, ავეჯის, ადამიანთა და სხვ. დატვირთვებს და მათ კაპიტალურ კედლებს გადასცემს. ს.გ. შეიძლება მოეწყოს ხის, ლითონის, რკ.ბ.-ის, პლასტმასის ან მინის კონსტრუქციებისგან.

სართულშუა სიმაღლე – მანძილი იატაკიდან ჭერამდე.

სარი – იხ. პალო.

სარინელი – იხ. შემოკირწყვლა.

სარინი – ღარი, არხი, მილი, დრენაჟი და მისთ. წყლის მოსაცილებლად, გასაყვანად, გადასაგდებად, შესაკრებად და სხვ.; 2. მილსადენის ფასონური დეტალი ტრანსპორტირებადი სითხის მიმართულების შესაცვლელად.

სარკე – გაპრიალებულ ზედაპირიანი ტანი, რომელიც იძლევა საგნების ოპტიკურ გამოსახულებას (მათ შორის სინათლის წყაროს) და ირეკლავს სინათლის სხივებს. ს. არსებობს: ბრტყელი, რომელიც იძლევა უაბერაციო გამოსახულებას (იხ. აბერაცია); ჩაზნექილი და ამოზნექილი სხვადასხვა ფორმის ზედაპირით, რომლებიც ფლობენ ყველა სახის აბერაციას (ქრომატულის გარდა). ტექნიკური დანიშნულების მინის ს. მზადდება ამრეკლავი ფენით, რომლისთვისაც გამოიყენება ოქრო, ვერცლი, ტყვია, ალუმინი, პალადიუმი, პლატინა, ქრომი, ნიკელი და სხვ. ტექნიკაში ყველაზე მეტადაა გავრცელებული ჩაზნექილზედაპირიანი სარკეები (ტელესკოპი, სამედიცინო რეფლექტორი, პროექტორი და სხვ.). ლინზებთან ერთობლიობაში სარკე ქმნის სარკე-ლინზის სისტემების ფართო ჯგუფს, რომელიც წარმატებით გამოიყენება სამრეწველო ხელსაწყოებში, ასტრონომიაში, ფოტოგრაფიასა და სხვ. მშენებლობაში ს. გამოიყენება ინტერიერებისა და ფასადების მოსაწყობად, ტიხრებად დარბაზებში და ა.შ.

სარკინიგზო – რკინიგზასთან დაკავშირებული; რკინიგზისათვის განკუთვნილი; რაც რკინიგზაზე წარმოებს.

სარკმელი – 1. საჰაერო, შუკუმი; ფანჯრის საგდული ნაწილი, რომელიც დამოუკიდებლად იღება და სადგომის გასანიაველად არის განკუთვნილი; 2. ფანჯარა; შემინული დიობი კედელში, შენობის განათებისა და განიავებისათვის (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

სარკმელი ზენიტური – ბრტყელ სახურავზე განლაგებული ფანჯრის სახეობა, რომელიც გამოიყენება სხვენის გასანათებლად და გასანიაველად (ნახ. 1).

სარკმლის ალათა – სარკმლის ჩარჩოში მოთავსებული მინების დასამაგრებელი კარკასი.

სარკოფაგი (ბერძ. sarkophagos ხორცისმჭამელი) – 1.

ლუსკუმა; მოხატვით ან რელიეფით შემკული მონუმენტური კუბო; 2. კუბოს ფორმის აკლდამა.

საროტი – მოზაიკა, სოფიის კენჭი; მონუმენტური ფერწერის სახეობა, სადაც გამოსახულება მიიღება სხვადასხვა მასალის (მარმარილოს, მინის, კენჭისა და ა.შ.) ნაჭრების მიჯრით დალაგებით.

სარტყელი – 1. შენობის კედლის ჰორიზონტალური ელემენტი. შეიძლება იყოს ზედა ან ქვედა (სართულშორისი). ქვედა სარტყელი წარმოადგენს კარკასის დასაყრდენს, საფუძველს; 2. სართულშორისი ლავგარდნები, შესრულებული უწყვეტი (მთლიანი) ლენტის სახით, რომლებიც იცავენ შენობის კედლებს წვიმისგან; 3. შენობის სართულის გარე პერიმეტრზე გაყოლებული უწყვეტი ქვის ან რკ.ბ.-ის მონოლითური კონსტრუქცია (ნახ. 1), რომელსაც ანტისეისმური დანიშნულება აქვს; 4. დეკორატიული ნაძერწი რგოლი ან ლენტა ძველბერძნულ, რომაულ და გოტიკურ არქიტექტურაში; 5. კლასიკურ შენობაში კარნიზის თავზე გაყოლებული აგურების ჰორიზონტალური რიგი.

ნახ. 1

სარტყელი ანტისეისმური – მონოლითური რკინაბეტონის სარტყელი, რომელიც ეწყობა შენობის განივ და გრძივ კედლებზე სართულშუა გადახურვის დონეზე და რომელიც წარმოქმნის უწყვეტ დაარმირებულ ჰორიზონტალურ ჩარჩოს. შენობებში, სადაც გადახურვებში გამოყენებულია კაპიტალურ კედლებზე კონტურით დაყრდნობილი რკინაბეტონის ფილა, სარტყლის მოწყობა სავალდებულო არაა და ფილა უკავშირდება კედელს ფოლადის ანკერებით. აგურის (ბლოკის) შენობებში სარტყლის სიგანე კედლის სისქის ტოლია. თუ კედლის სისქე მეტია 500 მმ-ზე, მაშინ შესაძლებელია სარტყლის სიგანე შემცირდეს 150 მმ-ით ფასადის მხრიდან. ბეტონის კლასი მიიღება არანაკლები B12,5. 7 და 8 ბალიანი საანგარიშო სეისმურობის დროს სარტყელი დაარმატურდება 4Φ10 ღეროებით, 9 ბალიანისას – 4Φ12 ღეროებით.

სარტყელი არკატურული – იხ. არკატურა.

სარტყლის კოჭი – ხის გადახურვის ელემენტი – კოჭი, რომელიც მთელ პერიმეტრზე შემოჰყვება სართულშუა ან სხვენის გადახურვას (დანიშნულებით ანალოგურია რ.კ.ბ.-ის ანტისეისმური სარტყლის).

სარქველი – 1. დეტალი ან მოწყობილობა გაზის, ორთქლის ან სითხის ხარჯის სამართავად მანქანებში ან მილსადენებში, რომელიც მიიღწევა გამტარის განივკვეთის შემცირებით. მანქანებში (ტუმბო, კომპრესორი, შიგაწვის ძრავა, ჰაერსაბერი და სხვ.) და მილსადენებში (ნახ. 1. მილსადენის სარქველი) წარმოადგენს ნივთიერების ხარჯვის განაწილების მექანიზმს ან მართვის მექანიზმის ნაწილს. აქვს კორპუსი და ჩამკეტი, რომელიც გადაადგილდება კორპუსში და ცვლის გამტარი განივკვეთის ფართობს, და, შესაბამისად, გამტანუნარიანობას. ს. დანიშნულებაა შექმნას წნევათა სხვაობა, არ დაუშვას სითხის უკუდინება, მოახდინოს გაზის, ორთქლის, სითხის ნაწილობრივი გაშვება წნევის აწევისას დადგენილზე ზევით, დაარეგულიროს წნევა ან ხარჯი, შეამციროს წნევა ან დაიჭიროს იგი მუდმივ დონეზე. ამას გარდა ს. გამოიყენება, როგორც ჩამკეტი არმატურა მილსადენების, ტექნოლოგიური აპარატების, თბოენერგეტიკული დანადგარებისა და სხვ. ჰერმეტიული გათიშვებისთვის; 2. რაბსა და ტიხარში, აგრეთვე, ჭაურის პირზე მოწყობილი ადამიანების სასვლელი, რომელიც დროებით იხსნება ადამიანების გავლისას; 3. თავსახური, სახურავი, ხუფი.

ნახ. 1

სარქველი ატმოსფერული – სარქველი, რომელიც რაიმე მოცულობაში შიდა წნევის ატმოსფერულ წნევასთან გათანაბრებას ემსახურება.

სარქველი დამცავი – ავტომატური სარქველი ჩაკეტილ მოცულობაში ან სისტემაში წნევის დასარეგულირებლად. არსებობს ბერკეტული და ზამბარული, რომლებშიც წნევა რეგულირდება, შესაბამისად, ბერკეტის სიგრძითა და ზამბარის შესაკუმში ძალით.

სარქველი თევზა – სარქველი, რომელიც მილში გადასატანი გარემოს მოძრაობის მიმართულებით იღება.

სარქველი საკვამლე – სარქველი ნორმირებული ცეცხლმედეგობის ზღვრით, რომელიც იხსნება ხანძრის დროს.

სარჩელი – სასამართლოში შეტანილი განცხადება რაიმე დავის გადასაწყვეტად.

სარჩელი ნეგატორული – სარჩელის ტიპი, რომლის საშუალებითაც მესაკუთრეს, რომელსაც სხვისი უკანონო მოქმედების გამო ხელი ეშლება თავისი ნივთით სარგებლობაში, უფლება ეძლევა მოსთხოვოს დამრღვევს ხელშეშლის აღკვეთა.

სარჩილავი – ხელის ინსტრუმენტი, რომელიც გამოიყენება ლითონების მისარჩილად. ს. წინა სპილენძის ღერო ცხელდება ელექტრული დენით (ელექტროსარჩილავი).

სარჩილი – ლითონი (კალა, ტყვია, სპილენძი, ალუმინი, კადმიუმი, ვერცხლი, თუთია და სხვ.) ან შენადნობი, შეყვანილი შესაერთებელი დეტალების ღრეჩოში. რჩილვის პროცესში ჩნდება შუაშრე, რომლის ტემპერატურა ოდნავ ნაკლებია შესაერთებელი დეტალების ნაწიბურების

ტემპერატურაზე, ხოლო სარჩილსა და დეტალების მასალას შორის განვითარებული დიფუზიური პროცესის შედეგად მიიღება ხისტი შეერთება.

სარჩილი კომპოზიციური – სარჩილი, რომელიც თავის მოცულობაში შეიცავს შემავსებელს ანუ მასალას, რომელიც შესაძლებელ ღრეჩოში ქმნის კაპილარების სისტემას და შეერთებას აძლევს განსაკუთრებულ თვისებებს.

სარჩილი მილისებრი – მილის ან მრავალარხიანი ღეროს ფორმის სარჩილი, რომლის შიგა მოცულობა შევსებულია ფლუსით ან სარჩილის კომპონენტებით.

სარჩილი ფლუსური – სარჩილი, რომელსაც ფლუსის თვისებები აქვს.

სარჩილი ფორმირებული – სარჩილი მოცემული ფორმის ნაკეთობის სახით.

სარჩილი ფხვნილის – სარჩილი ფხვნილის ან ლითონის ფხვნილის სახით, რომელიც დნება რჩილვის პროცესში და ხისტად აერთებს დეტალებს.

სარჩული – ძველი, ლპობაშეპარული სარი, რომელიც ვაზისათვის შესაძგმელად აღარ გამოდგება.

სარწყავ-სავენტილაციო დანადგარი – თვითმავალი მანქანა კარიერების გასანიაველად და მოსარწყავად. განიავება ხდება საავიაციო ძრავით და საჰაერო ხრახნით, მორწყვა – ჰიდრომონიტორისა და ფრქვევანა კოლექტორის საშუალებით.

სარწყავი – მოწყობილობა წყალხსნარის გასაშხეფებლად.

სარწყავი სისტემა – ჰიდროტექნიკური ნაგებობების კომპლექსი წყლის წყაროდან წყლის ასაღებად, გასანაწილებლად მოსარწყავ ფართობზე და მელიორაციისთვის. რეგულარულად მოქმედი თვითდინებადი ს. ს. შემადგენლობაში შედის: წყლის წყარო, მთავარი წყალმიმღები ნაგებობა, მაგისტრალური არხი, გამანაწილებელი არხების ქსელი, შიდასამეურნეო არხების ქსელი, წყლის საღვრელი (სადრენაჟე) ქსელი, ნაგებობები არხებზე (წყლის ასაღები, ვარდნილი, სწრაფსადენები, წყლის გადამგდები, აკვედუკი, დიუკერი და სხვ.). მექანიკურ სარწყავ სისტემებზე, გარდა ამისა, არის სატუმბი სადგურები, საწვიმარი დანადგარები, გამყვანი მილები და სხვ.

ნახ. 1

სარჭი – ლითონის სამაგრი ნაკეთობა ღეროს სახით გარე ხრახნით, რომელიც ქმნის შეერთებას ქანჩთან ან ხრახნულ ნახვრეტთან ერთად (ნახ. 1).

სასამართლო – 1. ორგანო, რომელიც კანონით განსაზღვრული წესის მიხედვით იხილავს სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეებს; ამ ორგანოს საქმიანობასთან დაკავშირებული. საქართველოში მოქმედებს შემდეგი სახის სასამართლოები: უზენაესი, სააპელაციო, საკონსტრუქციო და საერთო (საოლქო, საქალაქო).

სასანთურე მოწყობილობა – სანთურა, ინტეგრირებული ამნთებ მოწყობილობასთან, სათბობის ჩამკეტ სარქვლებთან, სამზერთან, ავტომატური მართვის, რეგულირებისა და სიგნალიზაციის საშუალებებთან (თუ ისინი გათვალისწინებულია კონსტრუქციით).

სასარგებლო წიაღისეული – დედამიწის ქერქის მინერალური წარმონაქმნები, რომელთა ქიმიური შედგენილობა და ფიზიკური თვისებები საშუალებას იძლევა ეფექტურად გამოვიყენოთ მატერიალური წარმოების სფეროში. არსებობს მყარი (ნახშირები, მადნები, არამადნეული), თხევადი (ნავთობი, მინერალური წყლები) და აირმაგვარი (ბუნებრივი აირები).

სასარგებლო წიაღისეულის გამდიდრება – მინერალური ნედლეულის (მადანი, ნახშირი და სხვ.) გადამუშავების ფიზიკური და ფიზიკურ-ქიმიური მეთოდების ერთობლიობა, რომელთა მიზანია ფუჭი ქანების მოცილება და სასარგებლო წიაღისეულის სუფთა კონცენტრატის მიღება. სასარგებლო წიაღისეულის გამდიდრება დაფუძნებულია სიმკვრივის მიხედვით თითოეული შემადგენლის დაცალკეებაზე (გრავიტაციული გამდიდრება), მაგნიტურ მგრძნობელობაზე (მაგნიტური გამდიდრება), ზედაპირების ფიზიკურ-ქიმიურ თვისებებზე (ფლოტაცია) და ა.შ. სასარგებლო წიაღისეულის გამდიდრების შედეგად მიიღება პროდუქტები ძვირფასი შემადგენლობის მაღალი შემცველობით – კონცენტრატები, რომლებიც შემდეგ ექვემდებარება დამუშავებას და გამდიდრების ნარჩენები, ე.წ. კუდები. სასარგებლო წიაღისეულის გამდიდრება ხდება სპეციალურ საამქროებსა და გამამდიდრებელ ფაბრიკებში.

სასაფლაო – მიცვალებულთა დასამარხად სპეციალურად გამოყოფილი ტერიტორია. ს. ტიპს განსაზღვრავს ამა თუ იმ ხალხში, სარწმუნოებაში, სოციალურ ჯგუფში მიღებული დაკრძალვის წესები. პირველყოფილი თემური წყობილებისა და ადრინდელი ფეოდალური საზოგადოების სამარხთა ჯგუფებს სამაროვანი ჰქვია, ანტიკური სამყაროსას (ძველი აღმოსავლეთი, ხმელთაშუაზღვისპირეთი, შავისღვისპირეთი) – ნეკროპოლისი, გამოჩენილ ადამიანთა დასაკრძალავ ადგილს – პანთეონი. ზოგჯერ საფლავის ქვებსა და სტელებს მხატვრული ღირებულება, ხოლო წარწერებს (ეპიტაფიები) ისტორიული მნიშვნელობა აქვს. საქართველოში სასაფლაოები ძირითადად ეკლესია-მონასტრების გვერდით არის მოწყობილი.

სასაქონლო ნიშანი – 1. ამა თუ იმ ქვეყანაში დადგენილი წესით რეგისტრირებული, ორიგინალურად გაფორმებული გრაფიკული, ტექსტური, რელიეფური ან სხვაგვარი ნიშანი,

ნახ. 1

რომელიც გამოიყენება სხვადასხვა საწარმოს მიერ წარმოებული ერთგვაროვანი ნაწარმის ერთმანეთისგან გასამიჯნად. არსებობს მისი ორი სახე: სავაჭრო მარკა და სავაჭრო სახელწოდება; 2. სიმბოლო ან სიმბოლოთა ერთობლიობა, რომელიც გამოისახება გრაფიკულად და განასხვავებს ერთი საწარმოს საქონელსა და მომსახურებას მეორე საწარმოს საქონლისა და მომსახურებისაგან. სიმბოლო შეიძლება იყოს სიტყვა ან სიტყვები (ნახ. 1), აგრეთვე, ადამიანის სახელი, ასოები, ციფრები, გამოსახულება, სამგანზომილებიანი ფიგურა ან

ასოებისა და სიტყვების გარკვეული შეხამება.

სასვლელი – მისასვლელი, გამოსასვლელი, შესასვლელი და ა.შ.

სასვრეტელა – ხელის, პნევმატიკური ან ელექტრული ხელსაწყო, რომელსაც მოძრაობაში მოჰყავს ბურღი ან სხვა მჭრელი ინსტრუმენტი ნაკეთობაში სვრეტის (ნახვრეტის) გასაკეთებლად (ნახ. 1). გამოიყენება სამშენებლო, სადურგლო, საზინკლო და სხვა სახის სამუშაოების შესასრულებლად.

ნახ. 1

ნახ. 1

სასიმინდე – ტაროიანი სიმინდის შესანახი წნული ან ფიცრული ნაგებობა (ნახ. 1), სადაც არის დაყრილი ტაროების განთავსებისა და გამრობის საშუალება. არსებობს ერთ-, ორ- და სამთვლიანი. ძირითადად გავრცელებულია იმერეთში, გურიასა და აჭარაში, სადაც მას ნალიასაც უწოდებენ. აღმოსავლეთ საქართველოში უმეტესად გავრცელებული იყო ერთთვლიანი მოწნული სასიმინდე (მარი, ზარი, ჯინგოდორა).

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა – მიწის სახეობა, რომელშიც შედის: ა) სახნავი, მრავალწლიანი ნარგავებით დაკავებული მიწა, ბუნებრივი და გაკულტურებული სათიბები და საძოვრები; ბ) კანონმდებლობით დადგენილი წესის მიხედვით სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენებული ან გამოსაყენებლად ნებადართული წყლის ფონდისა და ტყის ფონდის მიწები; გ) საკარმიდამო, საბაღე, საბოსტნე და სააგარაკო ნაკვეთები; დ) დასახლებული პუნქტების ფარგლების გარეთ მდებარე მრეწველობის, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობის, ენერგეტიკის, თავდაცვის, დაცული ტერიტორიებისა და სხვა არასასოფლო-სამეურნეო მიწის ის ნაკვეთები, რომლებიც გამოიყენება სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით; ე) ქალაქის, დაბის, სოფლის, კურორტისა და სხვა ტიპის დასახლებათა ფარგლებში მდებარე მიწის ის ნაკვეთები, რომელთა მიზნობრივი დანიშნულება არ არის შეცვლილი და რომელთა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენება ნებადართულია კანონმდებლობით დადგენილი წესის მიხედვით; ვ) სამელიორაციო ქსელებით დაკავებული მიწები; ზ) სხვა მიწა, რომელიც "სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ" საქართველოს კანონის შესაბამისად, ითვლება სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწად.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთის კატეგორია – საძოვარი, სათიბი, სახნავი (მრავალწლიანი ნარგავებით დაკავებული, საბაღე, საბოსტნე) და საკარმიდამო მიწის ნაკვეთი.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთის კატეგორიის შეცვლა – სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთის დაბალი ინტენსივობის სავარგულის კატეგორიიდან მაღალი ინტენსივობის სავარგულის კატეგორიაში გადაყვანა.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების შენობა – ნაგებობა, რომლის დაგეგმარება და მშენებლობა განხორციელებულია სამეურნეო ნივთების/იარაღების, თივის, მარცვლეულის, ფრინველის, საქონლის ან მებაღეობის პროდუქტების მოსათავსებლად. ეს ნაგებობა არ გამოიყენება ადამიანის საცხოვრებლად ან ადგილად, სადაც სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების

გადამუშავდება, დამუშავდება ან ფასოვდება/იფუტება, ასევე, არ გამოიყენება საზოგადოებრივი დანიშულებით.

სასრული – ყოველი შემოსაზღვრული ნივთი, პროცესი ან მოვლენა, რაც მჟღავნდება მისი ზღვარდებული არსებობით დროსა და სივრცეში ან მისი რაოდენობრივი და თვისებრივი მრავალფეროვნების ამოწურვადობით. ლოგიკასა და სიმრავლეთა თეორიაში სასრულის ცნებები მოდელირდება სასრულ სიმრავლეთა ცნებებით.

სასტუმრო – 1. გასაქირავებელი საცხოვრებელი ოთახების, საზეიმო დარბაზებისა და სასამსახურო სათავსების შემცველი შენობა (ნახ. 1. სასტუმრო ბელაჯიო ლას-ვეგასში, აშშ). 2. სტუმრის მისაღები ოთახი ბინაში.

ნახ. 1

სასტუმრო ოთახი – ზედა ოთახი შუა საუკუნეების სახლში.

სასული – ღუმლიდან გახურებული ჰაერის გამოსაშვები ხვრეტი.

სასწავლებელი – 1. დაწესებულება, სადაც მოსწავლეებს ასწავლიან; სკოლა; 2. რაც უნდა ისწავლონ; სასწავლი.

სასწორი – მასის გასაზომი ხელსაწყო, რომელშიც გამოყენებულია გრავიტაციული ძალების ეფექტი. მოქმედების პრინციპის მიხედვით სასწორი არის: ბერკეტული, ელექტრული, ჰიდროსტატიკური, ზამბარული; დანიშნულების მიხედვით: სანიმუშო, ლაბორატორიული, საერთო დანიშნულების (მაგიდის, გადასატანი, სტაციონალური), სპეციალიზებული და სხვ.

სატარიფო განაკვეთი (სატარიფო თანრიგი) – სამუშაოს სირთულისა და მომუშავის კვალიფიკაციის დონის მაჩვენებელი. ყველა სახის სამუშაო, მათი შესრულების სირთულის შესაბამისად, იყოფა რამდენიმე საკვალიფიკაციო ჯგუფად. თითოეულ ჯგუფს მიეკუთვნება საკვალიფიკაციო თანრიგი. სატარიფო ბადეში თანრიგის რიგითი ნომერი მიუთითებს, რომელ საკვალიფიკაციო ჯგუფს მიეკუთვნება იგი. სირთულის მიხედვით უმარტივესი სამუშაოები მიეკუთვნება პირველ თანრიგს. სამუშაოთა სირთულის ზრდასთან ერთად იზრდება მისი სატარიფო თანრიგის ნომერიც. ხელფასის ორგანიზაციისას პრაქტიკაში ხდება როგორც სამუშაოების, ისე მომუშავეთა (მუშების) ტარიფიკაცია ერთიანი სატარიფო-საკვალიფიკაციო ცნობარის შესაბამისად. მუშების ტარიფიკაცია გულისხმობს საკვალიფიკაციო თანრიგების მიკუთვნებას საკვალიფიკაციო მომზადების დონიდან გამომდინარე.

სატარიფო კოეფიციენტი – კოეფიციენტი, რომელიც გვიჩვენებს მეორე თანრიგიდან დაწყებული სატარიფო განაკვეთი რამდენჯერ აღემატება პირველი თანრიგის სატარიფო განაკვეთს. კვალიფიკაციის ამაღლებით მუშაკთა მატერიალური დაინტერესების მიზნით, სატარიფო ბადეებში თანრიგის ზრდასთან ერთად ადგილი აქვს ს. კ. როგორც აბსოლუტურ, ისე შეფარდებით ამაღლებას. თითოეული შემდგომი ს. კ. წინასთან შედარებით შეფარდებითი ამაღლება გვიჩვენებს მოცემული თანრიგის მომუშავის ანაზღაურების დონე რამდენჯერ აღემატება წინა თანრიგის მომუშავის ანაზღაურების დონეს.

სატაცი – 1. ამწვე ბაგირზე ან ჯაჭვზე ჩამოკიდებული ტვირთამწვევი მანქანის ნაწილი ტვირთების წატაცებისა და შეკავებისათვის (ერთმაგი და ორმაგი კაკვები, კავები, გრეიფერები, ელექტრომაგნიტები და სხვ.); 2. ღერძებისა და ლილვების ნაწილები, რომლებიც უშუალოდ ეხება საკისრებს.

სატელიტი [ლათ. satelles (satellit) თანამგზავრი, თანამზრახველი] – 1. ქალაქის მახლობლად განლაგებული დასახლება, რომლის მოსახლეობის უმეტესი ნაწილი ქალაქში მუშაობს; ქალაქი-თანამგზავრი; 2. ასტრ. პლანეტის თანამგზავრი; 3. ტექნ. კბილანა, რომელიც გადაბმულია მეორე, წამყვან კბილანაზე; 4. ფიზიკ. სპექტრის სუსტი ზოლი ძლიერი ზოლის მეზობლად; 5. სახელმწიფო ან მთავრობა, რომელიც ფორმალურად დამოუკიდებელია, მაგრამ სინამდვილეში ემორჩილება სხვა სახელმწიფოს.

სატენდერო ხარჯთაღრიცხვა – პრეტენდენტის მიერ შესყიდვების ერთიანი ელექტრონული სისტემის მეშვეობით შემსყიდველისათვის წარდგენილი, სატენდერო წინადადების საბოლოო ფასის შესაბამისი ხარჯთაღრიცხვა.

სატენი – 1. თბოიზოლაციისა და ფილტრაციის, აგრეთვე ხმაურისა და დატყმების, ხახუნისა და ცვეთის შესამცირებელი საშუალება. არსებობს სატენის სახეები: აზბესტის, ბაბიტის, ლითონის, მავთულის, მფილტრავი, ტყავის, ქეჩის, ჩობალისა და სხვ.; 2. ძენძი, ბოჭკოვანი ქსოვილი, რომელიც გამოიყენება მილტუჩზე დასახვევად მათი ჩახრახვნით შეერთებისას.

სატერფული – 1. იგივე პედალი; 2. ბარის ტარზე გვერდიდან გაკეთებული კოტა ფეხის დასაჭერად; 3. მართვის სისტემის დეტალი, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება ზემოქმედება სამუხრუჭო გამშვებ ელემენტებზე. არსებობს სატერფულის სახეები: გამშვები, აქსელერატორის, გადაბმულობის, გადაცემის ამომრთველი, გასათიში, დროსელიანი, მუხრუჭის, ფეხის, ქუროსი და სხვ.

სატეხი – 1. იარაღი ან ხელსაწყო, რომლითაც ტეხენ რასმე; სამტვრევი (ნახ. 1. ფოლადის სატეხები მარკით LUX-TOOLS); 2. სადღურგლო იარაღი, რითაც ხეზე ჭრიან ნახვრეტებს, ღრუებს და მისთ.; 3. ქვაზე ჩუქურთმის საჭრელი იარაღი; 4. საბურღი იარაღის ძირითადი ელემენტი, რომელიც გამოიყენება ბურღვის პროცესში მთის ქანების დასარღვევად საბურღ ჭაბურღილში. იგი შეიძლება იყოს ექსცენტრიკული, საფხვიერებელი, ხელის.

ნახ. 1

სატვირთველი – თვითმავალი სატვირთო მანქანა, რომლის დანიშნულებაც ტვირთის წატაცების, აწევის, გადატანის და სატრანსპორტო საშუალებებში თაკარებად ან ნაყარად დაწყობის ოპერაციების შესრულება. განასხვავებენ ზოგადი დანიშნულების (უნივერსალურ) და სპეციალურ ს. ყველაზე მეტადაა გავრცელებული ავტო- და ელექტროსატვირთველი.

სატვირთო ამწევი – ამწე, საცალო და დაფასოებული სამშენებლო ტვირთების გადასაადგილებლად. დაყენების სახის მიხედვით არის თავისუფლადმდგომი – გადასაყენებელი და გადასაადგილებელი სარელსო გზაზე და მისადგმელი.

სატვირთო ევექტი – ძალა, ძაბვა, დეფორმაცია, ბზარების გახსნა, გამოწვეული ძალოვანი ზემოქმედებით.

სატიტულო სია – კაპიტალური მშენებლობის იმ ობიექტების ჩამონათვალი, რომელთა პროექტები და ხარჯთაღრიცხვა უკვე დამტკიცებულია.

სატკეპნი – მანქანა გრუნტის ან ასფალტის დასატკეპნად. ს. ძირითადი ელემენტია ცილინდრული ფორმის ფოლადის ვალცი (თვალი), რომელიც განლაგებულია ბორბლის ადგილზე. ს. თავისი დიდი წონით ტკეპნის შესამჭიდროებელ ნივთიერებას. მანქანას აქვს წამყვანი ვალცი, რომელსაც ძრავისგან გადაეცემა მგრები მომენტი და ამყოლი ვალცი, რომელიც ასრულებს მიმმართველის ფუნქციას (ნახ. 1). თანამედროვე ს. ძირითადად აღჭურვილია ჰიდრავლიკური მექანიზმით, რაც მნიშვნელოვნად ამალღებს მანქანის საიმედოობას მუშაობაში.

ნახ. 1

სატრანსპორტო დანახარჯები – დანახარჯები ტვირთის გადატანაზე ან მგზავრების გადაყვანაზე, რომელიც სრულდება საწარმოს მიერ ნებისმიერი სახეობის ტრანსპორტით.

სატრანსპორტო კატასტროფა – დიდი ავარია, რომელსაც მნიშვნელოვანი ადამიანური მსხვერპლი ახლავს.

სატრანსპორტო საშუალება – ძრავიანი ავტოსატრანსპორტო საშუალება ან მისი მისაბმელი.

სატრანსპორტო საშუალება – საშუალება, რომელიც უზრუნველყოფს საშენი მასალების, სამშენებლო კონსტრუქციების, დამხმარე ტექნიკური საშუალებებისა და მისთ. ტრანსპორტირებას ძირითად სამშენებლო ობიექტზე.

სატრანსფორმატორი ქვესადგური – ელექტროდანადგარი ერთი ძაბვის ელექტროენერჯის გარდასაქმნელად მეორე ძაბვის ელექტროენერჯიად ტრანსფორმატორის მეშვეობით.

სატრაპეზო – საოსტიგნე; მონასტრის საერთო სასადილო დამხმარე სათავსებით.

სატრაქტორი მატარებელი – ტანდემი, რომელიც შედგება ტრაქტორისა და მისაბმელისაგან (ან მისაბმელებისაგან). მისაბმელი შეიძლება იყოს ერთ-, ორ- ან სამღერძა. გამოიყენება ნახევარმისაბმელი საშუალებებიც. მისაბმელის დანიშნულებაა ფხვიერი და წვრილნატეხი საშენი მასალების (ქვიშა, გრუნტი, მოზაიკა და სხვ.) ტრანსპორტირება ტარის გარეშე საბაზო მანქანის მეშვეობით (ნახ. 1). გადაზიდვის ოპტიმალური მანძილია 0,5-1 კმ.

ნახ. 1

სატუმბი სადგური – ნაგებობის, მანქანებისა და მოწყობილობების კომპლექსი სითხის გადასაადგილებლად წნევის მეშვეობით. ჩვეულებრივ შედგება: წყალმიმღები მოწყობილობის, შემწოვი მილების, ტუმბოების, ძრავებისა და სადაწნევი მილებისაგან. ს. ს.

შედის წყალმომარაგების, კანალიზაციის, მელიორაციის, ჰიდროტექნიკური ნაგებობების, ნავთობსადენებისა და მისთ. სისტემის შემადგენლობაში.

სატურატორი (ლათ. saturator გამჯერებელი) – აპარატი (პულსოქსიმეტრი) სითხეების გასაჯერებლად ნახშირორჟანგით.

სატურაცია (ლათ. safuratio გაჯერება) – 1. სითხის გაჯერება ნახშირმჟავა გაზით; 2. შაქრის წარმოებაში: შაქრის წვენი ქიმიური დამუშავება ნახშირმჟავით (კირის მოსაშორებლად, გამოსადეგნად).

სატყეო მიწები – მიწების კატეგორია, რომელიც ვარგისი და გამოყენებულია ტყის მოსაშენებლად. ს. მ. იყოფა შემდეგ სახეებად: დაფარული ტყით, დაუფარავი ტყით, შეუკრავი ტყის კულტურები, ტყის პლანტაციები და სანერგები, ბუნებრივი კორომები.

სატყეო უბანი – სატყეო-სამეურნეო ღონისძიებათა ოპტიმალურად ორგანიზების მიზნით გამოყოფილი სახელმწიფო ტყის ფონდის ტერიტორია.

სატყეო ურთიერთობები – სატყეო-სამეურნეო ღონისძიებების განხორციელებისა და ტყითსარგებლობის დროს წარმოშობილი ურთიერთობები.

სატყეო ფონდი – ერთობლიობა ადმინისტრაციულ-სამეურნეო ტერიტორიების (სატყეო, ტყის საწარმო, რაიონი, მხარე, რესპუბლიკა, ქვეყანა) სატყეო და არასატყეო მიწებისა.

საუკეთესო არსებული ტექნოლოგია – ტექნოლოგია, რომელიც ეფუძნება მეცნიერებისა და ტექნიკის უკანასკნელ მიღწევებს, მიმართულს გარემოზე ნეგატიური ზემოქმედების შემცირებისკენ და რომელსაც აქვს პრაქტიკული გამოყენების დადგენილი ვადა ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორების გათვალისწინებით.

საურავი – იხ. ჯარიმა.

საფართი – 1. საჭრელი ინსტრუმენტი, გამოყენებული გაბურღული ნახვრეტის კიდეების საბოლოოდ გასასუფთავებლად. არსებობს ხელის და ჩარხზე სამუშაო. ფორმის მიხედვით განასხვავებენ ცილინდრულ და კონუსურს.

საფარი – 1. კონსტრუქციის, გზის სამოსისა და მისთ. ზედა ფენა, რომელიც ქმნის სწორ ზედაპირს და უზრუნველყოფს გზის საექსპლუატაციო მახასიათებლებს; 2. მოწყობილობა, რომლითაც ხდება არხის, ღარისა და ა.შ. კვეთის ფართობის შეცვლა და ამგვარად, მასში გამავალი აირის, სითხის მოცულობის რეგულირება. საფარი კეთდება მოსაბრუნებელი, დამაგრებული ღერძზე (დროსელის) და მასალის ნაკადის მართობულად გადასადგილებელი (შიბერის). სკრეპერის ციხვის წინა საფარში ხდება მასში შესული (თხრის პროცესში) და გამოსული (განტვირთვის პროცესში) გრუნტის რაოდენობის რეგულირება.

საფარი საკვამლე მილის – კვამლსატარის უკანა სქელი კედელი.

საფარის მონასტერი (ინგლ. Safara Monastery) – X საუკუნის მნიშვნელოვანი არქიტექტურული ძეგლი, საფარის სამონასტრო კომპლექსი. მდებარეობს საქართველოში, ისტორიულ მესხეთში, ახალციხის მუნიციპალიტეტში, ახალციხიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთით ათიოდე კილომეტრის დაშორებით, მაღალი მთის ტერასაზე ტყით დაბურულ ვიწრო ხეობაში (ნახ. 1. საერთო ხედი), რომლის ქვემოთ ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდინარე ურაველისწყალი მიედინება. სამონასტრო კომპლექსში შემავალი ნაგებობებია: წმ. საბა განწმენდილის მთავარი

ტაძარი, ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის მიძინების ეკლესია, მცირე სამლოცველოები, სამრეკლო, ჯაყელთა სასახლე და ციხე-გალავანი (ნახ. 2. გალავნის ფრაგმენტი), რუსი ბერების დროინდელი სენაკები.

დღემდე მოღწეულ ნაგებობებიდან უძველესია ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ტაძარი. იგი X საუკუნით თარიღდება. მას მოგვიანებით მიადგეს წმიდა საბას სახელობის ეკლესია, რომლის თანადროულია იქვე, დასავლეთით მდგარი სამრეკლო. წმ. საბა განწმენდილის მთავარი ტაძარი XIII-XIV საუკუნეების მიჯნაზეა აგებული. იგი დიდებულ გრანდიოზულ შთაბეჭდილებას ტოვებს. გეგმაში მისი ზომებია: 21,6x16,6 მ, სიმაღლე გუმბათის წვერამდე – 22,5 მ. ნაგებობა შვეული კლდის პირზეა აღმართული და ირგვლივ მერცხლის ბუდეებით ეკვრის დანარჩენი მცირე ეკლესიები: სამხრეთით – მიძინების ტაძარი (ყველაზე ძველი შენობა მონასტრის ტერიტორიაზე), აღმოსავლეთით – წმ. დიმიტრის სახელობის სამლოცველო, აქვეა წმ. გიორგის სახელობის პატარა ეკლესია და ჩრდილო-აღმოსავლეთით – იოანე ოქროპირის სამლოცველო.

ნახ. 1

მთავარი ტაძრის ასაშენებლად საჭირო გამხდარა არა მარტო ადგილის მომანდაკება, არამედ კლდის ქიმზე საგანგებო საყრდენის ამოყვანაც. რთულ რელიეფიან ხევში მშენებლებს საგანგებო ბაქანი შეუქმნიათ და ამისთვის ხელსაყრელ ადგილად უკვე არსებული მიძინების ეკლესიის მიმდებარე ტერიტორია მიუჩნევიათ, ამიტომაც წმინდა საბას ტაძარი უშუალოდ

ნახ. 2

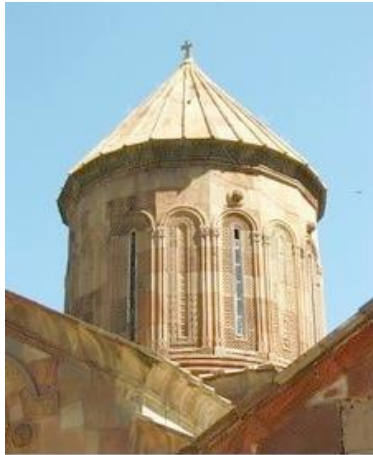
არის მიდგმული ძველ საყდართან. ახალი ტაძრისთვის სამი მხრიდან – დასავლეთიდან, სამხრეთიდან და ჩრდილოეთიდან მშენებლებს დაუტოვებიათ შესასვლელები, მაგრამ ხატმწერს სამხრეთის კარი ამოუშენებია და მთელი ფასადი ერთიან მოსახატ სიბრტყედ გადაუქცევია (ნახ. 3. წმინდა საბას ტაძრის მოხატულობა: ჯაყელების სატიტორო პორტრეტი, XIV ს.). ტაძრის შიდა სივრცის მთავარი ნაწილი შექმნილია ცენტრალური ჯვრით, რომლის აღმოსავლეთის მკლავი აფსიდით მთავრდება, დანარჩენი კი მართკუთხაა. ამათგან

სამხრეთის და ჩრდილოეთის მკლავები მოკლებია, ხოლო დასავლეთისა მათ თითქმის ორჯერ აღემატება. აფსიდისა და ბემისაგან შემდგარი საკურთხეველი შეისრული კონქითა და კამართაა გადახურული. საკურთხევლის ცენტრში ტრაპეზია. საკურთხევლის სამხრეთით და ჩრდილოეთით სადიაკვნო და სამკვეთლოა. ორივე სათავსო ერთნაირია. მათი ძირითადი სივრცის საფუძველი კვადრატს უახლოვდება და აღმოსავლეთით ღრმა აფსიდით მთავრდება. ამ სათავსოთა განათება აღმოსავლეთის მხრიდან არსებული თითო სარკმლით ხდება. სადიაკვნესა და სამკვეთლოს თავზე ე.წ. საიდუმლო ოთახებია განლაგებული. სადიაკვნისა და სამკვეთლოს შესასვლელები დარბაზიდანაა, სამკვეთლო საკურთხეველთან კართაა დაკავშირებული.

ნახ. 3

ტაძრის ცენტრალური სივრცე გვირგვინდება გუმბათით, რომელიც საკურთხევის კუთხეებსა და დასავლეთის კოლონებს ეყრდნობა. ტაძრის შიდა სივრცე საშუალოდაა განათებული. სინათლის ძირითადი წყარო გუმბათის ყელში არსებული რვა სარკმელი (ნახ. 4.

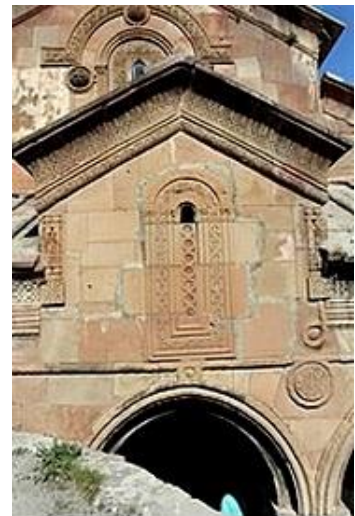

ნახ. 4

გუმბათის ყელი) და ჯვრის ყოველ მკლავში განლაგებული თითო სარკმელია. გუმბათის ყელი დადაბლებული და გაფართოებულია, რის შედეგადაც შენობის კორპუსი უფრო მაღალი ჩანს. დასავლეთი კარიბჭე უჩვეულოდ მაღალია. მისი შიგა სივრცე, ღია თაღები, ვარსკვლავისებრი კამარები უხვადაა შემკული ჩუქურთმებით (ნახ. 5 - ნახ. 7: რელიეფები). შენობაზე ბევრი წარწერაა. სამრეკლო ადრინდელი ქართული სამრეკლოების ტიპისაა. მონასტრის ტერიტორიაზე გაფანტული სხვა სამლოცველოები XIV-XVI საუკუნეებს მიეკუთვნება. აღსანიშნავია, რომ საფარის ტაძრის შიდა სივრცე წარმოადგენს, ერთი მხრივ ტრადიციების გაგრძელებას, ხოლო მეორე მხრივ, მასში ძალიან ბევრი რამ ახლებურადაა გადაწყვეტილი. ექსტერიერშიც დაახლოებით ასეთივე სურათია და სწორედ ეს მხარე ქმნის მას ეპოქალურ ტაძრად. აღსანიშნავია ის გარემოება,

რომ ტაძრის არც ერთი ფასადი მორთულობით გადატვირთული არ არის. ორიგინალური გადაწყვეტით კი აღმოსავლეთის ფასადი გამოირჩევა, რომლის პირდაპირი ანალოგია არ მოიძებნება. მისი დამახასიათებელი ნიშანი ფასადის ცენტრალურ შვერილ ნაწილზე არსებული სამი სარკმელია, რომელთაგან პირველი და მესამე ცენტრში არსებული მოზრდილი მაღალი სარკმლის ზემოთ, მარჯვნივ და მარცხნივ არიან განლაგებული და მათი ზომები ძალზე მცირეა, რის გამოც „ხარისთვალა“ სარკმლებადაა სახელდებული. საფარის ტაძრის ოსტატის მიერ შექმნილ აღნიშნულ კომპოზიციას არც წინამორბედი ჰყოლია და არც მიმდევარი. ფასადებიდან თავის ხანას ყველაზე უკეთ ჩრდილო ფასადი წარმოადგენს. ჩრდილო ფასადზე ჯვრის მოთავსების ტრადიცია მანამდე არ არსებობდა.

მიძინების ეკლესიის დაარსების შესახებ წერილობითი წყაროები არ არსებობს, მაგრამ მისი ხუროთმოძღვრული ფორმებისა და ჩუქურთმების ხასიათი მოწმობს, რომ იგი X ს-შია აგებული. მიძინების ეკლესია ერთნავიანი, დარბაზული ტიპის, კრამიტით გადახურული, უგუმბათო შენობაა. რაც შეეხება საქართველოში ერთ-ერთ უძველეს, თლილი ქვით ნაგებ სამრეკლოს, მას არავითარი მორთულობა არ აქვს და, ჩვეულებისამებრ, ორსართულიანია. მონასტერს თავს დაჰყურებდა ციხე, რომელსაც გარშემო დიდი გალავანი ერტყა.

ნახ. 5

საერთოდ, უნდა აღინიშნოს, რომ საფარის მონასტერი ქართული საეკლესიო ხუროთმოძღვრების ერთ-ერთი გამორჩეული ტაძარია. მასში, ერთი მხრივ, ნათლად ჩანს წინა საუკუნეების დიდებული მემკვიდრეობითობა და, მეორე მხრივ, იმ დაღმართის საწყისი ეტაპი, რაც შემდეგდროინდელი ქართული სატაძრო არქიტექტურისთვის იყო დამახასიათებელი.

ნახ. 6

ნახ. 7

საფეხურები გამჭვირვალე – კიბის საფეხურები, როდესაც კიბის სვლის ქვედა საფეხურის ზედა ჰორიზონტალურ სიბრტყესა და ზედა საფეხურის ვერტიკალურ სიბრტყეს შორის ცარიელი სივრცეა.

საფეხური – 1. კიბის სვლის ნაწილი, რომელიც შეიცავს ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ სიბრტყეებს; 2. სხვადასხვა ელემენტებისაგან შედგენილი, ზედაპირზე წარმოქმნილი სიმაღლეთა სხვაობა; 3. განვითარება, დაწინაურება, ცოდნის დონე, სწავლების დონე, ზევით ასასვლელი ადგილი.

საფეხური კონსოლური – გამჭვირვალე საფეხური, რომელიც მიმაგრებულია ერთი გვერდითი მხარით დახრილ მზიდ კოჭთან (კოსოურთან, ჩანასთან).

საფეხური შემორბენითი – საფეხური, რომლის ერთი გვერდის სიგრძე მეორე გვერდის სიგრძეზე ნაკლებია; გვხვდება კიბის სვლის მოხვევისას.

საფეხურის ნაშვერი – კიბის საფეხურის ჰორიზონტალური ზედაპირის ან კიბის მარშის თავში მდებარე ბაქნის წინა კიდე.

საფეხუროვანი საფარველი – დახრილი სახურავის კედელთან მიერთების კონსტრუქცია, რომელიც შენობის შიდა სივრცეს იცავს ატმოსფერული ნალექების ჩადინებისგან.

საფეხურქვეში – კიბის კონსტრუქციული დეტალი: საფეხურის გარე შვეული ელემენტი.

საფითხი (შპატელი) – ინსტრუმენტი სამღებრო, საფითხნი და სარემონტო-მოსაპირკეთებელი სამუშაოების შესასრულებლად. ამზადებენ თხელი, დრეკადი, სწორპირიანი უჟანგავი ფოლადის ზოლისგან სახელურით (ნახ. 1). გამოიყენება ბზარების, ღრეჩოების

ნახ. 1

ამოსავსებად, კედლის უთანაბრო ზედაპირების გასასწორებლად, კედლებიდან და ჭერიდან ძველი საღებავების, წებოს და შპალერის მოსაცილებლად და სხვ.

საფითხნი – ნივთიერება, რომელიც გამოიყენება წებოვანი ან სილიკატური საღებავების ქვეშ შესაღები ზედაპირის გასასწორებლად.

საფირმო მარკა – სახელწოდება ან ემბლემა, ნიშანი, სიმბოლო, რომელიც იძლევა საშუალებას, მოცემული საქონელი სხვა საქონლის მასისგან გამოიყოს. იგი საქონლის "სახის" განუყოფელი ელემენტია. საქონელი საფირმო მარკით შეიძლება გაიყიდოს ნებისმიერი სავაჭრო ობიექტიდან.

საფირონი (ბერძ. sáppheiros<ძვ. ებრ. ספיר לურჯი ქვა) – ლურჯი, უმაღლესი კატეგორიის ძვირფასი საიუველირო ქვა, ჟანგულების ჯგუფის მინერალი. ს. მიეკუთვნება ყველა არაწითელ, ყვითელ, ნარინჯისფერ, ლურჯ, მწვანე, შავ და სხვა ფერის კორუნდს. ძირითად ქანებში გვხვდება მარმარილოებში, ბაზალტებსა და პეგმატიტებში.

საფორტიფიკაციო ნაგებობა – საციხო ნაგებობა; სამხედრო-საინჟინრო საქმეში – თავდაცვითი ნაგებობათა კომპლექსი, ციხე-სიმაგრე (ნახ. 1. გამაგრებული ქალაქი კარკასონი, საფრანგეთის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

საფრთხე – ბუნებრივი ან საწარმოო სიტუაცია, რომელმაც გარკვეულ პირობებში შეიძლება გამოიწვიოს არასასურველი მოვლენები ან პროცესები, რაც, თავის მხრივ, გამოიწვევს: ავარიებს ან კატასტროფებს ტექნოსფეროში; ადამიანების ჯანმრთელობისა და გარემოს მდგომარეობის გაუარესებას. ს. სიტუაციაა, რომელიც მუდმივად არსებობს ბუნებრივ და საწარმოო გარემოში, და რომელსაც გარკვეულ პირობებში არახელსაყრელი მოვლენების (საშიში ფაქტორების) რეალიზაციის უნარი აქვს. ს. რეალიზაცია, ჩვეულებრივ, შემთხვევითი მოვლენაა და საშიში ფაქტორის აღძვრა ხასიათდება მოვლენის ალბათობით. ს. აღწერს ტექნიკური, ბუნებრივი და სოციალური ხასიათის ზოგი პირობის განხორციელების შესაძლებლობას, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს არახელსაყრელი მოვლენები და პროცესები, მაგ., ავარიები სამრეწველო საწარმოში, ბუნებრივი კატასტროფები ან უბედურებები, ეკონომიკური ან სოციალური კრიზისები. ს. ცოცხალი ან არაცოცხალი მატერიის ნეგატიური თვისებაა, რომელსაც შეუძლია ზიანი მიაყენოს თვით მატერიას – ადამიანებს, გარემოს, მატერიალურ ფასეულობებს. ს. წყარო შეიძლება იყოს როგორც ცოცხალი, ისე არაცოცხალი, და საფრთხე ემუქრება როგორც ცოცხალს, ისე არაცოცხალს. საფრთხე არსებობს სივრცესა და დროში. განასხვავებენ ბუნებრივი, ტექნოგენური და ანთროპოგენული წარმოშობის საფრთხეებს. ბუნებრივ საფრთხეებს ქმნის სტიქიური მოვლენები, კლიმატური პირობები, რელიეფი.

საფრთხე ანთროპოგენული – ადამიანების მცდარი ან არასანქცირებული ქმედებების შედეგად წარმოქმნილი საფრთხე.

საფრთხე რეალური – სივრცესა და დროში კოორდინირებული საფრთხე, რომელიც ყოველთვის დაკავშირებულია კონკრეტულ საშიშროებასთან. (მაგ., გზატკეცილზე მოძრავი ცისტერნა, წარწერით "ცეცხლსაშიშია", გზის სიახლოვეს მყოფი ადამიანისათვის რეალურ საფრთხეს წარმოადგენს. როგორც კი ავტოცისტერნა გავა ადამიანის ყოფნის ზონიდან, ის გადაიქცევა ადამიანის მიმართ პოტენციური საფრთხის წყაროდ).

საფრთხე ტექნოგენური – 1. ტექნიკური სისტემის, სამრეწველო ან სატრანსპორტო ობიექტისათვის დამახასიათებელი მდგომარეობა, რომელიც რეალიზდება ტექნოგენური საგანგებო სიტუაციის წარმოქმნისას ადამიანზე და გარემოზე ტექნოგენური საგანგებო სიტუაციის წყაროს გამანადგურებელი ზემოქმედების სახით ან ამ ობიექტების ნორმალური ექსპლუატაციის პროცესში ადამიანისა და გარემოსთვის პირდაპირი ან ირიბი ზიანის სახით; 2. ტექნიკური საშუალებებით შექმნილი საფრთხე.

საფრთხეები ბუნებრივი – ბუნებრივი მდგომარეობა, რომელიც თავისი ინტენსივობით, გავრცელების მასშტაბითა და ხანგრძლივობით უარყოფით გავლენას ახდენს საკუთრებაზე, გარემოზე, ადამიანის სიცოცხლეზე და სხვ. მას მიეკუთვნება: კლიმატური პირობები, რელიეფი, მიწისძვრა, ვულკანის ამოფრქვევა, ქარიშხალი, გრიგალი, მეწყერი, ზვავი, გამყინვარება, წყალდიდობა, ღვარცოფი, ხანძარი და მისთ.

საფრთხის შემცველი (საშიში) საწარმოო ნივთიერება – ნახევრადგამტარების წარმოებასთან დაკავშირებული მყარი ნივთიერებები, სითხეები ან აირები, რომლებიც ჯანმრთელობის, აალებადობის ან რეაქტიულობის გათვალისწინებით, მიეკუთვნება მე-3 ან მე-4 კლასის საფრთხის კატეგორიას. ისინი გამოიყენება კვლევებში, ლაბორატორიულ ან წარმოების პროცესებში და მათი საბოლოო პროდუქტი არ არის საფრთხის შემცველი მასალა.

საფრთხის შემცველი ნივთიერებები – ქიმიური ნივთიერებები, რომლებიც ქმნის ფიზიკურ ან ჯანმრთელობისთვის საფრთხეებს, სახმარად ვარგის ან არავარგის მდგომარეობაში.

საფრთხის შემცველი საწარმოო ფართობი – ფართობი საეარმოში, ასევე, სამეცნიერო კვლევებისთვის გამოყოფილი ფართობი, სადაც გამოიყენება საფრთხის შემცველი საწარმოო ნივთიერებები. ამგვარ ფართობებზე დასაშვებია დამხმარე ოთახების, ასევე, გასახდელელებისა და ოფისების არსებობა, რომლებიც უშუალოდაა დაკავშირებული საწარმოო ფართობებზე მიმდინარე პროცესებთან.

საფრთხეველ-გამომშრობი – მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება კერამიკული ფილების წარმოებაში. საშუალებას იძლევა ტექნოლოგიური პროცესიდან ამოვარდეს მასის შრობისა და გრანულაციის ოპერაცია და პირდაპირ იქნეს მიღებული სტაბილური მარცვლოვანი შედგენილობისა და ტენიანობის საწნეხი ფხვნილი.

საფსალმუნე – იხ. ამბიონი.

საფუძველი – 1. რაიმე ნაკეთობის ქვედა საყრდენი, რომელზედაც ეყრდნობა ამ ნაკეთობის დანარჩენი ნაწილი, მაგ., ბაზისი, კარკასი, ჩონჩხი, სვეტი და სხვ.; 2. ცოკოლი, ზეპირკველი; შენობის ქვედა, შეკიბული ნაწილი; 3. საგზაო სამოსის ქვედა კონსტრუქციული ფენა, ფენილი, გრუნტი. მტკიცე საგზაო სამოსი შეიძლება აიგოს მხოლოდ ერთგვაროვანი, კარგად შემჭიდროებული და გამომშრობილი გრუნტის საფუძველზე; 4. პნევმოქსოვილის (გამოიყენება პნევმატიკურ კონსტრუქციებში) ძირითადი შრე – გრძივი ძაფები.

საფხვიერებელი – მისაბმელი ან დასაკიდებელი მოწყობილობა მუხლუხა ტრაქტორზე მძიმე ქანების, აგრეთვე ძველი ასფალტბეტონის საგზაო საფრების მოსანგრევად წინასწარი გაფხვიერებისათვის საავტომობილო გზის რემონტის დროს. მისი სამუშაო ორგანო დამონტაჟებულია მზიდ ჩარჩოზე და აღჭურვილია ცვეთამდედი ბუნკით (ნახ. 1).

ნახ. 1

საქალაქმშენებლო დოკუმენტაცია – გრაფიკული, კარტოგრაფიული, ტექსტური, საანგარიშო და სხვ. ტიპის მასალების კომპლექტი, დაფუძნებული ტერიტორიისა და მისი გაშენების მეცნიერულ პროგნოზზე.

საქალაქმშენებლო რეგლამენტი – გაშენების წესებითა და ნორმებით დადგენილი პარამეტრებისა და სახეების ერთობლიობა მიწის ნაკვეთებისა და უძრავი ქონების გამოყენებისთვის ქალაქისა და სოფლის დასახლებებში, მუნიციპალურ წარმონაქმნებში, აგრეთვე თითოეული ზონის ფარგლებში, საქალაქმშენებლო მოქმედების განხორციელებისას და უძრავი ქონების ობიექტების შესაძლო ცვლილებებისას.

საქალაქმშენებლო წესდება (კოდექსი) – კანონი, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის ტერიტორიაზე საქალაქმშენებლო მოქმედების განხორციელების წესს.

საქალაქო აგლომერაცია – 1. დასახლებული პუნქტების კომპაქტური თავმოყრა, ძირითადად საქალაქო, რომელიც გაერთიანებულია ინტენსიური საწარმოო, სატრანსპორტო და კულტურული კავშირების რთული მრავალკომპონენტური დინამიკური სისტემით; ის ურბანიზაციის ერთ-ერთი სტადიაა. განასხვავებენ მონოცენტრულ (მაგ., ნიუ-იორკის აგლომერაცია) და პოლიცენტრულ (მაგ., გერმანიის რურის რაიონში თავმოყრილი სამრეწველო ქალაქების ერთობლიობა) აგლომერაციებს; 2. ქალაქის, რაიონის, უბნის, სასოფლო დასახლების მიწების გარე საზღვარი, რომელიც გამიჯნავს მას სხვა კატეგორიის მიწებისგან.

საქალაქო გზები – საქალაქო ტრანსპორტის მოძრაობისთვის განკუთვნილი გზები არასაცხოვრებელ უბნებში, ქვეითად მოსიარულეებისაგან სრული იზოლაციით; ქუჩისებისაგან განსხვავებით ს. გ. არ აქვთ პირდაპირი კავშირი გარემომცველ განაშენიანებასთან და მისგან გამოიყოფა გამწვანების ზოლებით ან შემოღობვით. ჩქაროსნული ს.გ. უმეტესად გამოიყენება ქალაქისგან მოშორებული უბნებისა და საავტომობილო გზების ერთმანეთთან დასაკავშირებლად. ხშირ შემთხვევაში ს. გ. განალაგებენ ნათხარებზე, ყრილებსა და ესტაკადებზე. ადგილობრივი მოძრაობის ს. გ. დანიშნულებათა დაკავშიროს სამრეწველო საწარმოები და საწყობები მაგისტრალურ ქუჩებსა და გზებთან.

საქალაქო კანალიზაცია – რთული საინჟინრო კომპლექსი საყოფაცხოვრებო ჩამდინარი წყლების შეგროვებისა და გადამუშავებისათვის. ის სათავეს იღებს ადმინისტრაციულ და საცხოვრებელ სახლებში. შენობიდან გამოსასვლელში დგება პირველი საკანალიზაციო ჭა, რომლის დანიშნულებათა მოხდეს ექსტრემალური ჩარევა სისტემაში ქსელის დანაგვიანების

დროს. დანარჩენი ჭების დანიშნულებაც იგივეა, მაგრამ პირველი ჭა მათგან განსხვავებით, თავის თავზე იღებს მაქსიმალურ დატვირთვას. ჭები წარმოადგენს კვანძებს, რომლებიც განსაზღვრავენ საკანალიზაციო სისტემის სტრუქტურას. მასში ხდება სისტემის სხვადასხვა მილების თავმოყრა (ნახ. 1) და სავენტილაციო მილის მიერთება. დიდ ქალაქებში, სადაც გამომყვანი საკანალიზაციო მილის მაქსიმალური დიამეტრი (ან მილების ჯამური დიამეტრი) ვერ ატარებს ჩამდინარი წყლების რეალურ რაოდენობას, მიმართავენ კოლექტორების მოწყობას, რომელიც ერთდროულად ასრულებს სავენტილაციო მილის ფუნქციასაც. საკანალიზაციო მილებს აქვთ ბუნებრივი დახრილობა გამწმენდი ნაგებობების მიმართულებით და მასში სიბინძურე მოძრაობს თვითღინებით. თუ ამის საშუალება არ არის, მაშინ ჩამდინარი წყლის მასას სწევენ მაღლა სპეციალური ფეკალური ტუმბოების მეშვეობით და შემდეგ თვითღინებით გაჰყავთ ქალაქიდან გამწმენდ ნაგებობამდე.

ნახ. 1

საქალაქო ხიდი – ხიდი ტრანსპორტისა და ფეხით მოსიარულეთათვის, რომელიც განლაგებულია ქალაქის საზღვრებში. ყველაზე მეტად გავრცელებულია რკ.ბ.-ისა და ფოლადის ხიდები ზედა სვლით. მალის კონსტრუქციის მიხედვით განასხვავებენ თაღოვან, კოჭოვან, კონსოლურ-კოჭოვანსა და დაკიდებულ ს. ხ. ხიდის სიგანეს ადგენენ ტრანსპორტის მოძრაობის ზოლების მიხედვით და იღებენ 3,5-ის ჯერადს. საქალაქო ხიდის წინა მოედნებზე ხდება სატრანსპორტო ნაკადის ორგანიზებული განტვირთვა.

საქართველოს ტყის ფონდი – სახელმწიფო ტყის ფონდისა და საქართველოში საკუთრების სხვა ფორმებით არსებული ტყეებისა და მათი რესურსების ერთობლიობა.

საქვაბე დანადგარი – მოწყობილობებისა და აგრეგატების კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს წყლის ორთქლის ან ცხელი წყლის მიღებას სათბობის წვის ხარჯზე. შედგება საქვაბე აგრეგატისა და დამხმარე მოწყობილობებისაგან.

საქვე – მთაგორიან რელიეფზე მაღალი ექსპოზიციის ადგილებში საფეხურებად მოწყობილი ტერასები მესხეთში; ის მრავალთარუსიანი ნაგებობაა (ნახ. 1), რომლის ნიადაგი ნაკლებნოყიერია, საჭიროებს ქვებისგან გაწმენდასა და განოყიერებას.

ნახ. 1

საქმიანი მერქანი – მრგვალი ან ნაპობი ხე-ტყე, გარდა შეშისა და მერქნისა, რომელიც უვარგისია სამრეწველო გადამამუშავებისთვის.

საქმიანი ნარჩენები – ნარჩენები, რომელთა გამოყენება შესაძლებელია სხვადასხვა დანიშნულების ნაკეთობების დასამზადებლად.

საქმიანობა – სამეწარმეო, სამეურნეო, ტექნიკური ან ყველა სხვაგვარი საქმიანობა, განსახლებისა და განვითარების გეგმებისა და პროექტების განხორციელება,

ინფრასტრუქტურული პროექტების, განაშენიანებისა და სექტორული განვითარების გეგმების, ქვეყნის ტერიტორიაზე არსებული წყლის, ტყის, მიწის, წიაღისა და სხვა ბუნებრივი რესურსების დაცვის, გამოყენებისა და სარგებლობის პროექტებისა და პროგრამების განხორციელების ჩათვლით, საკანონმდებლო დებულებების, პროგრამებისა და გადაწყვეტების განხორციელება, ასევე არსებული საწარმოების მნიშვნელოვანი რეკონსტრუქცია, ტექნიკური და ტექნოლოგიური განახლება, რომლებიც გავლენას ახდენენ გარემოს მდგომარეობის ხარისხზე.

საქონელი – საწარმოო და პირადი მოხმარების საგნები და მომსახურება, რომლებიც განკუთვნილია ამა თუ იმ სახის მოთხოვნილებისა და საჭიროებების დაკმაყოფილებისთვის და რაც იყიდება ბაზარზე. ის შეიძლება იყოს ნივთი, მომსახურება, იდეა, სამუშაო ძალა, ადგილი, საწარმო, ორგანიზაცია და სხვ. გამოყენების დროის ხანგრძლივობის მიხედვით საქონელი შეიძლება იყოს: ხანმოკლე სარგებლობის, ხანგრძლივი სარგებლობის და აგრეთვე მისი სპეციფიკური ფორმა – მომსახურება. მომსახურების ხასიათის გათვალისწინებით ს. შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად: ფართო მოხმარებისა და საწარმოო დანიშნულების საქონლად.

საქონელმცოდნეობა – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს საქონლის სახმარ დირებულებას.

საქონლის გამოსავლიანობა – გადამუშავებული საქონლის რაოდენობა ან პროცენტული მაჩვენებელი, რომელიც მიღებულია გადამუშავების პროცესში მოქცეული გარკვეული ოდენობის საქონლის გადამუშავების შედეგად.

საქონლის გაფორმება – საქონლის გაშვებისთვის აუცილებელი ღონისძიებების განხორციელება.

საქონლის გაშვება – დეკლარანტისთვის საქონლის განკარგვის ან/და საქონლით სარგებლობის უფლების მინიჭება საქონლის მიმართ გამოყენებული სასაქონლო ოპერაციის პირობების შესაბამისად.

საქონლის დეკლარირება – ქმედება, რომლითაც პირი აცხადებს საქონლის მიმართ სასაქონლო ოპერაციის გამოყენების განზრახვას.

საქონლის მიწოდება – პირის მიერ სხვა პირისთვის საქონელზე საკუთრების უფლების გადაცემა სასყიდლით (მათ შორის საქონლის რეალიზაცია, გაცვლა, ხელფასის ან ნატურალური ფორმით ანაზღაურება) ან უსასყიდლოდ.

საქონლის პროპაგანდა – რეკლამის სახეობა, რომლითაც ხდება საქონლის შესახებ ცნობების გავრცელება და გაღრმავებული განმარტება მყიდველზე ზემოქმედების მიზნით.

საქონლის წარდგენა – შემოსავლების სამსახურის მიერ განსაზღვრულ ადგილზე საქონლის მიტანის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება.

საქრევი – სავენტილაციო დიობი, ნახვრეტეი ქანობიან სახურავზე.

საქსაული (ლათ. halóxylon) – დაბალი ტანის ხის ჯიში, მეტწილად ბუჩქის სახით. სიმაღლე 12 მ-მდე (ნახ. 1). აქვს ფაშარი ან ხშირი ვარჯი, ზოგჯერ დაკიდებული, მტვრევადი ტოტებით. დანაწევრებულ მწვანე ყლორტებზე უფერული, ქერცლისებრი, წვრილი ფოთლები განლაგებულია ერთმანეთის საპირისპიროდ, ზოგჯერ ისინი ხორკლის მსგავსია. ს. 10-მდე სახეობა გავრცელებულია ხმელთაშუაზღვისპირა ქვეყნებში, ირანში, ავღანეთში, შუა აზიაში,

მიანმასა (მიანმარის კავშირის რესპუბლიკა, აგრეთვე ბირმა) და ჩინეთში, უმეტესად ბარის ქვიშიან და მლაშობ უდაბნოებში. ის საუკეთესო მცენარეა გასამწვანებლად და მოძრავი ქვიშის გასამაგრებლად. მერქანი მაღალი მექანიკური თვისებებით ხასიათდება. გამოიყენება წვრილი ნაკეთობების დასამზადებლად, აგრეთვე საწვავ მასალად (შეშად), რადგან ახალმოჭრილი ს. ტენიანობა 20%-ს არ აღემატება.

ნახ. 1

საქუსლე – საყრდენი მოწყობილობა, რომელშიც ქუსლის ბრუნვა ხდება.

საქშენი – დახურული დაპროფილებული არხი სამუშაო გარემოს გაქრევისა და ნაკადისათვის გარკვეული მიმართულებისა და სიჩქარის მისაცემად. არსებობს საქშენი საფრქვევი და საჭირხნი. ფართოდ გამოიყენება ტექნიკაში – რეაქტიულ ძრავებში, ტურბინებში, აეროდინამიკურ მილებში, ჭავლურ აპარატებსა და სხვ. საქშევში სამუშაო გარემოს წნევის პოტენციალური ენერგია გადადის კინეტიკურ ენერგიაში.

საქშენი ლავალის – განსაკუთრებული პროფილის (შუაში შევიწროებული ყელით) აირული არხი, რომლის დანიშნულებაც მასში გამავალი აირის ნაკადის სიჩქარის შეცვლა (შენელება). გამოიყენება ტიპურ ორთქლის ტურბინებში, სარაკეტო და საავიაციო ზებგერთი მფრინავი აპარატების ძრავებში და სხვ.

ნახ. 1

საქცეველი – პატრონიკე, პატრონიკონი, საპატრონიკე, ტრიმორიუმი; ტაძრის გრძივი ნავეების გამყოფ თაღედის თავზე მოწყობილი ბაქანი მანდილოსნებისთვის.

საღარავი (ფრეზი, ფრეზა) – ინსტრუმენტი ერთი ან რამდენიმე მჭრელი პირით (კბილებით; ღარაკის კიდის გასწვრივ განლაგებული კბილებით), რომელიც ბრუნვის დროს ამუშავებს, ღარავს ლითონის თუ სხვა მასალის ზედაპირს. გეომეტრიის მიხედვით ფრეზი არსებობს – კიდური, კონუსური, სოგმანური, ტორსული, ფასონური, ჭიახრახნული, ცილინდრული, დისკური (ნახ. 1) და სხვ.; დასამუშავებელი მასალის მიხედვით – ალუმინის, გრაფიტის, თუჯის, ნაწრობი ფოლადის, სპილენძის, ფოლადის, ხისა და სხვ.; მჭრელი ნაწილის მიხედვით – ალმასის, ლითონკერამიკის, მაგარი შენადნობის, მინერალური კერამიკის, სწრაფმჭრელი ფოლადისა და სხვ.; კონსტრუქციისა და კბილების ტიპის მიხედვით – მასიური (მთლიანად ერთი მასალისაგან), შენადული (ბოლო და მჭრელი ნაწილები შედგება სხვადასხვა მასალისაგან და შეერთებულია ერთმანეთთან შედუღებით), დარჩილული (დარჩილული მჭრელი ელემენტებით) და ასაწყობი.

ნახ. 1

ფ. თავი მზადდება მაგარი შენადნობებისაგან დამზადებული შეცვლადი ფირფიტებისაგან ან სწრაფმჭრელი ფოლადისაგან; 2. საგზაო მანქანის სამუშაო ორგანო გრუნტის გაფხვიერება-დაქუცმაცებისათვის, რომელიც პარალელურად ახდენს მის შერევას შემკვრელ მასალებთან. გამოიყენება საგზაო და აეროდრომების საფუძვლების მშენებლობის დროს. საგზაო ფ.

შეიძლება იყოს თვითმავალი, საკიდი ან მისაბმელი; 3. ნიადაგის, მიწის გასაფხვიერებელი თვითმავალი მანქანა.

საღებავი – პიგმენტებისა და აფსკწარმოქმნილი ნივთიერებების ერთგვაროვანი სუსპენზია. მზადდება ოლიფის, ლაქის, პოლიმერის წყალხსნარების და წყალდისპერსიების, ხსნადი მინის და მისთ. საფუძველზე. გაშრობისას ს. თხელი ფენები წარმოქმნიან გაუმჭვირ საფარს, რომელიც იცავს ზედაპირს აგრესიული აგენტების ზემოქმედებისგან და ანიჭებს მას მიმზიდველ გარეგნულ სახეს. სათავის შიგა კედლებისა და ჭერისთვის ძირითადად გამოიყენება წყალდისპერსიული, ხოლო გარე ზედაპირებისათვის – ზეთოვანი საღებავი. მშენებლობაში გამოყენებული საღებავის სახეებია: აკრილური, ალიზარინის, ანილინის, ბუნებრივი, დამცავი, ემალის, ემულსიური, ზეთოვანი, თბომგრძობიარე, თბომდეგი, კაზინის, კერამიკული, ლაქის, ლითონური, მინერალური, მუქი, მშრალი, ორგანული, რბილი, საგრუნტო, საყალიბო, სახარში, სილიკატური, სინთეზური, სრესილი, ტყვიის, ღია, ცეცხლდამცავი, ცეცხლმდეგი, წებოვანი, ჭიქურზედა, ჭიქურქვეშა, წყლისა და სხვ.

საღებავი აკრილის – წყალემულსიური საღებავი, მიღებული პოლიაკრილატებისა და მისი თანაპოლიმერების საფუძველზე. ს. ა. საღებავების ძალზე გავრცელებული სახეობაა ფერთა ფართო გამის, უნივერსალურობისა და სიმტკიცის გამო. გამოიყენება მშენებლობაში შიგა და გარე სამღებრო სამუშაოების შესასრულებლად და მხატვრობაში.

საღებავი ალკიდის – ემალური საღებავის სახესხვაობა. მიიღება მცენარეული ზეთების სინთეზით სპირტებთან, ანჰიდრიდებთან და ორგანულ მჟავებთან. გამოირჩევა მაღალი ატმოსფერომდეგობით, ბზინვით; მდგრადია სარეცხი საშუალებების და მინერალური ზეთების მიმართ, ინარჩუნებს თვისებებს -50 -დან $+60^{\circ}\text{C}$ ტემპერატურამდე. გამოიყენება ლითონისა და ხის კონსტრუქციების შესაღებად, აგრეთვე, შენობის ინტერიერის გასალამაზებლად.

საღებავი ასფალტის – ასფალტის საფუძველზე დამზადებული ზეთიანი საღებავი. გამჭვირვალობის, შესანიშნავი ყავისფრისა და მოხმარების სიმარტივის გამო ფართოდ გამოიყენება მუქი ფერის ნაკეთობის მოჭიქვაში. ადვილად ერევა სხვა საღებავებს (თეთრის გარდა) და აძლევს მათ ხავერდოვან სახეს. ახასიათებს შრობის დიდი დრო.

საღებავი ზეთის – პიგმენტებისა და შემვსების სუსპენზია ოლიფაში. მზადდება საქარხნო პირობებში ოლიფისა და პიგმენტების გაქნით სპეციალურ მანქანებში (საღებავსასრესებში). გასრესით მიიღება ერთგვაროვანი სუსპენზია. ეს საღებავი არ იცვლის მოცულობას გამყარებისას, ახასიათებს მედეგობა და ხანგამძლეობა. ს. ზ. დიდი უპირატესობაა გაუმჭვირობა, უარყოფითი – ხანგრძლივი შრობა. გამოიყენება მშენებლობაში ლითონის კონსტრუქციების კოროზიისაგან, ხოლო ხის კარ-ფანჯრების ტენისაგან დასაცავად, აგრეთვე კედლებისა და ცალკეული კონსტრუქციების შესაღებად. გამოდის მზა სახით ან სქლადსრესილი.

საღებავი კირის – კალციუმის ნაერთი წყალთან. საღებავის დასამზადებლად გამოიყენება კირქვის გამოწვით მიღებული კირი, რომელსაც აქრობენ წყალში და მისგან ამზადებენ კირის საღებავსა და ბათქაშს. ს. კ. გამოირჩევა კარგი სინათლემდეგობით, ხანგამძლეობით, სიიფით. წყალშეკავებადობის ასამაღლებლად საღებავს დამზადების პროცესში უმატებენ სპეციალურ დანამატებს: კალციუმის ქლორიდს, სუფრის მარილს, ალუმინის შაბს.

თეთრისაგან განსხვავებული ფერის მისაცემად შესაძლებელია არაორგანული პიგმენტის გამოყენება.

საღებავი მინერალური – საღებავი არაორგანულ მჭიდა მასალებისა და წებოს საფუძველზე, არსებობს კირის, სილიკატური, ცემენტისა და წებოს. ძირითადად მზადდება ფხვნილის სახით და საჭირო კონსისტენციამდე დაჰყავთ წყლის დამატებით. ს. მ. სამუშაოების წარმოება დასაშვებია მხოლოდ დადებითი ტემპერატურის პირობებში. მინერალური საღებავი მიიღება მინერალური ნედლეულის საფუძველზე, ამიტომ ის ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტია. ამ საღებავებს აქვთ საკმარისი ორთქლშედწევადობა, მაღალი ყინვამედეგობა, ხოლო ფუნქციური დანამატები (სინთეზური ფისები) აუმჯობესებენ ტექნოლოგიურ და სამშენებლო-ტექნიკურ თვისებებს: ადჰეზიას საფუძველთან, გაუმჭვირობას, ჰიდროფობულობას, პლასტიკურობას, სედიმენტალურ მედეგობასა და სხვ. გამოიყენება კერამიკული (სილიკატური) აგურის, ბეტონის, კერამზიტბეტონის შებათქაშებული ფასადების დამცავ-დეკორატიული საფარვლისათვის, აგრეთვე სარესტავრაციო და სარემონტო სამუშაოების ჩასატარებლად.

საღებავი პოლიმერცემენტის – მშრალი პიგმენტის სუსპენზია, რომელიც შედგება თეთრი პორტლანდცემენტის, სამშენებლო დაფქული კირის, სინათლე- და ტუტემედეგი პიგმენტებისა და პოლიმერის წყლის დისპერსიული შემვსების – პლასტიფიცირებული პოლივინილაცეტატის ემულსიის ან ცემენტისადმი მედეგი სინთეზური ლატექსებისგან. გამოიყენება შენობის გარე და შიგა მოკაზმვისათვის ბეტონზე, გაზობეტონზე, აგურზე, ბათქაშის, რკ.ბ.-ის პანელების, მერქანბოჭკოვანი ფილების ზედაპირებზე და სხვ. პოლიმერცემენტის საღებავების გამოყენებით სამუშაოები ტარდება მხოლოდ დადებითი ტემპერატურის პირობებში.

საღებავი სილიკატური – ტუტემედეგი პიგმენტებისა (ჟანგმიწა, სურინჯი) და შემვსების (ცარცი, ტალკი) სუსპენზია, რომელშიც სილიკატიზატორად გამოყენებულია თუთიის თეთრა და კალციუმის ბორატი თხევადი კალიუმის მინის დანამატით. აქტიური კაჟმიწის შემვსებად – დანაწევრებული კვარცის ქვიშა, დიატომიტი და ტრეპელი. ს. ს. მომხმარებელს მიეწოდება ორი შეფუთვით – მშრალი ნაწილისა და კალიუმის თხევადი მინის სახით. შერევა ხდება მასის მიხედვით. ს. ს. წყალში ხსნადი, არატოქსიკური, წყალმედეგი, ტემპერატურამედეგი, დაბალი ჰიდროფობულობის ნივთიერებაა. გამოიყენება ფასადებისა და შიგა სათავსების მორთვა-მოკაზმვისათვის, აგრეთვე ხის კონსტრუქციების დასაცავად ცეცხლისაგან. ცემენტის ან ცემენტ-კირქვის ბათქაშზე დატანილი ს. ს. საგრძნობლად ამაღლებს შენობის გარე კედლების მედეგობას ატმოსფერული ზემოქმედებისადმი.

საღებავი ცემენტის – საღებავი, რომელშიც მჭიდა ნივთიერებად გამოყენებულია თეთრი ან ფერადი პორტლანდცემენტი ტუტეებისადმი მდგრადი პიგმენტებით. წყალშემკავებელი თვისებების ასამაღლებლად ს. ც. უმატებენ 15%-მდე ჩამქრალ კირს და კალციუმის ქლორიდს, ატმოსფერომედეგობის ასამაღლებლად – 1% ჰიდროფობულ ნივთიერებას (კალციუმის სტეარატს). ს. ც. წყალმედეგი საღებავებია, ამიტომ მას ფართოდ იყენებენ გარე და შიგა ტენიანი სათავსების სამღებრო სამუშაოებისათვის ბეტონზე, აგურსა და ბათქაშზე. საღებავების დატანის შემდეგ ზედაპირი გარკვეული დროით საჭიროებს დატენიანებას.

საღებავის გრუნტი – ნივთიერება შესაღები ზედაპირის გასწორებისთვის. შედგება პიგმენტის, შემვსებისა და შემკვრელისგან. გამოიყენება საღებავის ეკონომიისათვის, კოროზიისაგან დასაცავად, მერქნის და სხვა მასალების წინასწარი დამუშავებისათვის.

საღებავსასრესი – აპარატი საღებავის დასრესისათვის მოძრავ და უძრავ ვერტიკალურ დისკოებს შორის ან ჰორიზონტალურ დოლაბებს შორის. გამოიყენება ძირითადად ფხვიერი და გრანულირებული სახის საღებავებისათვის.

საღებავსაფრქვეველი – ხელსაწყო-დანადგარი საღებავის, ლაქის, ემალის დასადებად შეკუმშული ჰაერით გაფრქვევის გზით. გამოიყენება შენობა-ნაგებობების მასიური ელემენტებისა და დიდი ფართობის მქონე ზედაპირების შესაღებად.

საღებავსაშეფი – გადასატანი აპარატი, რომელიც გამოიყენება საღებავების შესაფრქვევად მცირე ფართობის მქონე ზედაპირებზე შეკუმშული ჰაერის მეშვეობით.

საღებარი – ფერადი (იისფერი, ლურჯი, მწვანე, ყვითელი, ნარინჯისფერი, წითელი, ყავისფერი და შავი) ორგანული ნაერთი, რომელსაც უნარი აქვს გაჟღენთოს შესაღები მასალა დიფუზიის პროცესის გამოყენებით და მისცეს მის მთელ მოცულობას განსაზღვრული ფერი. ტერმინები "საღებარი" და "პიგმენტი" განსხვავებული ცნებებია: საღებარი კარგად იხსნება გამხსნელში, შედის შესაღები მასალის სიღრმეში და ქმნის მეტნაკლებად მყარ კავშირს ბოჭკოებთან, ხოლო პიგმენტი წვრილდისპერსიული მინერალია (არ იხსნება გამხსნელში) და პიგმენტის საღებარის თვისებები დამოკიდებულია შემკვრელზე და არა პიგმენტზე. ს. კლასიფიკაცია ხდება ქიმიური თვისებების მიხედვით. გამოიყენება საფეიქრო მასალის, ტყავის, ქაღალდის, პლასტმასის, რეზინისა და სხვათა შესაღებად. საღებარის სახეებია: აკრიდინული, ალიზარინის, ანთრაქინონის, არილმეთანური, აქტიური, გოგირდიანი, დიარულმეთანური, დისპერსიული, ერიოქრომის, ინდოფენოლური, მაქრომირებელი, მჟავა, ნარევი, ნიტრო, ნიტროზული, პიგმენტური, სინთეზური, სუბსტანტური, როდამინური, ტრიალურმეთანური, ფერსაჭერი, ფთალციანინური, ფუმე, ოქსადინური, ოქსაზონური, ქრომის, ცინინური, ცხიმში ხსნადი და სხვ.

საღებარი გოგირდიანი – სინთეზური საღებარი, რომელიც მიიღება გოგირდის მოქმედებით არომატულ ნაერთებთან (ნიტრო- და ამინონაერთებთან). ს. გ. არ იხსნება წყალში და ორგანულ გამხსნელებში. ბამბის ქსოვილების შეღებვისას ს. გ. გადაჰყავთ თხევად მდგომარეობაში (გოგირდოვანი ნატრიუმის წყალხსნარით). ეს საღებრები შედარებით იაფია და იძლევიან უმთავრესად მშვიდი (არამკვეთრი) ფერის ტონებს – შავს, ყავისფერს, მწვანეს, ლურჯს, ყვითელსა და ნარინჯისფერს.

საღრუვი – მრავალპირიანი საჭრელი ინსტრუმენტი ჩაღრუებისთვის.

საყალიბე – 1. გეოლ. მყარი, წვრილფორებიანი მსუბუქი ქანი რუხი ან შავი შეფერილობის; ძირითადად შედგება წვრილმარცვლოვანი ოპალისაგან (90%-მდე) ქვიშის შენარევით, თიხის ნაწილაკებით და სხვ. სიმკვრივე 2300-2500კგ/მ³; წყალში არ სველდება. ს. გამოყენებით ახლოსაა დიატომიტთან და ტრეპელთან. სუფთა ქანები ძლიერი ადსორბენტებია; 2. ჩამომსხმელ საწარმოში – სამარჯვი ხისტი ჩარჩოს სახით (ღია ყუთის), რომელიც ემსახურება საყალიბეში ფორმის მისაცემი ნარევის გამაგრებას ერთჯერადი ქვიშის ფორმების დამზადებისას, ტრანსპორტირებას და შემდეგ გამდნარი ლითონის ჩასხმას ყალიბში. ს. დასამზადებლად გამოიყენება ფოლადი, თუჯი და ალუმინის შენადნობები.

საყარაულო (საგუმაგო) – მცირე ნაგებობა ან სათავსი შენობის, ნაგებობის, ციხე-სიმაგრის შესასვლელში, სადაც განთავსებულია მცველი ან მცველების რაზმი.

საყდარი – 1. ეკლესია, ტაძარი, ნაგებობა, სადაც ხდება ღვთისმსახურება და რელიგიურ წესჩვეულებათა შესრულება. ს., როგორც ეკლესიის სინონიმი, XIV საუკუნეში შემოდის. XIV საუკუნემდე საყდარი იმ ეკლესიას ეწოდებოდა, რომელიც ეპისკოპოსის ან ქორეპისკოპოსის საჯდომად ითვლებოდა; 2. ტრაპეზის გასწვრივ კედელზე მიდგმული სამღვდელმთავრო საჯდომი საკურთხეველში, რომლისგან ქვევით შეკიბული იყო ხარისხედი მღვდელმსახურთათვის.

საყევარი – სამარჯვი ხის გრძელტარიანი რკინის კაკვით, რომელსაც მორების წყალზე დაცურების დროს და სახერხ საამქროში მორების გადასაბრუნებლად გამოიყენებენ.

საყელო – რკინის დამცავი არშია სახურავის გამოშვერილი ელემენტებისთვის.

საყელური – ბრტყელი რგოლის ფორმის საფენი (სადები) ქანჩის ან ჭანჭიკის თავის ქვეშ შესაერთებელ დეტალებზე ძაღვების გადასანაწილებლად, აგრეთვე იცავს დეტალის ზედაპირს ქანჩის მოჭერისას და ზრდის საყრდენ ზედაპირს. ქანჩის თვითმომშვების თვიდან ასაცილებლად იყენებენ გაჭრილ ზამბარისებრ საყელურს (გროვერის საყელური), ვარსკვლავისებრ საყელურს გადასაკეცი ბოლოებით და სხვ. დანიშნულების მიხედვით ცნობილია საყელურის სახეები: დროსელის, განმბჯენი, გაჭრილი, მაცენტრებული, მამჭიდროებელი, მიმმართველი, მიმჭერი, მუშტა, კორპის, საკონტროლო, საყელური-სოგმანი, საჩერებელი, ფრიქციული, ქეჩის და სხვ.

ნახ. 1

საყელური საჩერებელი – საყელური, რომელიც ეწინააღმდეგება სამაგრი ნაკეთობების თვითამოხრახნას კონსტრუქციული ელემენტების (თათი, კბილი, ტუჩი და სხვ.) მემვებით (ნახ. 1. კბილებიანი საჩერებელი საყელური).

საყველური – იხ. გვერგვი.

საყივარა (მინარა, მინარეთი) – მაჰმადიანურ არქიტექტურაში მეჩეთთან (მიზგითთან) აშენებული ან მასზე დაშენებული კომპლური ნაგებობა, რომლის ზედა ბაქნიდან მუეძინი მაჰმადიანებს ლოცვაზე უხმობს (ნახ. 1). საყივარების რაოდენობა შეიძლება იყოს 1-დან 9-მდე (ანუ ნაკლები ვიდრე ქ. მექის ალ-ჰარამის მეჩეთში). ადრეული ხანის ს. ჰქონდა სპირალური კიბე ან პანდუსი გარედან, შემდეგ კი კიბე კოშკის შიგნით გადაიტანეს. არქიტექტურული კონსტრუქციის მიხედვით განასხვავებენ ორ ძირითად ტიპს: ოთხკუთხას (ჩრდილოეთ აფრიკა) და მრგვალს (ახლო აღმოსავლეთი). ს. მორთულია ფიგურული აგურის წყობით, ჩუქურთმებით, ხვეულებით, მოჭიქული კერამიკით, აჟურული აივნებითა და სხვ.

ნახ. 1

საყირავი – მექანიკური მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება ვაგონეტების გადასაყირავებლად მათი განტვირთვის მიზნით.

საყოფაცხოვრებო ნარჩენები – მყარი ნარჩენები, რომელიც რჩება ადამიანის საყოფაცხოვრებო მოქმედების შედეგად.

საყრდენი – 1. საბ(რ)ჯენი, საყრდნობი, ბურჯი; 2. მოწყობილობა ნაგებობის მზიდი კონსტრუქციის (სვეტი, დგარი, ზოძი, კედელი და მისთ.) ან მანქანის დეტალის შესაკავებლად და მისამაგრებლად, მბრუნავი ნაწილის შესაკავებლად და სხვ. დანიშნულებისა და კონსტრუქციის მიხედვით ს. არის: ანკერული, ბურთულა და გორგოლაჭებიანი, დრეკადი, სახსრული, სფერული, ხისტი და სხვ.; 3. სიმაღლეზე მომუშავის ძირითადი ან დამზღვევი თოკის დასამაგრებელი კონსტრუქციული დეტალი.

საყრდენი არამოქანავე – კაბელური ამწეს საყრდენი, რომელსაც საშუალება არ აქვს შეცვალოს დახრის კუთხე ჰორიზონტთან, მზიდ ბაგირებში ძაღვების ცვლილებისას.

საყრდენი გამოტანილი – მოწყობილობა, ამწეს საყრდენი კონტურის გასაზრდელად სამუშაო მდგომარეობაში (ნახ. 1). ს. გ. ზრდის ამწეს მდგრადობას, საიმედოობასა და ტვირთამწეობას.

ნახ. 1

საშხეფარი – ავზში წყლის გასაფრქვევი ან ცხელ საამქროში ჰაერის დასატენიანებელი მოწყობილობა.

საყრდენი დამბა – ღვარცოფსაწინააღმდეგო ნაგებობის ერთ-ერთი ტიპი, რომელიც წარმოადგენს საშუალო სიმაღლის მასიურ (ბეტონის ან ქვის) ან გამჭოლ (რკინაბეტონის ან ლითონის კონსტრუქციები) კაშხალს. ს. დ. ღვარცოფსაწინააღმდეგო ნაგებობათა ყველაზე გავრცელებულ ტიპს წარმოადგენს. ცალკეულ ს. დ. ზოგჯერ აშენებენ ღვარცოფგამტარი ნაგებობის წინ ღვარცოფის მყარი შემადგენლობის მასის ნაწილობრივი შეკავების მიზნით; ამ ნაგებობათა მცირე ჯგუფებს აწყობენ სუსტ- და საშუალოდაქტიურ ღვარცოფულ აუზებში, როგორც დატერასებისა და ტყის გაშენების დამატებით ღონისძიებას. ხშირ შემთხვევებში, საყრდენი დამბების სისტემა ეწყობა ათეულობით ცალკეული ნაგებობის სახით ღვარცოფული კალაპოტის მთელ სიგრძეზე – სათავიდან გამოტანის კონუსამდე. დამბები, რომლებიც განთავსებულია ერთმანეთისაგან 40-120 მ-ის დაშორებით, გარდაქმნიან კალაპოტის გრძივ პროფილს საფეხურისებრ პროფილად. დამბებს შორის მანძილი იანგარიშება იმის გათვალისწინებით, რომ საფეხურის ქანობი მიახლოებული იყოს გამათანაბრებელთან, ანუ ქანობთან, რომლის დროსაც წყდება მდინარის კალაპოტის გარეცხვა. ამდენად, დამბების სისტემა, ცალკეული ნაგებობებისგან განსხვავებით, ზემოქმედებას ახდენს ღვარცოფული პროცესის მიმდინარეობაზე – მნიშვნელოვნად ამცირებს ან სრულად აღმოფხვრის აუზის ღვარცოფულ აქტივობას.

საყრდენი კედელი – საინჟინრო ნაგებობა, რომელიც მის უკან მდებარე გრუნტს იკავებს (ნახ. 1). ყველაზე მეტად გავრცელებულია ჰიდროტექნიკური ნაგებობების (სანაპიროების, მისადგომების, დამბის კამერების, ვარდნილებისა და ა.შ.), გზების, ესტაკადების, სერპანტინებისა და მთაგორიან ადგილებში სამრეწველო და სამოქალაქო დანიშნულების ობიექტების

ნახ. 1

მშენებლობისათვის. მასალად გამოიყენება ბუნებრივი ქვა, მძიმე ბეტონი, რკ.ბ.-ნი, ნაკლებად – ლითონი და ხის მასალა.

საყრდენი მოქანავე – კაბელოური ამწეს საყრდენი, რომელსაც საშუალება აქვს შეცვალოს დახრის კუთხე ჰორიზონტთან, მზიდ ბაგირებში ძაღვების ცვლილებისას.

საყრდენი რგოლი – 1. ცილინდრული ან პრიზმული ფორმის კონსტრუქციული ელემენტი, რომელიც გუმბათის საყრდენის მოვალეობას ასრულებს. შეიძლება იყოს ზედა და ქვედა. ქვედა საყრდენი რგოლი ყოველთვის მუშაობს გაჭიმვაზე და თავის თავზე ღებულობს გუმბათში წარმოშობილ განმზღვენ ძალას, ხოლო ზედა – შეკუმშულია. ს. რ. შეერთება გუმბათთან არის სახსროვანი, ნახევრად სახსროვანი ან ხისტი, შესაბამისად, გარსში (გუმბათში) ძაღვების გამოსათვლელად გამოიყენება უმომენტო, ნახევრად მომენტური ან მომენტური თეორიები. რგოლის დასამზადებლად ძირითადად გამოიყენება რკინაბეტონი, ლითონი, ხე და სხვ. საშენი მასალა; 2. საკანალიზაციო (ან საკაბელო) ჭის ამოსაშენებელი ან სახურავის დამჭერი რგოლური კონსტრუქციული ელემენტი, რომლის დასამზადებლად ძირითადად გამოიყენება ბეტონი, იშვიათად – პლასტმასა ან ლითონი (ნახ. 1).

ნახ. 1

საყრდენი ქვესადგური – ქვესადგური, რომელიც ენერგოსისტემის მკვებავ წყაროსთან არანაკლებ ორი დამოუკიდებელი ხაზითაა დაკავშირებული.

საყურე – ადამიანის ყურზე ჩამოსაკიდი სამშენისი.

სამშენებლო დოკუმენტაცია – სამუშაო ნახაზების კომპლექტი, დამუშავებული საპროექტო ორგანიზაციის მიერ, და ახალი ჩანაწერებით, ამ ნახაზების მიხედვით რეალურად შესრულებული სამშენებლო სამუშაოების შესაბამისობის ან შეტანილი ცვლილებების შესახებ, განხორციელებული სამუშაოების წარმოებაზე პასუხისმგებელი პირის მიერ.

საშენი მასალა არამადნეული – არაორგანული მარცვლოვანი ფხვიერი საშენი მასალა, მიღებული მთის ქანებიდან, მათ შორის სამთო-გამამდიდრებელი საწარმოს ნარჩენები, რომელიც გამოიყენება მშენებლობაში ქიმიური შედგენილობისა და მდგომარეობის ფაზის შეუცვლელად.

საშენი მასალა ბუნებრივი – საშენი მასალა, რომელიც მიიღება მაგმური (გრანიტი, გაბრო, ტუფი, ლაბრადორიტი, დიორიტი და სხვ.), დანალექი (კირქვა, ცარცი, კაოლინი, ხრეში, ქვიშა და სხვ.), მეტამორფული ქანებისა (მარმარილო, კვარციტი, ფიქალი და სხვ.) და ორგანული (მერქანი) რესურსებისგან. მოპოვებულ ქვის ქანებს ეწოდება არამადნეული საშენი მასალები. ს. მ. ბ. მიღებული მონოლითური მთის ქანების მარტივი მექანიკური დამუშავებით და ფიზიკური, მექანიკური, ტექნოლოგიური თვისებების შენარჩუნებით, გამოიყენება სამშენებლო საქმეში ფილების, ბლოკების, საბორტე და მოსაპირკეთებელი ქვების, საგზაო ძელების, ყორე ქვის, ღორღის და სხვ. სახით. დიდი რაოდენობით გამოიყენება ფაშარი (ფხვიერი) ქანები: თიხა, კაჭარი, ხრეში, ქვიშა და სხვ. ბუნებრივი მასალა ძვირფასი ნედლეულია ხელოვნური საშენი მასალების (კერამიკა, მინა, ცემენტი, კირი, თაბაშირი და სხვ.)

საწარმოებლად. შენობა-ნაგებობების დანიშნულებაზე, მშენებლობის პირობებსა და ექსპლუატაციაზე დამოკიდებულებით, შეირჩევა შესაბამისი საშენი მასალები, რომლებიც აკმაყოფილებენ საპროექტო მოთხოვნებს. ზოგადად, ყველაზე პოპულარულ ბუნებრივ საშენ მასალებს მიეკუთვნება: კირქვა (ნახ. 1), თიხა (ნახ. 2), მერქანი (ნახ. 3), ქვა (ნახ. 4), მიწა (ნახ. 5), ლერწამი და ბალახი (ნახ. 6), ტყავი და ქსოვილი (ნახ. 7), მეტალი, ყინული და თოვლი (ნახ. 8) და მინა (ნახ. 9).

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ნახ. 4

ნახ. 5

ნახ. 6

ნახ. 7

ნახ. 8

ნახ. 9

საშენი მასალა ბუნებრივი არაორგანული – საშენი მასალა, რომელიც წარმოადგენს ბუნებრივი საშენი მასალების ერთ-ერთ ნაწილს, კერძოდ, მასში შედის: ქვის ბუნებრივი მასალები, მიღებული სამთო ქანების მექანიკური დამუშავებით, და ხელოვნური მასალები: კერამიკული, მინერალური ნადნობის (მათ შორის ლითონების) საფუძველზე (თიხა, მინა), აგრეთვე მინერალური მჭიდა ნივთიერებები (კირი, პორტლანდცემენტი). რთული ტექნოლოგიის გამოყენებით ქვისგან შესაძლებელია მდნარი ქვისა და მინერალური ბამბის მიღებაც.

საშენი მასალა ბუნებრივი ორგანული – საშენი მასალა, რომელიც წარმოადგენს ბუნებრივი საშენი მასალის ერთ-ერთ ნაწილს, კერძოდ, მასში შედის: ხის მასალები, ჩალა, ლელქაში, შალი, კოლაგენი და სხვ.

საშენი მასალა ხელოვნური – საშენი მასალა, რომელიც მიიღება ბუნებრივი ნედლეული მასალების, მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის ნარჩენების ან ხელოვნურად მიღებული ნივთიერებებისაგან (დამატებით იხ. საშენი მასალების კლასიფიკაცია).

საშენი მასალები და ნაკეთობები – შენობა-ნაგებობების რემონტისა და მშენებლობის დროს გამოყენებული ბუნებრივი და ხელოვნური მასალები და ნაკეთობები. საშენი მასალების ძირითადი სახეობებია: ბუნებრივი ქვის საშენი მასალები და მათგან შექმნილი ნაკეთობები (ცალკეული ქვები, ღორღი, ქვიშა, გრანიტი, ტუფი, მარმარილო და სხვ.); შემკვრელი მასალები – არაორგანული (ცემენტი, კირი, თაბაშირი და სხვ.) და ორგანული (ბიტუმი, ფისი და სხვ.); ხელოვნური ქვის მასალები, ნაკეთობები და ანაკრები კონსტრუქციები (სამშენებლო კერამიკა,

სილიკატური, მინის, ბეტონისა და რკინაბეტონის ნაკეთობები და სხვ.); ხის მასალები და ნაკეთობები (კარისა და ფანჯრის ბლოკები, მერქანბოჭკოვანი და მერქანბურბუმელოვანი ფილები, დახერხილი ხის მასალა, ფანერი და სხვ.); ლითონის ნაკეთობები (მილი, რელსი, გაგლინული პროფილი და სხვ.); სინთეზური ფისები და პლასტმასები (ლინოლეუმი, მინაპლასტიკი, მინატექსტოლიტი, ფიჭაპლასტი, ქაფპლასტი და სხვ.).

საშენი მასალების კლასიფიკაცია – საშენი მასალები და ნაკეთობები, ნორმატიული დოკუმენტების შესაბამისად, იყოფა შემდეგ ჯგუფებად: 1. ბუნებრივი – შემადგენლობისა და შიგა აგებულობის შეუცვლელად: არაორგანული (ქვის მასალები) და ორგანული (ხის მასალები, ლელქაში, ჩალა, კაჭაჭი, ნალესი, მატყლი, კოლაგენი); 2. ხელოვნური – გამოუწვავი (მყარი ნორმალურ პირობებში); ავტოკლავური (გამყარებული მაღალი ტემპერატურისა და წნევის პირობებში); არაორგანული (კლინკერული და კლინკერის, თაბაშირის, მაგნეზიისა და სხვ. შემცველი ცემენტები); ორგანული (ბიტუმი, ემულსია, პასტა); კომპლექსური (რამდენიმე სახის მინერალური ნივთიერების ნარევი); კომპაუნდირებული (ორგანული მასალების ნარევი და შენადნობები); კომბინირებული (მინერალური ნივთიერებების გაერთიანება ორგანულ ან პოლიმერულ მასალებთან); გამომწვარი (ცხელი ნადნობის გამყარება); წიღური (წიდის ქიმიური შედგენილობის მიხედვით); კერამიკული (თიხისა და მისი კომპონენტების სახეების მიხედვით); მინამასიური (შიხტის ტუტიანობის მაჩვენებლის მიხედვით); ქვის სხმული (მთის ქანის სახეობის მიხედვით); კომპლექსური (შესაერთებელი კომპონენტების მიხედვით, მაგ., წიდაკერამიკული, მინაწიღური და სხვ.). გამოყენების მიხედვით: კონსტრუქციული (აგური, ბეტონი, ცემენტი, ქვა, ლითონი, მინა, ხისა და პლასტმასის მასალები) და სპეციალური დანიშნულების (თბო-, ბერა- და ჰიდროიზოლაციური, მოსაპირკეთებელი და სხვ.). მშენებლობის დანიშნულების, პირობებისა და შენობების ექსპლუატაციის მიხედვით შეირჩევა საჭირო ხარისხისა და დამცავი თვისებების მქონე საშენი მასალები. მაგ., გარე კედლის მასალას უნდა ჰქონდეს მინიმალური თბოგამტარობა; ჰიდროსამელიორაციო დანიშნულების ნაგებობებს – წყალშეუღწევადობა და მდგრადობა დასველება-გაშრობის მიმართ; გზის საფარს (ასფალტს, ბეტონს) – საკმარისი სიმტკიცე და მცირე ცვეთადობა და ა.შ. საშემი მასალები უნდა აკმაყოფილებდეს შენობისა და მისი კონსტრუქციების მედეგობის, საიმედოობისა და ხანგამძლეობის კონკრეტულ პირობებს.

საშენი მასალების ძირითადი სახეები – შენობა-ნაგებობების დანიშნულების, მშენებლობისა და ექსპლუატაციის პირობების შესაბამისად, საშენი მასალები პირობითად იყოფა შვიდ ძირითად ჯგუფად: ბუნებრივი ქვის, ხელოვნური ქვის, მჭიდა, ხე-ტყის, ლითონის, პლასტმასის და კომპოზიტური მასალები.

საშენი მასალის კოროზიამედეგობა – ნაკეთობაში ან კონსტრუქციაში საშენი მასალის უნარი, განსაზღვრულ დროში წინააღმდეგობა გაუწიოს აგრესიული გარემოს ზემოქმედებას.

საშენი მასალის კოროზიის სიჩქარე – ნაკეთობის ან კონსტრუქციის მასალის კოროზიის მიმდინარეობის სიჩქარე დროის ერთეულში, გამოწვეული აგრესიული გარემოს ზემოქმედებით.

საშენი მასალის კოროზიის ხარისხი – კოროზიის შედეგად საშენი მასალის თვისებების ცვლილების ტექნიკური მახასიათებელი.

საშენი მასალის კოროზიული რღვევა – კოროზიის შედეგად საშენი მასალის ან კონსტრუქციის მასის, განივი კვეთის, სიმტკიცის ცვლილება ან სხვა რაოდენობრივი მახასიათებლებისა და ხარისხის მაჩვენებლების გაუარესება.

საშიში გეოლოგიური პროცესები – გეოლოგიური პროცესები, რომლებსაც შეუძლია გამოიწვიოს ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან ჯანმრთელობის დაზიანება, აგრეთვე ქონებრივი ზიანი.

საშიში ზონა – 1. სივრცე, რომელიც აქვს ყოველ მანქანას და რომელშიც მუდმივად ან პერიოდულად წარმოიქმნება ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ან მავნე საწარმოო ფაქტორი. ს. ზ. შეიძლება იყოს როგორც მანქანის შიგნით, ასევე მის გვერდით. საშიში ზონის არსებობა შეიძლება გამოწვეული იყოს ელექტროდენით დაზიანების, თბური გამოსხივების, ელექტრომაგნიტური და რადიოაქტიური გამოსხივების, ხმაურის, ვიბრაციის, ულტრაბგერის, მავნე აირებისა და ორთქლის, მტვრის არსებობით ან მანქანის მოძრაობის ნაწილებში ჩათრევის, მანქანიდან სხვადასხვა მოძრავი ნაწილის მოწყვეტის საშიშროებით და ა.შ. ს. ზ. სივრცე შეიძლება იყოს მუდმივი (ღვედასა და ბორბალს შორის ზონა, ვალცებს შორის ზონა და ა.შ.) და ცვლადი (საგლინავი დგანების არე, მჭრელი ინსტრუმენტის ცვლა და ა.შ.); 2. ზონა, სადაც არსებობს ძაბვის ქვეშ მყოფ ელექტროდანადგარებთან შეხების ან მიახლოების საშიშროება იმ მანძილზე, რომელზეც შეიძლება მოხდეს საპაერო შუალედის გარღვევა; 3. მშენებლობაზე სამონტაჟო სამუშაოების მიმდინარეობისას ტერიტორიის ნაწილი, რომელზეც მოსალოდნელია სამონტაჟო ერთეულის ჩამოვარდნა; 4. სამთო აფეთქებითი სამუშაოების მიმდებარე ტერიტორია.

საშიში ნივთიერება – აალებადი, დამჟანგველი, წვადი, ფეთქებადი, ტოქსიკური, ძლიერტოქსიკური ნივთიერებები; აგრეთვე ნივთიერებები, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან ბუნებრივ გარემოს.

საშიში საქმიანობა – საქმიანობა, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს ავარია.

საშიში საწარმო – საწარმო, სადაც მიმდინარეობს საშიში საქმიანობა.

საშიში საწარმოო ობიექტი – საწარმო, რომელშიც ხორციელდება საშიში საქმიანობა, სადაც: ა) გამოიყენება მაღალ წნევასა და ტემპერატურაზე მომუშავე მოწყობილობები, ტვირთამწე მექანიზმები, ესკალატორები, საბაგირო გზები, ფუნქციური ობიექტები; ბ) აწარმოებენ სამთო, მიწისქვეშა და მეტალურგიულ-გადამამუშავებელ სამუშაოებს; გ) მიიღება, გამოიყენება, გადამამუშავდება, წარმოიქმნება, ინახება, ტრანსპორტირდება, ნადგურდება საშიში ნივთიერებები.

საშიში სიტუაცია – სიტუაცია, როდესაც მომუშავეზე მოქმედებს ერთი ან მეტი საშიში ფაქტორი. ს. ს. დროს იქმნება უბედური შემთხვევის წარმოქმნის შესაძლებლობა.

საშიშროება – სამუშაო პროცესში წარმოქმნილი ფაქტორები, თავისებურებები და მოვლენები, რომლებსაც შეუძლიათ ისეთი ზიანი მიაყენოს მომუშავეებს, როგორცაა საწარმოო ტრავმა, პროფესიული დაავადება ან გამოიწვიოს გადაჭარბებული ფიზიკური და ფსიქოლოგიური დაძაბულობა. საშიშროების ფაქტორი შეიძლება იყოს ხმაური, იატაკი, რომლის ზედაპირზე ადვილად შეიძლება გაგიცურდეს ფეხი, სამუშაოს ტემპის სიჩქარე ან იძულებითი სამუშაო პოზა და სხვ.

საშპალე მორი – სპეციალური ხის მორი, რომლისგანაც მზადდება შპალი. უპირატესად გამოიყენება ნაძვი (ნახ. 1), სოჭი, ციმბირის კედარი, უფრო იშვიათად ლარიქსი და მუხა. ს. მ. დიამეტრი არ უნდა იყოს 26 სმ-ზე ნაკლები.

ნახ. 1

საშრობი – მასალისგან ტენის ასაორთქლებელი მოწყობილობა. ტექნიკაში უფრო გავრცელებულია მყარი მასალის გამოშრობა. მასალასთან სითბოს მიტანის მიხედვით საშრობები არის კონვექციური, კონტაქტური, რადიაციული, ინდუქციური. მუშაობის პრინციპის მიხედვით საშრობი არსებობს: აირმადრევნული, ბუნებრივი ცირკულაციის, გადახურებული ორთქლით მოქმედი, გორგოლაჭებიანი, დოლური (ნახ. 1. მერქნის ნარჩენების დოლური საშრობი კამერა), ელექტროკალორიფერიანი, ეჟექციური, ეჟექციურ-რევერსული, ვენტილაციური, იძულებითი ცირკულაციის, კალორიფერიანი, კამერული, კონდენსაციური, კონვექციული, ლენტური, სექციური, ორთქლის, პერიოდული ქმედების, კონვეიერული, მილოვანი, პირდაპირი დინების, პნევმატიკური, რევერსული, სითხიანი, სტაციონარული, უწყვეტი ქმედების, შახტური, შნეკური, ცეცხლის ჰაერული, ხვიმირიანი და სხვ.

საშრობი ფილები – სამსხმელო საშრობი დანადგარის ნაწილი საყალიბე მასალების ან ღეროების გამოსაშრობად. ამზადებენ თუჯისგან და აყენებენ საშრობის საცეცხლის თავზე. გახურებული ფილები გადასცემს სითბოს გამოსაშრობ მასალებს და ასეთ შრობას უწოდებენ კონტაქტურს.

საშრობი ღუმელი – სითბური აპარატი, რომელშიც შრობა მიმდინარეობს ქვანახშირის, მაზუთის, აირის მაღალტემპერატურიანი წვის პროდუქტების უშუალო შეხებით გამოსაშრობ მასალასთან. ს. ღ. მუშაობის რეჟიმის მიხედვით არის უწყვეტი (დოლური, გვირაბული, კონვეიერული, შახტური, პნევმატიკური მდულარე ფენით) და პერიოდული (ორმოსებრი, კარადის ტიპის, კამერული და სხვ.) მოქმედების, ხოლო სითბომატარებლის გამოყენების მიხედვით – ერთჯერადი და რეცირკულაციური (ნახ. 1. კამერული ელექტრული საშრობი ღუმელი).

საშტატო განრიგი – ორგანიზაციის (საწარმოს და ა.შ.) მესაკუთრის, ხელმძღვანელის ან ზემდგომი ორგანოს მიერ დამტკიცებული ორგანიზაციულ-განმკარგულებელი დოკუმენტი. იგი შედგება მუდმივ თანამშრომელთა თანამდებობების ჩამონათვალისგან, ერთგვაროვან თანამდებობათა რაოდენობის მითითებით (როგორც წესი, მართვის აპარატის) და თანამდებობრივი სარგოების სიდიდისგან.

საშუალება – შენობების, ნაგებობების, ელემენტებისა და ფეხით სავალი ან სატრანსპორტო გზების ყველა ან ნებისმიერი ნაწილი, რომლებიც ადგილზე მდებარეობს და გამოსაყენებლად ვარგისია.

საშუალო აქტივობის რადიოაქტიური ნარჩენი – რადიოაქტიური ნარჩენი, რომელიც შეიცავს ხანგრძლივი სიცოცხლის მქონე რადიონუკლიდებს მნიშვნელოვანი ოდენობით, რის გამოც აუცილებელია ამ ნარჩენების დამარხვა და იზოლაცია უფრო საიმედო პირობებში, ვიდრე ეს უზრუნველყოფილია ზედაპირული დამარხვისას.

საშუალო სიჩქარე – ვექტორი, რომელიც ტოლია დროის რაიმე (მცირე) შუალედში რადიუს-ვექტორის ნაზრდის ფარდობისა დროის ამ შუალედის სიდიდესთან.

საჩერი – დეტალი ან მისი ნაწილი (შვერის ან ღრმულის სახით) ან მოწყობილობა, რომელიც აფიქსირებს, ან აკავებს რაღაც მდგომარეობაში მექანიზმის ნაწილებს. ს. კონსტრუქციულად მრავალგვარია: კონტრქანჩები, სპეციალური საყელურები, სარჭები, მავთულები. ს. მიეკუთვნება აგრეთვე მართვის მექანიზმები: ავტომატური, ზამზარიანი, ფირფიტებიანი, ციცხვის, ხრუტუნა და სხვ.

საჩები – 1. დერეფნის პირის საჩრდილობელი ფიცარი; 2. შეშის დასაჩები (დასაპობი) ადგილი.

საჩოგბურთო კორტი – მართკუთხედის ფორმის ჩოგბურთის სათამაშო მოედანი (ნახ. 1. უიმბლდონის საჩოგბურთო კორტი, ინგლისი), რომლის ზომებია 23,77×8,23 მ-ზე. იგი შუაზე გაყოფილია ბადით, რომელიც დამაგრებულია 0,8 სმ მაქსიმალური დიამეტრის ტროსზე. ბადის სიმაღლეა: ნაპირებთან 1,07 მ, შუაში – 0,914 მ. ს. კ. შემოსაზღვრულია საბაზო ხაზებით, რომლის სიგანე 10 სმ-მდეა. მოედნის შიგა ხაზების სიგანე კი აიღება 2,5-5 სმ-ის ფარგლებში. ოფიციალური შეხვედრების დროს საბაზო ხაზების უკანა სათამაშო სივრცე უნდა იყოს არანაკლებ 6,4 მ-ისა, ხოლო გვერდითისა – მაქსიმუმ 3,66 მ. კორტების ჰარდის საფარი შეიძლება იყოს ბუნებრივი (გრუნტი დაფარული ქვიშისა და აგურის ნაფხვენით, ბალახით, მერქნით) ან ხელოვნური (ტარაფლექსი, სუპრიმი, რეგუპოლი, ტარტანი, რეზინი, ასფალტი, ხელოვნური ბალახი და სხვ.), ხოლო შენობა – ღია ან დახურული.

ნახ. 1

საცემელა – ძირითადი სამჭედლო ინსტრუმენტი მანქანური ჭედვისათვის, რომელიც უშუალოდ ახდენს ლითონის დეფორმირებას დარტყმების ან დაწნევის საშუალებით.

საცემი – როტორული ქვასამსხვრევის მუშა დამრტყმელი ელემენტი, რომელიც ხისტადაა დამაგრებული როტორზე. მზადდება ცვეთამდეგი ფოლადისგან და მისი კონსტრუქცია მრავალჯერადი გამოყენების საშუალებას იძლევა.

საცერი – მოწყობილობა სხვადასხვა პროდუქტებისა და მასალების დასახარისხებლად სისხოს მიხედვით, რაც ხორციელდება ბადეებში გაცრით (ნახ. 1. ლაბორატორიული საცერი). განასხვავებენ ბრტყელზედაპირიან (ვიბრაციული, მოქანავე) და მრუდზედაპირიან დოლურ (მბრუნავ) ს. მათ ძირითადად გამოიყენებენ დახარისხებისას მექანიკურ ცხავეებში და ფქვილის წარმოებაში. ს. ზედაპირი შეიძლება იყოს მავთულის დაწნული ბადე, ფოლადის ფურცელი ხვრეტებით ან რიკულებიანი გისოსი.

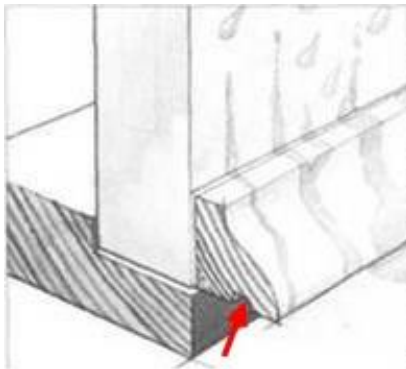
ნახ. 1

საცეცი – 1. დაკალიბრებული ფირფიტა ანაწყობ ზედაპირებს შორის ღრეჩოების შასამოწმებლად. თითო ფირფიტის სისქეა 20 მკმ-დან 1 მმ-მდე; 2. უხერხემლო ცხოველების სხეულის მოძრავი გამონაზარდები, რომლებიც ჩვეულებრივ მოთავსებულია სხეულის წინა ბოლოზე და ასრულებს საკვების მიტაცების, სუნთქვის ან შეხების ფუნქციას.

საცეცხლე – 1. საქვაზე აგრეგატის ან ღუმლის ნაწილი, რომელშიც იწვის ორგანული საწვავი მაღალტემპერატურიანი აირის მისაღებად. მისი სითბური ენერგია გამოიყენება მექანიკური და ელექტრული ენერგიების მისაღებად ან ტექნოლოგიური მიზნებისათვის; 2. მაზდეანთა (ცეცხლმთავანისმცემელთა) სამლოცველო, სადაც საგზებელი (მაზდეანთა საკურთხეველი) იყო მოთავსებული.

საცეცხლე სამუშაო – ნებისმიერი სამუშაო, დაკავშირებული ღია ცეცხლის გამოყენებასთან.

საცვრე (საცრემლე) – სივრცეში ამონადარი კედლიდან გამოშვებული კარნიზის ფილის ქვეშ, რომელიც წყლის წვეთს მოწყვეტს და კედელზე გადასვლის საშუალებას არ აძლევს. (ნახ. 1, ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

საცივარი – ნივთიერება, სივრცე, არე, რომელიც ემსახურება გაცხელებული ნაკეთობის გაცივებას. მას მიეკუთვნება: წყალი, ჰაერი, მარილების, მჟავების, ტუტეების, ზეთების ხსნარები და სხვ.

საცმი ჰიდრაულიკური – მილის მოკლე გადანაჭერი (არხი, სქელ კედელში ხვრელი) სითხეების (ორთქლის ან გაზის) გამოსაშვებად ატმოსფეროში, ან ერთი რეზერვუარიდან მეორეში სითხის გადინებისთვის. ფორმის მიხედვით ს. ჰ. შეიძლება იყოს ცილინდრული, კონუსური და სხვ.

საცრემლე – იხ. საცვრე.

საცხი – ნივთიერება, რომელიც მანქანა-მექანიზმების დეტალების ზედაპირებზე წასასმელად გამოიყენება მათ შორის ხახუნის ძალის შესამცირებლად. ძირითადად ნავთობპროდუქტებისაგან მზადდება (მაგ., სოლიდოლი, გლიცერინი, ზეთი, გრაფიტი და სხვ.).

საცხოვრებელი (საცხოვრისი) – შენობა, რომელიც მოიცავს ერთ ან ორ საცხოვრებელ ერთეულს, რომელიც გამოიყენება, გამიზნულია ან დაგეგმარებულია საცხოვრებად, საარენდოდ, სალიზინგოდ, ოთახების გასაქირავებლად და (და)საქირავებლად.

საცხოვრებელი გარემო (ყოფითი გარემო) – ყოფაცხოვრებაში ადამიანზე მოქმედ ფაქტორთა და ელემენტთა ერთობლიობა.

საცხოვრებელი ერთეული – ერთი ერთეული, რომელიც უზრუნველყოფს სრულ, დამოუკიდებელ საცხოვრებლებს ერთი ან მეტი პირისთვის, მათ შორის, მუდმივ პირობებს საცხოვრებლად, დასაძინებლად, სასადილოდ, საჭმლის მოსამზადებლად და სანიტარულ პირობებს.

საცხოვრებელი ნაგებობა – სახლი, აგებული სააგარაკე მიწის ნაკვეთზე, მასში ცხოვრების უფლების რეგისტრაციის გარეშე.

საცხოვრებელი ნორმალური – საცხოვრებელი, რომელიც აკმაყოფილებს შემდეგ პირობებს: 1. დაცულია კლიმატური ზემოქმედებისაგან (წვიმა, ქარი, თოვლი); 2. შეესაბამება მინიმალურ სანიტარულ მოთხოვნებს; 3. ერთ ოთახში მუდმივად მაცხოვრებლების რაოდენობა არ უნდა იყოს ორ ადამიანზე მეტი.

საცხოვრებელი საერთო საძინებლებით – სივრცე შენობაში, სადაც დასაძინებელი ადგილები განთავსებულია ერთ ოთახში, ან ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულ ოთახების რიგში და განკუთვნილია პირებისთვის, რომლებიც არ არიან ერთი ოჯახის წევრები, მაგრამ ცხოვრობენ ერთ ჭერქვეშ და ჰყავთ ერთი მმართველობა (მაგ., კოლეჯის საცხოვრებელი საერთო საძინებლებით).

საცხოვრებელი სახლი გალერეის ტიპის – შენობა, ბინების გამოსასვლელით საერთო გალერეაში, რომელსაც აქვს მინიმუმ ორი კიბის უჯრედი.

საცხოვრებელი სახლი დერეფნის ტიპის – შენობა, ბინების გამოსასვლელით საერთო დერეფანში, რომელსაც აქვს მინიმუმ ორი კიბის უჯრედი.

საცხოვრებელი სახლი ინდივიდუალური – ერთიდან ოთხსართულიანამდე საცხოვრებელი სახლი, რომელშიც ყოველ ბინას აქვს დამოუკიდებელი გამოსასვლელი ინდივიდუალურ მიწის ნაკვეთზე.

საცხოვრებელი სახლი სექციური ტიპის – შენობა, შედგენილი ერთი ან რამდენიმე სექციისგან.

საცხოვრებელი სახლის მოდერნიზაცია – საცხოვრებელი სახლის მოცულობით-გეგმარებითი და არქიტექტურული გადაწყვეტების მოყვანა თანამედროვე მოთხოვნებთან შესაბამისობაში (არსებული საცხოვრებელი და არასაცხოვრებელი სათავსების, სექციების, სართულების ნაწილობრივი გადაგეგმარება, მათ შორის, ფუნქციური დანიშნულების შეცვლა), აგრეთვე კონსტრუქციულ-ტექნიკური და საინჟინრო-ტექნიკური გადაწყვეტების კორექტირება საცხოვრებელი სახლის მოცულობის ცვლილების გარეშე (გარდა ლიფტების, ნაგავსატარისა და ნაგავსაკრების მინაშენებისა).

საცხოვრებელი სახლის შენახვა – სამუშაოების კომპლექსი საცხოვრებელი სახლის შენახვის უზრუნველსაყოფად (ტექნიკური ექსპლუატაცია, სანიტარული მომსახურება, მიმდინარე და კაპიტალური რემონტი) და ადამიანების ნორმალური საყოფაცხოვრებო პირობების შესაქმნელად.

საცხოვრებელი სივრცე – სივრცე შენობაში, რომელიც გამოიყენება საცხოვრებლად, დასაძინებლად, სასადილოდ ან საჭმლის მოსამზადებლად. სააბაზანო ოთახები, ტუალეტის ოთახები, საკუჭნაოები, ჰოლები, სათავსოები, დამხმარე სივრცეები და მსგავსი ფართობები საცხოვრებელ სივრცეებად არ ითვლება.

საცხოვრებელი ფიჭური – პატარა პრიმიტიული ისტორიამდელი ქვის საცხოვრებელი ნაგებობა, რომელიც დღემდე შემორჩენილია აპულიის რეგიონში (იტალია) სახელით "ტრული".

საცხოვრებელი შენობის საექსპლუატაციო მოთხოვნები – ნორმატიული დოკუმენტებით დადგენილი პირობები (მოთხოვნები) საცხოვრებელი შენობისადმი (ელემენტებისადმი), რომელიც უზრუნველყოფს მის ეფექტურ ექსპლუატაციას.

საცხოვრებლად განკუთვნილი – საცხოვრებელი ან საძინებელი ერთეული, რომელსაც მოსარგებლე მუდმივად ან დროდადრო იყენებს ან მომავალში გამოიყენებს, როგორც საცხოვრებელ ადგილს.

სამერწი სამუშაოები – შენობის ფასადზე და ინტერიერში თაბაშირის ან ბეტონის რელიეფური ორნამენტის და სამკაულის დატანა.

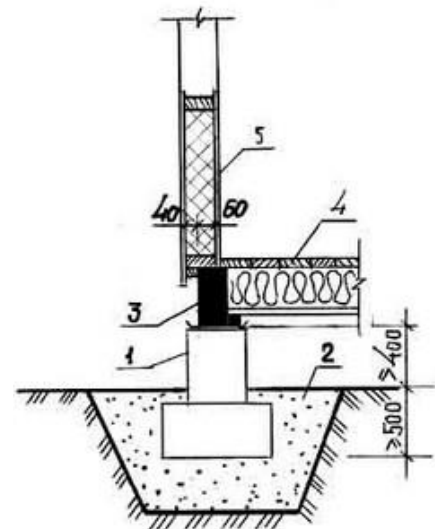
საძველე – იხ. სამარხი.

საძინებელი – საცხოვრებელ სახლში, სასტუმროში, სანატორიუმსა და მისთ. ოთახი განკუთვნილი ძილისათვის.

საძინებელი ერთეული – ოთახი ან სივრცე, სადაც ადამიანები იძინებენ და სადაც შესაძლოა, იყოს მუდმივი პირობები საცხოვრებლად და სასადილოდ. ის მოიცავს სანიტარიული ან სამზარეულო მოწყობილობებიდან რომელიმეს, მაგრამ არა ორივეს. ასეთი ოთახები და სივრცეები საცხოვრებელი ერთეულის ნაწილია, მაგრამ არა საძინებელი ერთეულები.

საძირკვაკვი – მანქანა, რომლის დანიშნულებაცაა ხეებისა და ფესვების ამოძირკვა, ქვების მოშორება მელიორაციული და საგზაო, აგრეთვე ახალი მიწების ათვისების სამუშაოების დროს. ს. საკიდი მოწყობილობა მიმაგრებულია მძლავრ ტრაქტორზე, რომელიც აღჭურვილია ჰიდრავლიკური სისტემით. იმავე მიზნით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვა მანქანაც.

საძირკველი – ნაგებობის მიწისქვეშა საყრდენი ნაწილი, რომელიც შენობის დატვირთვებს ფუძეს გადასცემს (ნახ. 1. საძირკველი: 1-ბეტონის საძირკველი; 2-ქვაბული; 3-რანდკოჭი; 4-თბილი ხის იატაკი; 5-კედელი). ს. გეომეტრიული ზომები და ჩაღრმავება დამოკიდებულია მოქმედი დატვირთვების სიდიდეზე, მშენებლობის რაიონსა და გრუნტის წინააღმდეგობაზე. გამოყენებული მასალის მიხედვით ს. შეიძლება იყოს: ყორული წყობის, ბეტონის, ყორე-ბეტონის, რკ.ბ.-ის და ხის. ეს უკანასკნელი გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ ს. მუდმივად წყლის დონის ქვევითაა. ჩაღრმავების სიდიდის მიხედვით – მცირე და ღრმა ჩაღრმავების; კონსტრუქციის მიხედვით – ლენტური, წერტილოვანი, მთლიანი (მონოლითური) და ხიმინჯოვანი; ფორმის მიხედვით – მართკუთხა, ტრაპეციული, საფეხურებიანი, არასიმეტრიული, წრიული; დამზადების მიხედვით – ასაწყობი და მონოლითური; მუშაობის მიხედვით – ხისტი და ასაწყობი. არსებობს აგრეთვე გუმბათოვანი, გარსისებრი, გობისებრი, კესონური, ნაბურღ-ნატენი და სხვ.

ნახ. 1

სადირკველი ლენტური – კაპიტალური კედლის ქვეშ უწყვეტად ამოყვანილი საძირკველი. არსებობს ყორექვის (დალაგებული ქვებისაგან), ყორებეტონის (შემესები ხრეში, ღორღი, აგურის ნამსხვრევები, ქვის კარიერის ნარჩენები და სხვ.) და ქვიშის (მხოლოდ მცირე, ერთსართულიანი სახლებისათვის). ნებისმიერი სახის საძირკველი, მათ შორის ლენტური, საკუთარ თავზე იღებს მოსულ დატვირთვას, რომელიც გადაეცემა გრუნტს. ს. ლ. ფართო გამოყენებას განაპირობებს მოწყობის სიმარტივე. ის წარმოადგენს რკ.ბ.-ის კონსტრუქციას ერთნაირი კვეთით შენობის მთელ პერიმეტრზე (ნახ. 1). სიგანე აიღება მზიდი კედლის ზომის (პრაქტიკაში ის სავარაუდოდ 50 სმ-ია) მიხედვით; ჩაღრმავება დამოკიდებულია დატვირთვებსა და გრუნტის მახასიათებლებზე.

ნახ. 1

სადირკველის მოწყობა ხდება წლის თბილ პერიოდში. მონოლითური საძირკველის კონსტრუქციის ტიპი იძლევა დატვირთვების თანაბრად გადანაწილებას, თუნდაც არაერთგვაროვნად საძირკველის დაჯდენის შემთხვევაში. მსგავსი საძირკველის გამოყენება რეკომენდებულია იმ შემთხვევაშიც, თუ შენობაში იქნება მძიმე გადახურვა ან მოწყობა მასიური კედელი (აგური, ბლოკი, ქვა). მისი გამოყენება ოპტიმალურია იმ შემთხვევაშიც, თუ გათვალისწინებულია ცოკოლის სართულის ან სარდაფის მოწყობა. სახეობის მიხედვით განასხვავებენ ორი ტიპის ს. ლ.: ბლოკურს და მონოლითურს. ბლოკური საძირკველი, რომელიც აწყობილია ბეტონის ბლოკებისგან, მონოლითურ საძირკველზე ნაკლებად მდგრადია. რაც შეეხება მოწყობის ვადებს, ბლოკური გაცილებით სწრაფად ეწყობა, რომელიც ასევე შეიძლება მოწყობისთანავე დაიტვირთოს. მონოლითური ს. ლ. მოწყობის ეტაპებია: 1) მოსამზადებელი სამუშაოები (ნაკვეთის მომზადება, საძირკველის გაანგარიშება, მასალის შეძენა); 2) ტრანშეის მოწყობა, რომელიც შესაძლოა მოხდეს ხელით ან სპეცტექნიკის გამოყენებით. ტრანშეის ძირზე უნდა გაკეთდეს ქვიშის "ბალიში" და შესრულდეს ჰიდროიზოლაცია; 3) ყალიბის მოწყობა, რომლისთვისაც ძირითადად გამოიყენება ფიცარი; 4) არმატურის მონტაჟი (ეს პროცესი მიმდინარეობს ყალიბის მოწყობის პარალელურად); 5) ბეტონის ჩასხმა (ბეტონი უნდა ჩაისხას რამდენიმე შრედ); 6) საძირკველის ჰიდროიზოლაცია; 7) გრუნტსა და საძირკველს შორის არსებული შრის ამოვსება (ივსება ხელით, რათა არ დაზიანდეს ჰიდროიზოლაცია).

სადირკველი ლენტური მცირე ჩაღრმავების – ლენტური ქვის ან ბეტონის საძირკველის ტიპი, რომლის ჩაღრმავება 1,5 მ-ს არ აღემატება, ხოლო სიგანე 60-80 სმ-ის ფარგლებშია. ასეთი საძირკველი ეფექტურია იმ შემთხვევაში, როცა გრუნტის წყლის დონე დაბალია და თვით გრუნტი არ მიეკუთვნება ბურცვად კატეგორიას (წინააღმდეგ შემთხვევაში უკეთესია ხიმინჯოვანი საძირკველის გამოყენება).

საძირკველი სვეტური – საყრდენების ქსელი სვეტების სახით, რომლებიც ეწყობა მზიდი კედლების კონტურის ქვევით და რომელზედაც ეყრდნობა სახლის ქვედა სარტყელი (ნახ. 1). სვეტები, როგორც წესი, თავსდება მაქსიმალური დატვირთვების ადგილებში: შენობის კუთხეებში, კედლების გადაკვეთებში და დიდი მალეების (მეტი 2,5 მ) ქვეშ. ს. ს. შორის დაშორებები და კვეთები განისაზღვრება გაანგარიშებით და გამოვიდებულია მის სახეობაზე, მასალაზე, შენობის კონსტრუქციულ სქემასა და წონაზე. ს. ს. ძირითადი კონსტრუქციული ელემენტია – საყრდენი (სვეტი), რომელიც შენობიდან მოსულ დატვირთვას გადასცემს გრუნტს. ის შეიძლება იყოს კვადრატული, მართკუთხა ან წრიული განივკვეთის. წრიულისათვის გამოიყენება ლითონის მილი, რომელშიც ისხმება ბეტონი. მზიდუნარიანობის გასაზრდელად, ზოგჯერ, მიმართავენ სვეტის ქვედა ნაწილის გასქელებას. სვეტის თავები იკვრება როსტვერკული სისტემით, რისთვისაც გამოიყენება ხის ძელები, ფოლადისა და რკ.ბ.-ის კოჭები.

ნახ. 1

საძირკველი უწყვეტი – 1. კაპიტალური კედლის ქვეშ მთელ პერიმეტრზე ამოყვანილი საძირკველი; 2. იხ. საძირკველი ლენტური.

საძირკველი ლობისქვეშა – საძირკველის ტიპი, რომელიც ეწყობა ტერიტორიის შემომფარგვლელი ლობის ქვეშ. იგი შეიძლება იყოს სვეტოვანი (ნახ. 1), ლენტური (ნახ. 2), სვეტოვან-ლენტური (ნახ. 3) და ხიმინჯოვანი. სახეობა დამოკიდებულია ლობის წონაზე (მასალაზე), ლობის კონსტრუქციაზე, ადგილმდებარეობის რელიეფზე, გრუნტის მახასიათებლებზე და ლობის მეპატრონის ფინანსურ შესაძლებლობებზე.

ნახ. 1

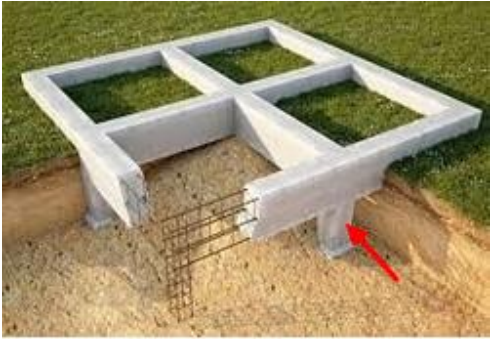
ნახ. 2

ნახ. 3

სამირკველი წყვეტილი – სამირკველი, რომელიც ლენტური სამირკველისგან განსხვავებით შენობის მთელ პერიმეტრს არ გასდევს და სამირკველის კოჭით გადახურული ცალკეული სუბსტრუქციების სისტემაა.

სამირკველი ხიმინჯოვანი – სამირკველი, რომელშიც გრუნტზე დატვირთვა გადაეცემა ხიმინჯების საშუალებით (ნახ. 1). დატვირთვების ხასიათიდან და მნიშვნელობიდან გამომდინარე ს. ხ. შეიძლება იყოს შემდეგი ტიპის: ცალკეული ხიმინჯები (საყრდენების ქვეშ), ხიმინჯების რიგი (კედლების ქვეშ), ბუჩქური ხიმინჯები (კოლონების ქვეშ). ს. ხ. გამოყენება სუსტი გრუნტებისა და მაღალი დონის გრუნტის წყლების შემთხვევაში. ხშირ შემთხვევაში ასეთი სამირკველების მოწყობა ამცირებს მიწის სამუშაოებს და ბეტონის ხარჯს. მასალის ხარჯისა და შრომის დანახარჯების მიხედვით ს. ხ. 1,5-2-ჯერ, ხოლო დიდი სიღმისას 3-5-ჯერ ეკონომიურია ლენტურ სამირკველთან შედარებით. ის განსაკუთრებით ეფექტურია გაჯირჯვებად და ღრმად გაყინვად გრუნტებში. მასალის მიხედვით არსებობს: ხის, ლითონის, რკ.ბ.-ის, ქვის, აგურის. ს. ხ. გამოყენებაში აქვს შეზღუდვები: მათი გამოყენება არ შეიძლება

ნახ. 1

ჰორიზონტალურად მოძრავ გრუნტებში, რადგან ახასიათებთ არასაკმარისი მდგრადობა ამოყირავების მიმართ და მოითხოვს უწყვეტი ხისტი რკ.ბ.-ის როსტვერკის მოწყობას; გამწვანებულია მათი გამოყენება დაბალი მზიდუნარიანობის გრუნტებში ისეთი სახლების მშენებლობისას, რომელთაც აქვთ მძიმე კედლები; რთულდება ცოკოლის მოწყობა, რადგან საჭირო ხდება ხიმინჯებს, კედლებსა და გრუნტს შორის სივრცის შევსება, რაც საკმაოდ რთულად შესასრულებელი სამუშაოებია და სხვ.

სამირკველი ხიმინჯოვანი ხრახნული – ხიმინჯოვანი სამირკველი, რომელიც ეწყობა გარე ხრახნის მქონე ფოლადის მილის ჩახრახვნით გრუნტში (ნახ. 1). პროცესი, ძირითადად, იწარმოება მძიმე ტექნიკის გამოყენებით (იშვიათად ხელით). ჩახრახვნა გრძელდება მანამ, ვიდრე მილის თავი არ მიაღწევს გრუნტის მყარ ფენას. შემდეგ ხდება მილის შევსება ცემენტ-ქვიშის ხსნარით, რათა არ მოხდეს მილის კოროზია შიგნიდან. ხიმინჯების მონტაჟის შემდეგ მიმდინარეობს კოჭოვანი როსტვერკის ან სამირკველის ფილის მოწყობა. აღნიშნული მეთოდის გამოყენება შესაძლებელია ნებისმიერი გრუნტისათვის (კლდოვანის გარდა).

ნახ. 1

სამირკველის ფილა – სამირკველი შენობის მთელი პერიმეტრისათვის რკ.ბ.-ის მონოლითური დაარმირებული ფილის სახით (ნახ. 1). ეწყობა სუსტი გრუნტების შემთხვევაში ხიმინჯების ბუჩქის თავზე ან უშუალოდ გრუნტზე დაყრდნობილი, 20-40 სმ სისქის დატკეპნილი ქვიშის ბალიშის მეშვეობით. ფილის სისქე,

ნახ. 1

ბეტონის კლასი და არმატურის სახეობა მიიღება გაანგარიშებით გრუნტის წინააღობისა და საძირკველზე მოსული დატვირთვების მიხედვით.

საძირკვლის ბუნებრივი ფუძე – ბუნებრივი განლაგების პირობებში მყოფი ფუძე-გრუნტები.

საძირკვლის კოჭი – იხ. რანდკოჭი, დირე.

საძირკვლის ფუძე – გრუნტის მასივი განლაგებული საძირკვლის ქვეშ, რომელიც მასზე მდგარი შენობისაგან იღებს დატვირთვას. ის ორგვარია: ბუნებრივი და ხელოვნური. ბუნებრივი ეწოდება ისეთ ფუძეს (გრუნტს), რომელიც მოთავსებულია საძირკვლის ქვეშ და უძლებს მასზე აგებული შენობისგან გადმოცემულ დატვირთვებს, ხოლო ხელოვნური – ხელოვნურად დატკეპნილ ან გამკვრივებულს, რომელსაც ბუნებრივ მდგომარეობაში არ აქვს საკმარისი მზიდუნარიანობა მოცემული ჩაღრმავების პირობებში. საძირკვლის ფუძეზე გადაცემული დატვირთვა გრუნტში იწვევს დამაბულ მდგომარეობასა და დეფორმაციას.

საძირკვლის ჩაღრმავება – მანძილი მიწის ზედაპირიდან საძირკვლის ფუძის ნიშნულამდე. ს. ჩ. განისაზღვრება: ნაგებობის კონსტრუქციული თავისებურებით; დატვირთვის სიდიდისა და ხასიათის მიხედვით; არსებული და დასაპროექტებელი რელიეფის თავისებურებით; ახლომდებარე ნაგებობების საძირკვლის ჩაღრმავებით; სამშენებლო მოედნის საინჟინრო-გეოლოგიური და ჰიდროგეოლოგიური პირობებითა და სხვ.

საძირკვლის ძირი – საძირკვლის ქვედა სიბრტყე, რომლის საშუალებითაც შენობიდან დატვირთვა გადაეცემა საფუძველს (გრუნტს).

საძირკვლის ჭანჭიკი – ჭანჭიკი (ანკერი) სპეციალური ფორმის თავით, რომელიც გამოიყენება დანადგარის საძირკველთან მისამაგრებლად (ნახ. 1).

ნახ. 1

საძირკვლის ხელოვნური ფუძე – სპეციალური მეთოდებით შემკვრივებული ან გამაგრებული ფუძე-გრუნტი. გამოიყენება გამაგრების სხვადასხვა მეთოდით, როგორცაა: გამკვრივება, ცემენტაცია, სილიკატიზაცია, ვიბრირება, ბიტუმიზაცია, თერმული დამუშავება და სხვ.

საწარმოო პროცესი – შრომის პროცესი, რომელსაც განსაზღვრული ტექნოლოგიური და ორგანიზაციული შინაარსი აქვს. ის მიმართულია მატერიალური კეთილდღეობის შექმნისკენ და ხასიათდება შრომის მთავარი საგნის მუდმივობით. საწარმოო პროცესი სამუშაო პროცესების, ხოლო სამუშაო პროცესი – სამუშაო ოპერაციათა ერთობლიობაა. ს. პ. შედეგად ნედლეული, მასალები, ნახევარფაბრიკატები, მაკომპლექტებელი დეტალები იქცევა მზა პროდუქციად გარკვეულ დროში.

საწარმო – დაწესებულება ან ორგანიზაცია, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი და საკუთრების ფორმის განურჩევლად, სადაც მართლზომიერი და არაერთჯერადი საქმიანობით, დამოუკიდებლად და ორგანიზებულად ხორციელდება პროდუქციის შექმნა ან მომსახურება. დანიშნულების მიხედვით ს. შეიძლება იყოს: ძირითადი, დამხმარე, კოოპერირებული, მომიჯნავე, სპეციალიზებული და სხვ.

საწარმოო გარემო – სივრცე, სადაც სრულდება ადამიანის შრომითი საქმიანობა; შრომითი საქმიანობის პროცესში ადამიანზე მოქმედ ფაქტორთა ერთობლიობა.

საწარმოო ინსტრუქცია – სპეციალურად შემუშავებული და ობიექტის ხელმძღვანელის მიერ დამტკიცებული კონკრეტული სამუშაოს ჩატარების წესებისა და თანამიმდევრობის განმსაზღვრელი დოკუმენტი.

საწარმოო ინციდენტი – საწარმოო ობიექტზე გამოყენებული ტექნიკური მოწყობილობების დაზიანება, ტექნოლოგიური პროცესის რეჟიმებიდან გადახრა, აგრეთვე საწარმოო უსაფრთხოების წესებისა და ნორმატიული დოკუმენტების მოთხოვნათა დარღვევა.

საწარმოო სათავსი – შენობაში ჩაკეტილი სივრცე, სადაც ადამიანი ეწევა მუდმივ ან პერიოდულ შრომით საქმიანობას.

საწარმოო სათავსის მიკროკლიმატი – საწარმოო სათავსის გარემოში მეტეოროლოგიური პირობები, რომლებიც განისაზღვრება ადამიანის ორგანიზმზე მოქმედი ტემპერატურის, ტენიანობის, ჰაერის მოძრაობის სიჩქარისა და თბური გამოსხივების შეხამებით.

საწარმოო საქმიანობა – პროცესი, რომელშიც ერთობლიობაში განიხილება გარე ფაქტორებისა და ადამიანის ორგანიზმის თავისებურებანი.

საწარმოო სიმძლავრე – საწარმოს მიერ გამოშვებული პროდუქციის მაქსიმალური რაოდენობა დროის ერთეულში (ჩვეულებრივ წლის განმავლობაში).

საწარმოო ტრამვა – უბედური შემთხვევა, რომელიც წარმოებაში შეემთხვევა მომუშავეს სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულების დროს. ს. ტ. მიეკუთვნება, აგრეთვე, ზეგანაკვეთური სამუშაოსა და სტიქიური უბედურების შედეგების ლიკვიდაციის დროს მიღებული ტრამვა, მივლინებაში ყოფნის დროს მომხდარი უბედური შემთხვევა, საწარმოს ტრანსპორტით სამუშაოზე წასვლისა და სამუშაოდან დაბრუნების დროს მიღებული ტრამვა.

საწარმოო უბანი – ფიზიკური ზონა, სადაც უნდა იმყოფებოდეს ან უნდა გადაადგილდეს მუშაკები შესასრულებელ სამუშაოსთან დაკავშირებით და რომელსაც აკონტროლებს სამუშაოს მიმცემი.

საწარმოო უსაფრთხოება – 1. ორგანიზაციულ-ტექნიკური ღონისძიებები ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, გარემოს, მატერიალური ფასეულობების დაცვის უზრუნველსაყოფად; 2. შრომითი საქმიანობის პროცესში მიუღებელი რისკის არარსებობა.

საწარმოო უსაფრთხოების წესები – დადგენილი წესით დამტკიცებული საწარმოო უსაფრთხოების მოთხოვნები, სახელმწიფო სტანდარტები, სამშენებლო, სანიტარიული, ბუნების დაცვის, სახანძრო უსაფრთხოების ნორმები.

საწარმოო ძალები – წარმოების საშუალებებისა და იმ ადამიანების ერთობლიობა, რომლებსაც ისინი მოქმედებაში მოჰყავს. ქვეყნის ეკონომიკის ზრდა უშუალოდაა დაკავშირებული ს. ძ. განვითარებასთან, რადგან ს. ძ. განვითარების დონე განსაზღვრავს ნაციონალური სიმდიდრისა და საზოგადოებრივი შრომის მწარმოებლურობის ზრდის დინამიკას. ს. ძ. – თვითგანვითარებადი სისტემაა, რომელშიც ხდება ადამიანის ზემოქმედება შრომის საგნებზე და მისი გარდაქმნა. შესაბამისად, ადამიანი თავისი ინტელექტით, ფსიქოფიზიოლოგიური თვისებებით, პროფესიული ცოდნითა და ჩვევებით, გამოცდილებით, შრომისადმი

დამოკიდებულებით, ფასეული ორიენტაციითა და ა.შ. წარმოადგენს ამ სისტემის მთავარ ელემენტს, საზოგადოების მთავარ საწარმოო ძალას. ს. მ. ნივთობრივ ნაწილს და შრომის საშუალებებს (შრომის იარაღები, საწარმოო შენობები, რკინიგზები, მილსადენები, არხები, გზები, მიწა და ა.შ.) ადამიანი იყენებს შრომის საგნებზე ზემოქმედებისათვის.

საწარმოს შიდა სტანდარტი – მეწარმის მიერ შემუშავებული სტანდარტი, რომელშიც მოცემულია სპეციფიკური ტექნიკური მოთხოვნები, რომლებსაც აკმაყოფილებს პროდუქტი, პროცესი ან მომსახურება. ს. შ. ს. სხვა პირებისთვის სტანდარტად არ განიხილება, რეგისტრაციას არ საჭიროებს და მასზე არ ვრცელდება სტანდარტის მოქმედება.

საწდომი – იხ. სალექარი.

საწევარი – 1. სტაციონარული, გადასატანი ან გადასადგილებელი მექანიზმი, რომელიც გამოიყენება ტვირთების ასაწევად მცირე სიმაღლეზე. საწევარი შეიძლება იყოს ლარტყიანი, ხრახნული, პნევმატიკური და ჰიდრავლიკური. მათ გამოიყენებენ უმთავრესად სამშენებლო-სამონტაჟო და სარემონტო სამუშაოებზე, აგრეთვე ავტოტრანსპორტის რემონტისათვის; 2. ძრავიანი სატრანსპორტო საშუალება, რომელიც განკუთვნილია ექსპლუატაციისთვის ნახევარმისაბმელთან ერთად. მისი სახეობა: ბარბაცა, თვლიანი, ორღერძა, საბუქსირო, უნაგირა (ნახ. 1) და სხვ.

ნახ. 1

საწველა – ციკლური ან უწყვეტი მოქმედების ტვირთამწევი მანქანა. ტვირთების გარდა, მისი საშუალებით გადაჰყავთ ადამიანები. ამძრავიდან ტვირთშიდ მოწყობილობაზე ზემოქმედების გადასაცემად გამოიყენება ბაგირები, ჯაჭვები, ლარტყები, ხრახნები. უპირატესი გავრცელება მოიპოვა ბაგირულმა ამწევმა, რომელშიც ტვირთამწევი მოწყობილობა ჩამოეკიდება ფოლადის ბაგირზე, რომელიც გადახვეულია ბაგირშიდ ბორბლებზე ან ეხვევა ამწევი ჯალამბრის დოლზე. ამძრავი ძირითადად ელექტრულია (იშვიათად ჰიდრავლიკური). საწველებს (ამწევებს) მიეკუთვნება: ლიფტი, ესკალატორი, ფუნიკულიორი, სკიპური (საციცხვე) საწევი, სამშენებლო ამწევი (ანძური, ბაგირული, შახტური), პნევმოამწევი, ანძა-ავტომობილი და სხვ.

საწერტელი – ხელის საზეინკლო ინსტრუმენტი, რომელიც გამოიყენება ნაკეთობის წერტვისათვის. ის ინსტრუმენტალური ფოლადისაგან დამზადებული მრგვალი განივკვეთის ღეროა, რომლის ერთი ბოლო (სამუშაო ნაწილი) წვეტით დაბოლოებული კონუსია (ნახ. 1). კონუსის კუთხე წვეტთან – 100-120°. წერტვა ხდება ს. წვერის საწინააღმდეგო ბოლოზე ჩაქურჩის დარტყმით. ს. გაკეთებული ღრმულები გამორიცხავს ზედაპირზე ბურღის გაცურებას და უზრუნველყოფს გაბურღული ნახვრეტების ზუსტ განლაგებას.

ნახ. 1

საწვაი – იხ. სათბობი.

საწვავი აირული – წვადი (ნახშირწყალბადი, ნახშირბადის ჟანგი, წყალბადი) და არაწვადი (აზოტი, ჟანგბადი) აირების ნარევი გარკვეული რაოდენობის მინარევებით (წყლის ორთქლი, გოგირდწყალბადი, მტვერი და სხვ.).

საწვავი ბუნებრივი – მიწის წიაღში ან ზედაპირზე არსებული მყარი, თხევადი ან აირული საწვავი.

საწვავი თხევადი – თხევად აგრეგატულ მდგომარეობაში მყოფი საწვავი.

საწვავი კომბინირებული – სხვადასხვა აგრეგატულ მდგომარეობაში მყოფი საწვავის ნარევი.

საწვავი მყარი – წვადი ნივთიერება, რომლის ძირითად შემადგენელს წარმოადგენს ნახშირბადი (ქვანახშირი, მურა ნახშირი, წვადი ფიქალი, ტორფი, მერქანი და სხვ.) და აქვს მყარი აგრეგატული მდგომარეობა.

საწვავი პირობითი – საწვავის ხარჯის საანგარიშო ერთეული, რომელიც წვის უმცირეს სითბოს (29,3 მჯოული ან 7000 კკალ) შეესაბამება.

საწვავი ხელოვნური – ბუნებრივი სათბობის გადამუშავებით მიღებული ან ტექნოლოგიური პროცესის თანამდევი წვადი პროდუქტი.

საწვეთური – 1. მოწყობილობა სითხის წვეთებად მისაწოდებლად; 2. სახლის ირგვლივ მოწყობილი ღარი სახურავიდან წვიმის წყლის ჩასადენად; 3. მეტალოპლასტმასის ფანჯრის ჩარჩოს ძეგლებზე გაკეთებული ხვრეტი ჩარჩოს პროფილში მოხვედრილი წვიმის წყლის გარეთ გამოსაშვებად; 4. ცეცხლამრიდი კედლების პარაპეტის ლითონის საფარის ელემენტი, ქვემოთ დახრილი კიდის სახით.

ნახ. 1

საწვიმური – შენობის სახურავზე, გარკვეულ ადგილებზე, მოწყობილი თუნუქის ძაბრი (ნახ. 1). რომლის მეშვეობითაც სახურავიდან ჰორიზონტალურ ღარებში დაგროვილი წვიმის წყალი ჩადის საწვიმარ მილში.

საწიდარი – მარტენის ღუმლის ქვედა ნაწილის კამერა, სადაც მადნის დნობის პროცესში გროვდება მტვერი და წიდის უწვრილესი ნაწილაკები.

საწნახელი – ყურძნის საწური დიდი, გრძელი ჭურჭელი, რომელსაც ამზადებენ მაგარი ჯიშის ხისგან (შეიძლება იყოს ქვიტკირისაც).

საწონაკი – დაკიდებული თაღის რკალების გადაკვეთაზე მოთავსებული სფეროს ან ნახევარსფეროს ფორმის დეკორატიული ელემენტი.

საწრეტი – იხ. დრენაჟი.

საწყაო – სახელოურიანი ჭურჭელი (ძირითადად ხის) სითხის, მარცვლეულის ან ფხვიერი მასალის რაოდენობის დასადგენად.

საწყისი კოდი (კომპ.) (ინგლ. source code) – პროგრამირების რომელიმე ენაზე დაწერილი კომპიუტერული პროგრამის საწყისი ტექსტი, რომელიც შემდგომში უნდა გარდაიქმნას, რომ კომპიუტერმა შეძლოს მისი აღქმა და შესრულება.

საწყისი მასალები – დოკუმენტებისა და საინფორმაციო მასალების კომპლექტი, რომელიც აერთიანებს სპეციალურ მოთხოვნებს, რეკომენდაციებს, პირობებს, ნებართვებს, სამართლებრივ მტკიცებულებებს საინვესტიციო-სამშენებლო ეტაპის განსახორციელებლად.

საწყობი – შენობა ან შენობათა კომპლექსი, სათავსი, ნაგებობა, სპეციალური ადგილი მატერიალური ფასეულობების შესანახად (ნახ. 1) და სასაწყობო მომსახურების გასაწევად. დანიშნულების მიხედვით განასხვავებენ შემდეგი სახის საწყობებს: ადრეული შეზიდვის, ზოდების, მზა ნაწარმის, ნამზადის, საწარმოო, სატრანზიტო-გადასატვირთავი, საბაჟო, სეზონური შენახვის, სარეზერვო, საბითუმო განაწილების, კომერციული საერთო სარგებლობის, საცალო, სამხედრო, შუალედური და სხვ., ხოლო შენახვის პირობების მიხედვით – საერთო დანიშნულების, რეზერვუარები, სეიფები და სპეციალიზებული. საჭიროების შემთხვევაში ს. შეიძლება იყოს სიმძლავრეები საქონლის დაფასოების, შეფუთვის, ტესტირებისა და სხვა ოპერაციებისათვის.

ნახ. 1

საწყობი ადრეული შეზიდვის – საწყობი რაიონში, სადაც ტვირთის განთავსება შესაძლებელია წლის განსაზღვრულ პერიოდში.

საწყობი კომერციული საერთო სარგებლობის – საწყობი, რომელიც ემსახურება საქონლის ნებისმიერ მფლობელს.

საწყობი საბაჟო – ტვირთების დროებითი შენახვის საწყობი საბაჟო შემოწმების გასაველად (პაკჰაუზი).

საწყობი საბითუმო განაწილების – საწყობი, რომელიც ამარაგებს საქონლის გამტარ ქსელს.

საწყობი სამხედრო – საწყობი სხვადასხვა ტიპისა და შინაარსის საქონლის შესანახად, რომელიც სჭირდება ქვეყნის შეიარაღებულ ძალებს (ცივიკაუზი).

საწყობი სარეზერვო – საწყობი, სადაც ინახება სახელმწიფო საქონლის (ძირითადად კვების პროდუქტები) მარაგი საგანგებო მდგომარეობისათვის.

საწყობი სატრანზიტო-გადასატვირთავი – საწყობი რკინიგზის სადგურებზე, საზღვაო პორტებში, აეროპორტებში, სამდინარო მისადგომებთან და საავტომობილო ტერმინალებთან, რომლებიც ემსახურება ტვირთების შენახვას ხანმოკლე ვადით.

საწყობი საცალო – სავაჭრო ორგანიზაციის საწყობი.

საწყობი საწარმოო – საწყობი, სადაც ინახება ნედლეული, მაკომპლექტებელი დეტალები, მასალები, მზა პროდუქცია და სხვ.

საწყობი სეზონური – საწყობი სეზონური ხასიათის საქონლის განთავსებისათვის.

საჭდე – ხის, მუყაოს, ტყავის (ნახ. 1), ქსოვილის (ნახ. 2), პლასტმასის ან ლითონისაგან დამზადებული მცირე ზომის დეტალი (იარლიყი, ეტიკეტი), რომელზეც საქონლის, ტვირთის, შესრულებული სამუშაოს, დავალიანების და სხვ. ესა თუ ის მონაცემი აღინიშნება.

ნახ. 1

ნახ. 2

საჭედარი (ლომბა, ნალი) – გამწევი საქონლის ჩლიქის მოსარკინი, დასაცავი საშუალება. გამოჭედილი რბილი ფოლადის ნაჭერი (ნახ. 1), რომელსაც რამდენიმე ლურსმნით აჭედებენ ჩლიქებზე. ნალი ორგვარია: კენტჩლიქიანებისათვის (ცხენი, ჯორი, სახედარი) მრგვალი, ხოლო წყვილჩლიქიანებისათვის (ხარი, კამეჩი) – ნახევარმთვარისებრი. თავდაპირველად ამ მიზნით იყენებდნენ საქონლის ფეხებზე ამოსაკრავ მცენარეული წნულის საძირეებს. ლურსმნით დაჭედილი რკინის ნალის გამოდგომებლად ძველ რომაელებს მიიჩნევდნენ (ახ. წ. III ს.). შემდეგ ნალის ფორმა თითქმის არ შეცვლილა. საინტერესოა, რომ არგონავტების თქმულების მიხედვით, კოლხები მიწას სპილენძისჩლიქებიანი ხარებით ამუშავებდნენ.

ნახ. 1

საჭედური – 1. რკალის ფორმის რკინის დეტალი; იხ. საჭედარი; 2. ძვ. ლუგვი რკინის გადამუშავებით მიღებული რკინა, რომლისგანაც "დაგვარებით" (სასურველი ნივთის ზომისა და ფორმის შესაბამისი რკინის ჩამოჭრა ზოდიდან) ამზადებდნენ რკინის ნაჭრებს, კვერებსა და სხვ.

საჭევარი (საჭეური) – სხვადასხვა კონსტრუქციის ამძრავით საჭესთან შეერთებული სახელურებიანი (ან უსახელურებო) ბორბალი, რომლის მობრუნებითაც მიმართულებას აძლევენ თვითმფრინავს, გემს, კომბაინს, ავტომობილს და სხვ.

საჭეპი – სოლისებრი ქვა ქვათადის წყობის უმაღლეს წერტილში (ნახ. 1. საჭეპი ქვა ეკლესიის შესასვლელი კარის თავზე, ჯერსის კუნძული სენტ-ოუენის სრუტეში, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფო).

ნახ. 1

საჭიმი – 1. მოქნილი სამონტაჟო მოწყობილობა, რომელიც მუშაობს მხოლოდ ჭიმვაზე და გამოიყენება კონსტრუქციის ორი ელემენტის გარე მხარეზე გადაადგილების საწინააღმდეგოდ; 2. იხ. საკოჭი.

საჭირხნი – ჰაერის კომპრესორი, განკუთვნილი შეკუმშული ჰაერის ან საწვავი ნარევის მიწოდებისათვის შიგაწვის დგუშიანი ძრავის ცილინდრებში.

ნახ. 1

საჭრეთელი – ინსტრუმენტი მცირე სიღრმის ბუდის ან ხვრელის ამოთლა-ამოსატეხად, მასალიდან მცირე სისქის მოსათლელად (გასათლელად), დასაჭრელად და ა.შ. (ნახ. 1. ხისტარიანი საჭრეთელების ნაკრები).

საჭრისი – მჭრელი იარაღი, რომელსაც იყენებენ ნაკეთობათა დასამუშავებლად სახარატო, რეკოლვერულ, შიგაჩარხ, კარუსელურ, სარანდ, სატეხ, კბილსარანდ და სპეციალურ ჩარხებზე.

ნახ. 1

საჭრისის თავი – მრავალსაჭრისიანი ინსტრუმენტი (ნახ. 1), რომელიც გამოიყენება კონუსური მრუდი ფორმის კბილებიანი თვლის მოსაჭრელად მოგორვის მეთოდით.

სახაზო პერსონალი – საინჟინრო-ტექნიკური პერსონალი, რომელიც ითვლება სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოების უშუალო ხელმძღვანელებად მათი წარმოების ადგილას: უფროსი სამუშაოთა მწარმოებელი (უბნის უფროსი), სამუშაოთა მწარმოებელი, მშენებელი ოსტატი და უბნის მექანიკოსი.

სახამებელი – მცენარის ძირითადი სამარაგო ნახშირწყალი, რომელიც წარმოიქმნება უჯრედის ორგანოიდებში და გროვდება ძირითადად თესლში, ძირხვენებსა და ტუბერებში, აგრეთვე ფოთლებსა და ღეროებში. ს. ორი პოლისაქარიდის – ამილოზის (10-30%) და ამილოპექტინის (70-90%) ნაზავია; მათი საერთო ფორმულაა $(C_6H_{10}O_5)_n$. ობის სოკოების ფერმენტი გლუკოამილაზა ს. შლის გლუკოზამდე. ს. და მის წარმოებულებს იყენებენ ქაღალდის, ქსოვილების, წებოს, სამსხმელო წარმოებაში და სხვ. როგორც სამკურნალო საშუალება, სახამებელი შედის სხვადასხვა ფხვნილში, მალამოსა და პასტაში. სახამებლის 1%-იან ხსნარს იყენებენ როგორც ინდიკატორს, იოდის აღმოსაჩენად. მშენებლობაში ს. გამოიყენება შპალერის გასაკრავად, საღებავის შესასქელებლად და სხვ.

სახანძრო – ხანძრის ჩაქრობისთვის განკუთვნილი.

სახანძრო ავტომატური მექანიზმი ან სისტემა – ხანძრისაგან დამცავი მექანიზმი ან სისტემა, რომელიც საგანგებო ვითარებების დროს ადამიანის ჩაურევლად ასრულებს ფუნქციას და აქტიურდება წინასწარგანსაზღვრული ტემპერატურის მომატების, მისი ზრდის ტემპის ან წვის პროდუქტების მატების შედეგად.

სახანძრო გამაფრთხილებელი – მოწყობილობა ხანძრის შესახებ სიგნალის მისაღებად და გადასაცემად. არსებობს აირის, ალის, კვამლის აღმოსაჩენი და სხვ.

სახანძრო განგაშის საავარიო სისტემა – სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს, როგორც საავარიო სიტუაციებზე, ასევე, საფრთხის შემცველ ნივთიერებებზე მითითებასა და შეტყობინებას.

სახანძრო განგაშის სამართავი ერთეული – სისტემის ნაწილი, რომელიც ავტომატური და ხელით სამართავი სახანძრო განგაშის მოწყობილობებიდან იღებს ინფორმაციას და შეუძლია უზრუნველყოს აღმომჩენი მოწყობილობებისა და რეტრანსლიატორ(ებ)ის ან სათადარიგო გადამცემ(ებ)ის ელექტრომომარაგება. შესაძლოა, სამართავი ერთეული შეტყობინების მოწყობილობებს გადასცემდეს ელექტროენერგიას, აგრეთვე, ინფორმაციას რეაქციას ან მექანიზმებს, არსებული მდგომარეობის შესახებ.

სახანძრო განგაშის სიგნალი – სიგნალი, რომელსაც გამოსცემს სახანძრო განგაშის მოწყობილობა, მაგ., ხელით მართვადი სახანძრო განგაშის კოლოფი, ცეცხლის ავტომატური აღმომჩენი, წყლის ნაკადის გამშვები და სხვ., რომელთა გააქტიურება მიანიშნებს ხანძრის ან ხანძრის ნიშნების არსებობაზე.

სახანძრო განგაშის სისტემა – სისტემა ან კომბინირებული სისტემის ნაწილი, რომლის კომპონენტები და წრედები ისეა მოწყობილი, რომ გააკონტროლოს და დააფიქსიროს სახანძრო განგაშის ან საკონტროლო სიგნალების გამომცემი მოწყობილობების მდგომარეობა და სათანადოდ რეაგირებდეს ამ სიგნალებზე.

სახანძრო გასასვლელი – გასასვლელი საშუალებების სისტემის ის მონაკვეთი, რომელიც შენობის ან ნაგებობის ინტერიერის სხვა სივრცეებისაგან გამიჯნულია ცეცხლმდეგობის კოეფიციენტის მქონე კონსტრუქციით და ღიობის დამცავებით, რაც აუცილებელია გასასვლელთან მისადგომსა და შენობიდან გამოსასვლელს შორის გასასვლელისაკენ სავალი დაცული გზის უზრუნველსაყოფად. ს.გ. მოიცავს: შენობიდან გამოსასვლელის დონეზე მდებარე ექსტერიერში გასასვლელ კარს, შვეული გასასვლელის შემომზღუდავებს, გასასვლელ გზა-დერეფნებს, ექსტერიერში გასასვლელ კიბე-გზებს, ექსტერიერში გასასვლელ პანდუსებსა და ჰორიზონტალურ გასასვლელებს.

სახანძრო ზოლი – გზა ან სხვა გასასვლელი, რომელიც დატოვებულია სახანძრო ტექნიკის გასატარებლად, მაგრამ სახანძრო ზოლი არ არის განკუთვნილი მხოლოდ სახანძრო ტექნიკისთვის.

სახანძრო მილდგარების სისტემა ავტომატური წყლიანი – წყალმომარაგების მქონე წყლიანი სახანძრო მილდგარების სისტემა, რომელიც ავტომატურად აკმაყოფილებს სისტემის მოთხოვნას.

სახანძრო მილდგარების სისტემა ნახევრად ავტომატური მშრალი – მშრალი სახანძრო მილდგარების სისტემა, რომელიც მუშაობს ისეთი მოწყობილობით, როგორცაა წყლის მასიური ჭავლის გამშვები ონკანი, რომლიდანაც წყალი გადადის სისტემის მილებში სახანძრო

ონკანთან მოთავსებული დისტანციური სამართავი მოწყობილობის გააქტიურებისთანავე. დისტანციური გამშვები გასააქტიურებელი მოწყობილობა დაყენებულია ყველა სახანძრო ონკანთან. მილდგარების სისტემის წყლით მომარაგება შეესაბამება სისტემის მოთხოვნას.

სახანძრო მილდგარების სისტემა ხელით სამართავი მშრალი – მშრალი სახანძრო მილდგარების სისტემა, რომელსაც არ აქვს სისტემაზე მიერთებული მუდმივი წყალმომარაგება. იგი წყლით მარაგდება სახანძრო ავტომობილების საშუალებით, რომლებიდანაც წყალი გადადის სისტემაში სახანძრო მილსადენების გავლით.

სახანძრო მილდგარების სისტემა ხელით სამართავი წყლიანი – წყლიანი სახანძრო მილდგარების სისტემა, რომელიც მიერთებულია წყალმომარაგების სისტემასთან, მაგრამ არ აქვს საკმარისი წყალმომარაგება, რომელიც დააკმაყოფილებდა სისტემის მოთხოვნას. იგი წყლით მარაგდება სახანძრო ავტომობილის საშუალებით, რომლებიდანაც წყალი გადაიტანება სისტემაში.

სახანძრო მილდგარების სისტემის კლასები – ხანძარსაწინააღმდეგო მილდგარები იყოფა შემდეგ კლასებად: I კლასის სისტემა – უზრუნველყოფს სახანძრო-სამაშველო დანაყოფების მიერ 77 მმ სახანძრო სახელოს ქანჩის მიერთებას, და განკუთვნილია მათთვის, ვინც იცის, როგორ მართოს ძლიერი ჭავლი ხანძრის დროს. II კლასის სისტემა – უზრუნველყოფს 51 მმ სახანძრო ონკანის დახმარებით წყალი მიაწოდოს, უპირველესად, შენობაში მყოფთ ან სახანძრო-სამაშველო დანაყოფს რეაგირებისათვის. III კლასის სისტემა – უზრუნველყოფს 51 მმ ონკანის დახმარებით წყალი მიაწოდოს შენობაში მყოფთ და 77 მმ შლანგის მისაერთებლებს, რომლის საშუალებითაც წყლის უფრო დიდი მოცულობის გამოყენება შეუძლია სახანძრო-სამაშველო დანაყოფს და მათ, ვინც იცის, როგორ მართოს ძლიერი ჭავლი ხანძრის დროს.

სახანძრო მილდგარების ტიპები – 1. ავტომატური მშრალი – მილდგარების სისტემა, რომელიც სავსეა შეკუმშული ჰაერით. სისტემას აქვს სარქველი, საიდანაც წყალი ავტომატურად გადადის სისტემის მილებში სახანძრო ონკანის გახსნისთანავე. ავტომატური მშრალი სახანძრო მილდგარების სისტემის წყალმომარაგება უნდა აკმაყოფილებდეს სისტემის მოთხოვნას; 2. ავტომატური წყლიანი – წყალმომარაგების მქონე წყლიანი სახანძრო მილდგარების სისტემა, რომელიც ავტომატურად უზრუნველყოფს სისტემის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას; 3. ხელით მართვადი მშრალი – სახანძრო მილდგარების სისტემა, რომელსაც არ აქვს სისტემაზე მიერთებული მუდმივი წყალმომარაგება. ხელით მართვადი მშრალი სახანძრო მილდგარების სისტემების წყლით მომარაგება ხდება სახანძრო ავტომობილების საშუალებით, საიდანაც წყალი გადადის სისტემაში სახანძრო მილსადენების გავლით.

სახანძრო მილდგარი – წნევის ქვეშე მყოფი ხანძარსაწინააღმდეგო წყალგაყვანილობის სისტემის დგარი.

სახანძრო რისკი – დაცვის ობიექტის სახანძრო უსაფრთხოების რეალიზაციის შესაძლებლობის ზომა და მისი შედეგები ადამიანებისა და მატერიალური ფასეულობების მიმართ.

სახანძრო რისკი დასაშვები – სახანძრო რისკი, რომლის დონე დასაშვები და დასაბუთებულია სოციალურ-ეკონომიკური პირობებიდან გამომდინარე.

სახანძრო რისკი ინდივიდუალური – სახანძრო რისკი, რომელმაც შეიძლება მიგვიყვანოს ადამიანის გარდაცვალებამდე ხანძრის სახიფათო ფაქტორების ზემოქმედების შედეგად.

სახანძრო საშიშროება – საშიშროება, რომელიც განისაზღვრება სახანძრო-ტექნიკური მახასიათებლებით: წვადობით, აალებადობით, ზედაპირზე ალის გავრცელებით, კვამლწარმოქმნის უნარითა და ტოქსიკურობით. ამის მიხედვით სამშენებლო კონსტრუქციები იყოფა არახანძარსაშიშ, ნაკლებად ხანძარსაშიშ, ზომიერად ხანძარსაშიშ და ხანძარსაშიშ კლასებად.

სახანძრო სახელო – რეზინიანი ქსოვილისაგან დამზადებული წყლის მილი დანიშნულების ადგილას წყლის ჭავლის მისაწოდებლად (ნახ. 1).

ნახ. 1

სახანძრო სიგნალიზაციის სისტემა – სახანძრო სიგნალიზაციის მოწყობილობების ერთობლიობა, დამონტაჟებული ერთ ობიექტზე, რომელიც კონტროლდება საერთო სახანძრო პოსტიდან.

სახანძრო ტექნიკა – ტექნიკური მოწყობილობა ხანძრის თავიდან აცილების, შეზღუდვისა და ჩაქრობის, აგრეთვე ადამიანებისა და მატერიალური ფასეულობების დაცვისთვის.

სახანძრო უსაფრთხოება – საშიში ფაქტორების და ხანძრის ზემოქმედებისგან მოსახლეობის, ეკონომიკის, ობიექტებისა და გარემოს დაცულობის მდგომარეობა.

სახანძრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა – სახანძრო უსაფრთხოების ნორმატიული საკანონმდებლო აქტების, წესებისა და მოთხოვნების მიღება და დაცვა, აგრეთვე ხანძარსაწინააღმდეგო ღონისძიებათა გატარება.

სახანძრო უსაფრთხოების ფუნქციები – შენობისა და ხანძრის კონტროლის ფუნქციები, რომელთა მიზანია, აამაღლოს დამკავებელთა სიცოცხლის უსაფრთხოების ხარისხი ან აკონტროლოს ხანძრისგან გამოწვეული საზიანო ეფექტების გავრცელება.

ნახ. 1

სახანძრო ხელის ინსტრუმენტი – ხელის ინსტრუმენტი კონსტრუქციის გასახსნელად ან დასაშლელად (ნახ. 1) საავარიო-სამაშველო სამუშაოების შესასრულებლად ხანძრის პირობებში.

სახარისხებელი მანქანა – საშენი მასალების ზომების მიხედვით დახარისხების მექანიკური დანადგარი. არსებობს მრავალი სახის: დოლური, ინერციული (ნახ. 1), მოვიბრირე, მოქანავე, ცეცხლრიკებიანი, ცხრილიანი, ხის და სხვ.

ნახ. 1

სახანძრო გამაქტიურებელი მექანიზმი – სისტემის კომპონენტი, რომელიც იწყებს მდგომარეობის შეცვლას

ისეთ მოწყობილობებში, როგორებიცაა: კვამლალმომჩენი, სახანძრო განგაშის ხელით სამართავი კოლოფი ან საზედამხედველო ამომრთველი.

სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზა – გარემოსდაცვითი ხასიათის აუცილებელი ღონისძიება, რომელიც ხორციელდება საქმიანობაზე გარემოსდაცვითი ნებართვის გაცემის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. საქმიანობა მოიცავს სამეწარმეო, სამეურნეო ან ყველა სხვა საქმიანობას, განსახლებისა და განვითარების გეგმებისა და პროექტების განხორციელებას, ინფრასტრუქტურული პროექტების, განაშენიანების და სექტორული განვითარების გეგმების, საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული წყლის, ტყის, მიწის, წიაღის და სხვა ბუნებრივი რესურსების დაცვის, გამოყენებისა და სარგებლობის პროექტებისა და პროგრამების განხორციელების ჩათვლით, ასევე არსებული საწარმოების მნიშვნელოვან რეკონსტრუქციასა და ტექნიკურ და ტექნოლოგიურ განახლებას. საქმიანობის კატეგორიათა ჩამონათვალს, რომელიც გარემოსდაცვითი ნებართვის გაცემის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ექვემდებარება სახელმწიფო ეკოლოგიურ ექსპერტიზას, განსაზღვრავს ქვეყნის კანონმდებლობა. კანონის მოქმედება ვრცელდება მხოლოდ იმ საქმიანობაზე, რომლის განხორციელება დაგეგმილია კანონის ძალაში შესვლის შემდეგ. ექსპერტიზის მიზანია გარემოსდაცვითი მოთხოვნების, რაციონალური ბუნებათსარგებლობისა და მდგრადი განვითარების პრინციპების გათვალისწინების საფუძველზე უზრუნველყოს კონტროლი გარემოს ეკოლოგიური წონასწორობის შენარჩუნებაზე. სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნა არის აუცილებელი პირობა საქმიანობის განხორციელებაზე გარემოსდაცვითი ნებართვის გაცემის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად.

სახელმწიფო სამეურნეო ტყის ფონდი – სახელმწიფო ტყის ფონდი, სახელმწიფო ტყის ფონდის დაცული ტერიტორიების გარდა.

სახელმწიფო ტყე – სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული ტყე.

სახელმწიფო ტყის ფონდი – სახელმწიფო ტყის, ქვეყნის კანონმდებლობით მისთვის მიკუთვნებული მიწებისა და რესურსების ერთობლიობა. იყოფა ორ ნაწილად: ტყით დაფარულ და ტყით დაუფარავ ტერიტორიებად.

სახელმწიფო ქონება – სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ყველა ნივთი და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე, გარდა იმ მოძრავი ნივთისა, რომლის განკარგვის შესახებ გადაწყვეტილებას არ მიიღებს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო.

სახელმწიფოთაშორისო სტანდარტი – სტანდარტი, რომელიც ქვეყანაში გამოიყენება სხვა სახელმწიფოთა მთავრობის მეთაურებთან რაიმე ერთობლივი შეთანხმების საფუძველზე.

სახელო – რეზინის, გარეზინებული ქსოვილის, ნაჭრის, პლასტმასის ან სხვა მასალის ნაკეთობა, რომელიც განკუთვნილია ფხვიერი და თხევადი, ბლანტი და მტვრიანი ნამუშევარი აირების მისაწოდებლად და გასაწმენდად. არსებობს სახელოს სახეები: ბადისებრი (ნახ. 1), ბენზინმედეგი, ბუნებრივი აირის (ნახ. 2), ვინილის (ნახ. 3), გალაქტიკის, კომპოზიტური (ნახ. 4), ჟანგბადის, მაღალი წნევის (ნახ. 5), მდინარის, მინის, მისადგმელი, მოქნილი (ნახ. 6), მსორსლავი, ორთქლსადენი, პანტოგრაფის, პნევმატიკური, პოლიპროპილენის, პროპანის (ნახ. 7), საბრუნო, სავენტილაციო, სამრეწველო (ნახ. 8), სანაწილებელი, სახანძრო, ტელესკოპური, შემონაქსოვიანი, ქმინის, შემწოვი, ხისტი და სხვ.

Бэб. 1

Бэб. 2

Бэб. 3

Бэб. 4

Бэб. 6

Бэб. 5

Бэб. 7

Бэб. 8

სახელოსნო – კონკრეტული დანიშნულების მცირე საამქრო, ძირითადად სარემონტო (მაგ., მექანიკური, მოძრავი, საგზაო, სადურგლო, საველე, სამჭედლო და სხვ.).

სახელური – ჰორიზონტალური (დაქანებული) გრძივი ელემენტი, რომელსაც ხელით ეყრდნობიან.

სახერხი საამქრო – მრგვალი ხე-ტყის (მორის) პირველადი გადამამუშავებელი საწარმო, რომელიც აღჭურვილია მორის დასანაწევრებელი ყველანაირი სახერხი დანადგარებით, რკინიგზის ჩიხით, ამწეებით, ავტოკარებით, სატვირთო მანქანებითა და ასეთი ინფრასტრუქტურისათვის საჭირო დამხმარე სათავსებით.

სახეწი – იხ. შაბერი.

სახეხელა – ხელის საბათქაშე ინსტრუმენტი კედელზე დატანილი ბათქაშის პირველადი დამუშავებისათვის (ნახ. 1).

ნახ. 1

სახილველი – იხ. თეატრი.

სახიფათო ბუნებრივი მოვლენა – ბუნებრივი წარმოშობის სტიქიური შემთხვევა.

სახიფათო დატბორვის ზონა – ზონა, რომლის ტერიტორია შემოიფარგლება კაშხლიდან (წამლევი ტალღის მოძრაობის) კალაპოტის იმ განივკვეთით, რომელსაც გარღვევის ტალღა გაივლის წარმოქმნის მომენტიდან 4 საათის განმავლობაში. განსაკუთრებით საშიში დატბორვის ზონის ტერიტორია ჰიდროკვანძის ნაგებობის სადაწნევო ზედაპირიდან შემოიფარგლება კალაპოტის იმ განივკვეთით, რომელსაც გარღვევის ტალღის ფრონტი გაივლის წარმოქმნის მომენტიდან 1 საათის განმავლობაში. ის წარმოადგენს შესაძლო კატასტროფული დატბორვის ზონის საწყის ნაწილს.

სახიფათო კონცენტრაცია – კონცენტრაცია (გაზის მოცულობითი წილი ჰაერში), ტოლი გაზის აალების ქვედა ზღვრის 20%-ისა.

სახიფათო საწარმოო ფაქტორი – საწარმოო ფაქტორი, რომლის ზემოქმედებამ მომუშავეზე შეიძლება გამოიწვიოს მისი ტრავმა.

სახიფათო ტვირთები – ნივთიერებები და საგნები, რომლების ტრანსპორტირების, სატვირთავ-გასატვირთავი სამუშაოების შესრულებისა და შენახვის დროს, შეიძლება გახდეს აფეთქების, ხანძრის ან სატრანსპორტო საშუალების, საწყობების, მოწყობილობების, შენობა-ნაგებობების დაზიანების, აგრეთვე ადამიანებისა და ცხოველების კვდომის, დამწვრობის, დასახიჩრების, მოწამვლის, დასხივებისა და დაავადების მიზეზი.

სახლაკი – მცირე ზომის სახლი.

სახლი – 1. შენობა, რომელიც გამოიყენება საცხოვრებლად (ნახ. 1. ორსართულიანი საცხოვრებელი სახლი) ან კულტურული და საზოგადოებრივი დანიშნულებით. ის შეიძლება იყოს ასაწყობი, დასაშლელი, ერთ- ან მრავალბინიანი, შემსუბუქებული ტიპის, ქვის, ხის, რკ.ბ.-ის, აგურის, ფოლადის, მიწის, მინის, პლასტმასის, თოვლისა და სხვ.; 2. შენობა ან შენობების კომპლექსი; 3. ასტროლოგიური ტერმინი; 4. მიწის საკუთრების ერთეული.

ნახ. 1

ნახ. 1

სახლი ასაწყობი – სახლი, რომელიც აწყობილია ქარხნული წესით დამზადებული დეტალებისა და კვანძებისაგან (ნახ. 1. ასაწყობი სახლი).

ნახ. 1

სახლი ბლოკირებული – ერთ-, ორ- ან სამსართულიანი საცხოვრებელი სახლი, რომელიც შედგება რამდენიმე ბინისგან ცალკე შესასვლელებით (ნახ. 1. ბლოკირებული საცხოვრებელი სახლი ორ ოჯახზე).

ნახ. 1

სახლი ბლოკური – დიდი ზომის საკედლე ქვებით (ბლოკებით) აგებული სახლი.

სახლი საზოგადოებრივი – ერთი ან მრავასართულიანი, მრავალბინიანი შენობა, რომელიც შედგება სხვადასხვა ფუნქციური დანიშნულების ცალკეული ბლოკებისაგან (ნახ. 1. სახლი საზოგადოებრივი).

სახლი საცხოვრებელი – დაბალსართულიანი ერთი ან რამდენიმე ბინიანი შენობა ერთი ან რამდენიმე ოჯახისთვის, რომელსაც აქვს ყოველ ბინაში იზოლირებული შესასვლელი (ნახ. 1. ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლი).

ნახ. 1

სახლი სტანდარტული – სახლი, რომელიც აშენებულია ქარხნული წესით დამზადებული გარკვეული სტანდარტული ზომის, ფორმისა და კონსტრუქციის ელემენტებისგან (მაგ., ფინური სახლი).

სახლი ფინური – კოტეჯის ტიპის, ძირითადად ერთსართულიანი, ხის ასაწყობი სახლი (ნახ. 1), დამზადებული ფიცრების, ფარების, სამფენოვანი პანელების, ძელების, ძელაკების ან მორებისაგან. მომხმარებელს მიეწოდება დაშლილი სახით კონტეინერებით და აწყობა ხდება ადგილზე. ს. ფ. ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლების ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ტიპია.

ნახ. 1

სახლი ქარვასლის ტიპის – საცხოვრებელი სახლი მარტოხელა ან მცირე სულადობის ადამიანებისა და ოჯახებისთვის, რომელიც შედგება 10-14 მ² ფართობის ოთახებისგან შეთავსებული სანკვანძითა და კარგად განვითარებული მომსახურების ბლოკით, განთავსებული სახლის პირველ სართულზე ან ცალკე შენობაში და შეერთებული საცხოვრებელ სახლთან დახურული გადასასვლელით. ს. ქ. ტ., როგორც წესი, დაგეგმარებულია კორიდორული ან გალერეიული სქემით.

სახნისი (ლემექსი) – სოლისებრი მოყვანილობის სახვნელი იარაღის შემადგენელი ნაწილი. ამზადდნენ მთლიანი რკინის ნაჭრისგან ცხელი ჭედვით. იგი დაგებული იყო სახვნელის კბილაზე და მიწას ჰორიზონტალურ სიბრტყეში ჭრიდა. სახნის სახვნელი იარაღისა და ნიადაგის შესაბამისად, სხვადასხვა ფორმას აძლევდნენ. საქართველოში გვხვდება წვერბუდიანი, ორფრთიანი, ცალფრთიანი, ასიმეტრიული და ეშვიანი სახნისები.

სახრახნისი – საზეინკლო-საამწყობო ხელსაწყო, ხრახნებისა და სჭვალეების ჩასახრახნ-ამოსახრახნად (ნახ. 1). ჩახრახნის პროცესის დასაჩქარებლად იყენებენ მექანიკურ ს., რომელსაც ამაგრებენ ხელის საბურღი მანქანის ვაზნაში.

ნახ. 1

სახსარი – 1. სამშენებლო კონსტრუქციების და მანქანათა დეტალების მოძრავი შეერთება, რომელიც უზრუნველყოფს ბრუნვას მხოლოდ საერთო ღერძის ან საერთო წერტილის ირგვლივ; 2. ორი სხეულის მოძრავი შეერთება, რომლის დროსაც მათი ფარდობითი მოძრაობა არის მოძრაობა ღერძის ირგვლივ (ცილინდრული სახსარი) ან წერტილის ირგვლივ (ბურთულა სახსარი). მექანიზმებში სახსარს ეწოდება ბრუნვითი კინემატიკური წევრი. არსებობს სახსრის სახეები: მარტივი, მოძრავი, კარდანის, პლასტიკური, სფერული, სრული, რთული, ცილინდრული, უნივერსალური და სხვ.

სახსარი სფერული – სახსარი, რომელშიც შესაძლებელია შეერთებული სხეულების ფარდობითი ბრუნვა წერტილის გარშემო.

სახსრიანი მექანიზმი – მექანიზმი, რომლის წევრები მხოლოდ მბრუნავ კინემატიკურ წყვილებს (სახსრებს) ქმნის. ასეთი მექანიზმები არის ბრტყელი, სფერული და სივრცული. ბრტყელსახსრიან მექანიზმებში სახსრების ღერძები პარალელურია, სფერულში – სახსრების ღერძები ერთ წერტილში გადაიკვეთება, სივრცულში – კინემატიკური წყვილების ღერძები სხვადასხვა კუთხით იკვეთება.

სახურავი – შენობის კონსტრუქციის ზედა შემომზღუდავი ნაწილი, რომელიც ასრულებს მზიდ, ჰიდროსაიზოლაციო და თბოსაიზოლაციო ფუნქციებს (ნახ. 1). მზიდი ნაწილები (ნივნივები, წამწები, კოჭები, გრძივები, პანელები და ა.შ.), სახურავიდან მოსულ მუდმივ და დროებით დატვირთვებს გადასცემს მზიდ კედლებსა და ცალკეულ საყრდენებს. ს. შეიძლება მოეწყოს სხვენიტა და სხვენის გარეშე. უსხვენო სახურავებს, რომლებიც შეთავსებულია სხვენიან გადახურვებთან, ხშირად უწოდებენ დახურვას ან შეთავსებულ სახურავს. არსებობს სახურავის ექვსი ძირითადი სახე: ბრტყელი, ერთფერდა, მრავალფერდა, მიდგმული, მრგვალი (წრიული) და ჰიპერბოლური.

ნახ. 1

სახურავი ბრტყელი – უმნიშვნელო ქანობის (ფაქტიურად ჰორიზონტალური) სახურავი, რომელიც ფართოდ არის გავრცელებული სამოქალაქო (ნახ. 1) და სამრეწველო მშენებლობაში. ქანობიანი სახურავისგან განსხვავებით, ბრტყელ სახურავებში არ გამოიყენება ბურულის ცალობითი და ფურცლოვანი მასალა. აქ საჭიროა ისეთი მასალის გამოყენება, რომელიც შექმნის სახურავის ხალიჩის უწყვეტ ზედაპირს (ბიტუმი, ბიტუმ-პოლიმერი, პოლიმერი, მასტიკა და სხვ.). ტრადიციულად გამოიყენება ნაკლებნალექიან რეგიონებში. თანამედროვე წყალუჟონადი ბურულის მასალის დახმარებით შესაძლებელია დიდი ფართობის სახურავების მოწყობა. თანამედროვე არქიტექტურაში გავრცელებულია მრავალმხრივი დანიშნულების ტერასული ბრტყელი სახურავები (ნახ. 2. როკველერის ცენტრის სახურავის ბალები მანჰეტენზე, ქ. ნიუ-იორკი, ნიუ-იორკის შტატი, აშშ).

ნახ. 1

ნახ. 2

სახურავი გოტიკური – მკვეთრად დაქანებულკალთებიანი, წვეტურიანი სახურავი (ნახ. 1. წმ. ვიტუსის სახელობის საკათედრო ტაძარი, ქ. პრაღა, ჩეხეთის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

სახურავი ერთფერდა – სახურავის სახეობა (ნივნივების, წამწეების, კოჭების სისტემა), რომელსაც აქვს მხოლოდ ერთი ფერდი და არ არის ბრტყელი. არსებობს სხვადასხვა დანიშნულების ერთქანობიანი ერთფერდა [გამოიყენება მთლიანი სახლის (ნახ. 1) საწყობის, სამეურნეო შენობის ვერანდის, ტერასის, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მცირემალიანი გრძელი ფარდულის გადასახურად და სხვ.] და ხერხის კბილების ფორმის ნაკეცებიანი ერთფერდა სახურავი (ნახ. 2), რომელიც ჩვეულებრივ უზრუნველყოფს შენობის სათავის კარგ ბუნებრივ განათებას და მაგ., საწარმოში იცავს მომუშავეებს პირდაპირი მზის სხივებისგან.

ნახ. 1

ნახ. 2

სახურავი ვალმური – სახურავის ტიპი, რომელსაც აქვს ოთხქანობიანი კონსტრუქცია (ნახ. 1). მისი ორი მხარე ტრაპეციის ფორმისაა (გრძივი მიმართულებით), ხოლო ორი დანარჩენი – სამკუთხედის ფორმის.

ნახ. 1

ნახ. 1

სახურავი კარვისებრი – სახურავი, რომლის დახრილი სიბრტყეები წარმოადგენს ტოლფერდა სამკუთხედებს, რომლებიც თავს იყრის ერთ წერტილში (ნახ. 1). ასეთი გადახურვის განმსაზღვრელია სიმეტრიულობა. გამოიყენება გეგმაში კვადრატული ან წესიერი მრავალკუთხედის ფორმის შენობებისათვის.

სახურავი მანსარდული – სახურავი, რომელსაც აკეთებენ მაშინ, როცა საჭიროა სხვენის საცხოვრებელი სათავსის (მანსარდის) მოცულობის გაზრდა. სახურავი ძირითადად შედგება სხვადასხვა დახრის კუთხის მქონე სიბრტყეებისაგან, რომელთაგან ქვედა უფრო დახრილია, ვიდრე ზედა (ნახ. 1). ასეთი სახურავები პოპულარულია ბინათმშენებლობაში, რადგან სახლის მფლობელს საშუალებას აძლევს სხვენის ხარჯზე საკმაოდ გაზარდოს საცხოვრებელი ფართობი და მოაწყოს იქ საბილიარდო, ბავშვთა ოთახი და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 1

სახურავი მრავალფერდა – გეგმაში კვადრატული ან მართკუთხა ფორმის სახურავი, რომელსაც ორი ან მეტი ფერდი აქვს (ნახ. 1). არსებობს მისი მრავალი სახეობა: წვეტურა (მარტივი სახურავის სახეობა, რომელსაც აქვს გადაბრუნებული ლათინური V-ს ფორმა), A-სებრი (ლათინური A-ს ფორმის კარკასის მქონე სახლის სახურავი, რომლის ფერდები შენობის საფუძვლის ხაზის სიახლოვიდან იწყება), რთული და სხვ.

სახურავი მრგვალი – სახურავი, რომელსაც გეგმაში წრის ფორმა აქვს.

ნახ. 1

ნახ. 1

სახურავი ნახევრადვალმური – სახურავის ტიპი, რომელსაც აქვს ორი გრძივი ექვსკუთხა ფერდი, ხოლო ტორსული ნაწილები შედგება ტრაპეციული ფერდისა და სამკუთხა ვალმისაგან (ნახ. 1).

სახურავი ოთხფერდა – ოთხქანობიანი სახურავი, რომლის ორი დიდი ფერდი ტრაპეციებია, ხოლო ტორსული კედლის მხრიდან – სამკუთხედები (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

სახურავი ორთითა – სახურავის ტიპი, რომელიც შედგება ორი მართკუთხა ფერდისაგან, რომლებიც შენობის სახურავის გრძივი სიმეტრიის ღერძისკენ არიან დახრილი (ნახ. 1).

სახურავი ორფერდა – ყველაზე გავრცელებული კლასიკური კონსტრუქცია (ნახ. 1). მას ზოგჯერ წვეტურა სახურავსაც უწოდებენ. მზიდ ელემენტებად გამოყენებულია სამკუთხა ხის ნივნივები (წამწეები). დახრილი სიბრტყეების (ქანობების) კუთხე ჰორიზონტთან შეიძლება იყოს ერთნაირი ან სხვადასხვა.

ნახ. 1

ნახ. 1

სახურავი შედური – ერთქანობიანი კბილისებრი სახურავი (ნახ. 1).

სახურავის ანაწყობი – ატმოსფერული ზემოქმედებისგან დასაცავად და დაგეგმარებაში გასათვალისწინებელი დატვირთვის მიმართ მედეგობის უზრუნველსაყოფად შექმნილი სისტემა. სისტემა შედგება სახურავის ბურულისა და სახურავის ფენილისგან ან ერთი კომპონენტისგან, რომელიც ორივეს როლს ასრულებს. სახურავის ანაწყობში შედის სახურავის ფენილი, ორთქლის შემკავებელი, ქვეშრე ან თერმული ზღუდე, იზოლაცია, ორთქლშემკავებელი და სახურავის ბურული.

სახურავის აღდგენა – მომზადებულ არსებულ სახურავის ბურულზე, მისი აყრის გარეშე, დამატებითი ბურულის დაგების პროცესი.

სახურავის ბურული – ბურული, რომელიც იგება სახურავის ფენილზე ატმოსფერული ზემოქმედებისგან დასაცავად, ცეცხლმედეგობის უზრუნველსაყოფად ან გასაფორმებლად.

სახურავის გამოცვლა – სახურავის არსებული ბურულის აყრის, დაზიანებული ფუძე-ფენის შეკეთებისა და ახალი ბურულის დაგების პროცესი. იშვიათად, მთლიანი სახურავის შეცვლა.

სახურავის განაკიდი – სახურავის შვერის ქვედა გადმოკიდებული მხარე (იხ. განაკიდი, ნახ. 1).

სახურავის განიავება (ვენტილაცია) – ბუნებრივი ან მექანიკური პროცესი, რომლის დროსაც კონდიციონირებული ან არაკონდიციონირებული ჰაერი მიეწოდება სახურავის ქვეშ მდებარე სხვენებს (სხვენს), მაღალ ჭერებს ან სხვა დახურულ სივრცეებს ან გამოდის ამ სივრცეებიდან.

სახურავის კალთა – ქანობიანი სახურავის ერთ-ერთი სიბრტყე.

სახურავის ლითონის პანელი – ურთიერთდაკავშირებული ლითონის ფურცლები, რომელთაგან თითოეული ფურცლის, სულ მცირე, 0,28 მ² ფართობი ხვდება ატმოსფერული ზემოქმედების ქვეშ.

სახურავის ლითონის ყავარი – ურთიერთდაკავშირებული ლითონის ფურცლები, რომელთაგან თითოეული ფურცლის 0,28 მ²-ზე ნაკლები ფართობი ხვდება ატმოსფერული ზემოქმედების ქვეშ.

სახურავის მკვეთრი ქანობი – სახურავი, რომლის ქანობი მეტია, ვიდრე ორი შვეული ერთეული 12 თარაზულ ერთეულზე (17%-იანი ქანობი).

სახურავის მოდიფიცირებული ბიტუმის ბურული – პოლიმერ-მოდიფიცირებული ასფალტის ფურცლების ერთი ან რამდენიმე შრე. ფურცლები ეწებება ან მექანიკურად მაგრდება ფუძე-ფენაზე ან ბალასტის ფენაზე.

სახურავის მრავალშრიანი ბურული – ერთმანეთზე დაკრული ტოლის ორი ან რამდენიმე შრე, რომელსაც ზედა შრედ ეკვრება მინერალურზედაპირიანი ტოლი, მინერალური შემცვლები, გლუვი ბურული ან მსგავსი მასალა.

სახურავის ორმაგი გადახურვა – სახურავის დამატებითი ბურულის დაგება უკვე არსებულ სახურავის ბურულზე, არსებული სახურავის ბურულის შეუცვლელად.

სახურავის პოზიტიური საწრეტი – საწრეტის მდგომარეობა, როდესაც სახურავის ფენილის დატვირთვის გათვალისწინებით კეთდება დამატებითი ქანობი, რომელიც ნალექიანობის დროს უზრუნველყოფს სახურავის დაწრეტას 48 საათის (ორი დღეღამის) განმავლობაში.

სახურავის საანგარიშო კიდე – ქანობიანი სახურავის შემთხვევაში შენობის საანგარიშო ზედაპირისა და შენობის გადახურვის სიბრტყეების გადაკვეთის წარმოსახვითი ხაზი. ბრტყელი გადახურვისას შენობის საანგარიშო ზედაპირის დამამთავრებელი ხაზი.

სახურავის სასარგებლო ფართობი – სახურავის ბურულის ფართობი, რომელიც წარმოადგენს შენობის სახურავის, ბურულის ფაქტურ ფართობს პირგადადებების ჩათვლელად.

სახურავის სრული ფართობი – მოცემული ფართობის სახურავზე ბურულის მასალის მთლიანი ხარჯი (პირგადადებების ჩათვლით).

სახურავის ფენილი – შენობის სახურავის დახურვა ატმოსფერული ზემოქმედებისაგან დასაცავად. სახურავის ფენილში არ შედის საყრდენი ნაწილები ან შვეული საყრდენები.

სახურავის ფუძე – ზედაპირი, რომელზეც ეწყობა სახურავის საფარი. ჩვეულებრივ, კეთდება მოლარტყვისა და უწყვეტი ფენილის სახით.

სახურავის შეკეთება – სახურავის შესანარჩუნებლად მასზე არსებული ბურულის რომელიმე ნაწილის გამოცვლა (რეკონსტრუქცია) ან განახლება.

სახურავსზედა ნაგებობა – სახურავის ფენილის ან შენობის, ან მისი ნებისმიერი ნაწილის თავზე აღმართული ნაგებობა.

სახურავსქვეშა აფსკი – აფსკი, რომელიც გამოიყენება სახურავის თბოიზოლაციისათვის და მზიდი კონსტრუქციის ნესტისაგან დასაცავად.

სახშობი – შტუცერის ნაწილი, რომელიც უზრუნველყოფს მის ჰერმეტიულად ჩაკეტვას.

საჯარო ბუღალტრული აღრიცხვა – ბუღალტრული აღრიცხვა, რომელიც მოიცავს აუდიტორულ დასკვნას, ბალანსს, მოგებისა და ზარალის გამოთვლას და სხვა საფინანსო-ბუღალტრულ ანგარიშგებას, რომლებიც არ შეიცავს კომერციულ საიდუმლოებას, და გათვალისწინებულია მოქმედი კანონმდებლობით საფინანსო და ბუღალტრული ანგარიშგების მომხმარებლისთვის წარსადგენად და პერიოდულ პრესაში გამოსაქვეყნებლად.

საჯარო გაცნობა – ნებისმიერი მოქმედება (გამოქვეყნების გარდა), რომლის შედეგადაც უშუალოდ ან ტექნიკური საშუალებით ნაწარმოები, შესრულება, ფონოგრამა, ვიდეოგრამა, მაუწყებლობის ორგანიზაციის გადაცემა ან მონაცემთა ბაზა საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომი გახდა.

საჯარო მოსამსახურე – პირი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით ეწევა ანაზღაურებად საქმიანობას სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებაში.

საჯარო რეესტრის წარმოება – საჯარო რეესტრის კანონით განსაზღვრული რეესტრის ფორმირება.

საჯარო ჩვენება – ნაწარმოების ორიგინალის ან ასლის დემონსტრირება უშუალოდ ან ეკრანზე ფირის, სლაიდის, კადრის ან სხვა ტექნიკური საშუალების მეშვეობით.

საჯინიზო – 1. ცხენ(ებ)ის სადგომი, თავლა; 2. მაღალი კლასის სპორტული მანქანების ავტოპარკი.

საჰაერო – მცირე ზომის ნახვრეტი შენობის ცოკოლში, კედლებში, გადახურვებში, ჩაკეტილი სივრცეების ბუნებრივი განიავებისათვის.

საჰაერო ბალიში – ჰაერის მაღალი წნევის არე მანქანის ფუძესა და საყრდენ ზედაპირს ან მოწყობილობებისა და მანქანების მექანიზმებში უძრავ და მოძრავ ელემენტებს შორის. განასხვავებენ ს. ბ. წარმოქმნის სტატიკურსა (მაღალი წნევა იქმნება ვენტილატორით ან კომპრესორით) და დინამიკურ (მაგ., მიწის ზედაპირთან მიახლოებისას საფრენი აპარატის ფრთის ქვეშ ჰაერის წნევის მომატება) ხერხებს. გამოიყენება სატრანსპორტო მოწყობილობებში (მაგ., გემი საჰაერო ბალიშზე), ხელსაწყოებში (მაგ., გიროსკოპი) და მექანიზმებში საჰაერო საკისრის დანიშნულებით, რათა შემცირდეს ურთიერთშემხებ ზედაპირებს შორის ხახუნი. ს. ბ. წარმოქმნის ცნობილი სქემებიდან ძირითადია: კამერიანი, საქმენიანი, ხვრელიანი და ფრთიანი.

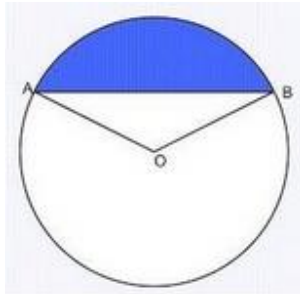
საჰაერო ხრახნი – იხ. პროპელერი.

სგრაფიტო (გრაფიტო) (იტალ. sgraffiare ფხაჭნა, ბათქაშზე კაწვრა მახვილი ინსტრუმენტით-ზერძ. gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – 1. მონუმენტურ-დეკორატიული ფერწერის სახესხვაობა. ბათქაშის ზედა თხელ ფენას ლითონის ინსტრუმენტით კაწრავენ იმდენად, რომ გამოჩნდეს ქვედა ფენა, რომელიც ფერით განსხვავდება ზედა ფენისაგან. წარმოიშვა XV–XVII სს.-ში იტალიაში, საიდანაც გავრცელდა გერმანიაში, ჩეხეთსა და სხვ.; 2. შენობის ფასადის დეკორატიული მოპირკეთების ხერხი (ნახ. 1. არტ ნუვოს სტილის სგრაფიტო, ბარსელონა, ესპანეთის სამეფო), რომელიც სრულდება ტრაფარეტის გამოყენებით; 3. ნივთსა და არამატერიალურ ქონებრივ სიკეთეზე უფლებათა, ვალდებულებათა, იურიდიული ფაქტების, ყადაღისა და საგადასახადო გირავნობის/იპოთეკის წარმოშობის, მათში ცვლილებისა და მათი შეწყვეტის შესახებ მონაცემთა ერთობლიობა.

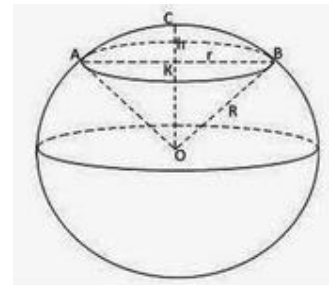

ნახ. 1

სეგმენტი (ლათ. segmentum მონაკვეთი) – 1. სწორი ხაზის წერტილების სიმრავლე ხაზის ორივე ბოლოს წერტილების ჩათვლით; იგივეა, რაც რიცხვითი მონაკვეთი; 2. ბრტყელი ამოხნეპილი ფიგურის ნაწილი, რომელიც მოთავსებულია წირსა და მის ქორდას შორის; 3. სივრცეში ამოხნეპილი ფიგურის (სხეულის) სხეულის ნაწილი, რომელიც შემოსაზღვრულია მკვეთი სიბრტყით და მის მიერ მოკვეთილი ზედაპირის ნაწილით; 4. წრის ნაწილი, რომელიც მოთავსებულია წრეწირის რკალსა და მის მომჭიმავ ქორდას შორის (ნახ. 1. წრის სეგმენტი); 5. სფეროს ნაწილი, რომელიც მოთავსებულია მკვეთ სიბრტყესა და სფერული ზედაპირის ერთ-ერთ ნაწილს შორის (ნახ. 2. სფეროს სეგმენტი); 6. ყველა ნივთიერი x რიცხვების სიმრავლე, რომელიც აკმაყოფილებს უტოლობას $a \leq x < b$ (ან $a < x \leq b$); 7. ელექტრ. გამოსახულების ნაწილი ნიშანმასინთეზირებელ სეგმენტურ ინდიკატორზე.

ნახ. 1

ნახ. 2

სეგრეგაცია (ლათ. segregatio გამოყოფა) – 1. სასარგებლო წიაღისეულის გამდიდრებაში, ვიბრაციის გავლენით მინერალურ ნარევეში მარცვლების განაწილება (გაყოფა) სისხოს მიხედვით; 2. მასალის ქიმიური შედგენილობის არაერთვაროვნება, რომელიც თერმული დამუშავებისას წარმოიქმნება.

სედიმენტაცია (შუაფრანგ. sédiment<ლათ. sedimentum დალექვა, ჩაშვება<sedere დაჯდომა, დასახლება) – 1. ფიზიკური, ქიმიური და ბიოლოგიური პროცესების ერთობლიობა, რომელიც მიმდინარეობს დედამიწის ქერქის ზედა ნაწილში და რომელიც ხელს უწყობს დანალექი ქანების წარმოქმნას. ძირითადი ფაქტორებია ტექტონიკური მოძრაობა და ჰავა. ს. ბუნებრივი პროცესია, რომლის შედეგად წყალში ან ჰაერში შეწონილი ან მოძრავი მყარი მასალა ნალექად გადაიქცევა. მიმდინარეობს ოკეანეებში, ზღვებში, ტბებში, მდინარეებსა და ხმელეთზე. ს. გზით წარმოქმნილი ნალექი დიაგენეზისის შედეგად გადაიქცევა დანალექ ქანად; 2. დისპერსიული სისტემების განშრევება სიმძიმის ძალის ზემოქმედებით, რასაც თან ახლავს

დისპერსიული ფაზის გამოყოფა ნალექის სახით. გამოიყენება ფხვნილების კლასიფიკაციის (იხ. სედიმენტაციური ანალიზი) და სასარგებლო წიაღისეულის გამდიდრების მიზნით. პროცესი წარმართება სალექარების, კლასიფიკატორების, სეპარატორების, ცენტრიდანული მანქანებისა და სხვა მოწყობილობების მეშვეობით.

სედიმენტაციური ანალიზი – დისპერსიული სისტემების ანალიზის მეთოდი, რომლის დახმარებითაც განისაზღვრება ნაწილაკის ზომები და სხვადასხვა ზომის ნაწილაკების ფარდობითი შემცველობა ნარევიში სედიმენტაციის (განშრეების) სიჩქარის მიხედვით.

სედიმენტი (შუაფრანგ. sédiment<ლათ. sedimentum დალექვა, ჩაშვება<sedere დაჯდომა, დასახლება) – იხ. ნატანი.

სედიმენტოლოგია (შუაფრანგ. sédiment<ლათ. sedimentum დალექვა, ჩაშვება<sedere დაჯდომა, დასახლება და ბერძ. λόγος სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა) – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს დაჯდომას (შენობის) და დაჯდომად ქანებს.

სევადი (არაბ.) – 1. გრავირება ლითონზე, რომლის შტრიხი ივსება შავი ლითონის შენადნობით (ნახ. 1. ქართული სევადი); 2. შავი ფერის ნივთიერება – გოგირდში არეული დამწვარი ტყვია, სპილენძი ან ვერცხლი, რომელიც გამოიყენება ვერცხლის ან ოქროს ნაკეთობებზე სახეების გამოსაყვანად.

ნახ. 1

სევრი (ფრანგ. sèvres<საფრანგეთის ქ. სევრის სახელის მიხედვით) – ფაიფურის ნატიფი, მაღალხარისხოვანი ნაკეთობა.

სეიდაბადი – თბილისის ძველი უბანი მდინარე წავკისისწყლის მარჯვენა მხარეს.

სეირანი – მეცხოველეობის შენობის მახლობლად ან უშუალოდ მის გარშემო შემოღობილი ნაკვეთი.

სეისმოგენური ღვარცოფი – ღვარცოფის ერთ-ერთი გენეტიკური ტიპი, რომელიც წარმოიქმნება რვა და მეტი ბალის მქონე მიწისძვრის შედეგად. ს. ლ. ჩნდება ფერდობებიდან გრუნტის მასების მოწყვეტისა და, ზოგჯერ, მთის ტბებიდან წყლის გადმოდინების შედეგად. მიწისძვრით გამოწვეული ჩამონაშალი შეიძლება გარდაიქმნას ღვარცოფულ ნაკადად, მეწყერი და ჩამოზვავება ქმნის დროებით კაშხლებს, რომლის გარღვევა ღვარცოფების წარმოქმნის საწინდარია. ს. ლ. ამგვარი მოვლენების იშვიათი ტიპია და დამახასიათებელია მაღალი სეისმური აქტივობის ზონებისათვის.

სეისმოგრამა (ბერძ. seismos მიწისძვრა და gramma ჩანაწერი) – სეისმოგრაფის საშუალებით შესრულებული ჩანაწერი მიწისძვრის ბიძგებისა.

სეისმოგრაფი (ბერძ. seismós მიწისძვრა და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – დედამიწის ქერქის რყევათა ავტომატურად ჩასაწერი ხელსაწყო. რხევის ელექტროდინამიკური ს. ხელსაწყოს კორპუსი თავის თავზე იღებს ინერციული ტვირთის გადაადგილებას, რომელიც ზამბარებით არის კორპუსთან დაკავშირებული და გარდაიქმნება ელექტრონულ რხევებად. თხევად

გარემოში (ზღვებში, ჭაბურღილებში) შეკუმშული მოცულობითი ტალღის რეგისტრაციისათვის გამოიყენება პიეზოელექტრული სეისმოგრაფი.

სეისმოდაზვერვის სადგური – მოძრავი კომპლექსი, რომელიც განკუთვნილია სეისმური დაზვერვისას დრეკადი რხევების რეგისტრაციისათვის. ს. ს. ახდენს რხევების რეგისტრაციას სეისმომომდები ცენტრის ავტომანქანაში (ან გემის ბაქანზე). მიმღებ პუნქტში მდებარეობს გამაძლიერებლები, სიხშირის ფილტრები, დამარეგისტრირებელი (მაგნიტური, იშვიათად ოპტიკური) და მართვის პულტი. თანამედროვე ს. ს. ახდენენ რხევების ჩაწერას ციფრული ფორმით, რომელიც ძალიან მოსახერხებელია კომპიუტერული გაანგარიშებებისას.

სეისმოზოლოცია – სეისმოდაცვის ყველაზე ძველი მეთოდი, რომლის დროსაც აღწევენ შენობა-ნაგებობების საძირკველზე სეისმური ზემოქმედების მნიშვნელოვან შემცირებას საძირკველსა და შენობის ფუძეს შორის სპეციალური სისტემების ან ელემენტების მოწყობის გზით. ასეთებია: ა) ელემენტები, რომლებიც ზრდის ნაგებობის საკუთარ რხევებსა და მოქნილობას (მოქნილი ღეროები, რეზინა – ლითონის საყრდენები და სხვ.); ბ) ელემენტები, რომლებიც ზრდის სეისმური რხევების ენერჯის შთანთქმის (დისიპაციის) უნარს (მშრალი ხახუნის დემპფერები, სრიალა საყრდენები, ჰისტერეზისული, ბლანტი დემპფერები) (ნახ. 1. ლითონის დემპფერი ქრომისა და ნიკელის მავთულით ნაქსოვი დაწნეხილი საამორტიზაციო ფენებით); გ) სარეზერვო გამოსართავი ელემენტები; დ) ჰორიზონტალური გადაადგილების შემზღუდავი საბრჯენები და სხვ.

ნახ. 1

სეისმოკაროტაჟი (ბერძ. seismos მიწისძვრა და ფრანგ. carotte ნაბურღი კერნი) – ჭაბურღილების სეისმური გამოკვლევა დრეკადი ტალღების სიჩქარის, მათი არეკვლის, გავრცელების და ჩაქრობის კოეფიციენტის განსაზღვრის გზით.

სეისმოლოგი – სეისმოლოგიის სპეციალისტი.

სეისმოლოგია (ბერძ. seismos რყევა და λόγος სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა) – გეოფიზიკის ნაწილი, რომელიც სწავლობს დედამიწის ქერქის რყევებს, კერძოდ, მიწისძვრებს. ს. ძირითადი ამოცანებია, დაადგინოს: მიწისძვრის გამომწვევი მიზეზები, მისი გავრცელების გეოგრაფია და გეოდინამიკურ პროცესებთან კავშირი; მიწისძვრის პროგნოზირებისა და სეისმური მშენებლობისთვის აუცილებელი კვლევების მეთოდები; არსებული სეისმური მონაცემებით გრუნტის შიგა აგებულება.

სეისმომდგრადობა – შენობის მიერ მიწისძვრით გამოწვეული ძალებისადმი წინააღმდეგობის გაწევის უნარი, რაც მიიღწევა დაგეგმარებითი ღონისძიებების ჩატარებითა და სპეციალური კონსტრუქციების გამოყენებით.

სეისმომედეგი მშენებლობა – სამშენებლო ტექნიკის დარგი, რომელიც ითვალისწინებს შენობა-ნაგებობათა სიმტკიცისა და მდგრადობის შენარჩუნებას 7-, 8- და 9 ბალიანი (12 ბალიანი სეისმური სკალით) მიწისძვრის დროს. ს. მ. ნორმატიულ დოკუმენტებში მოცემულია სეისმურ რაიონებში მშენებლობის ძირითადი პირობები: შენობის გეგმის სიმართივე და სიმეტრიულობა, შენობის მასის სიმცირე, მისი სიმძიმის ცენტრის დაბალი მდებარეობა,

ნაგებობათა მასისა და სისტემის თანაბარსიმეტრიული განაწილება, მზიდი ელემენტების დიდი დასაშვები მოქნილობა და მათი ურთიერთშეერთების ადგილებში (კვანძებში) პლასტიკური დეფორმაციების განვითარების შესაძლებლობა; შენობის შეზღუდული სართულიანობა, განივი მზიდი კედლების ურთიერთდაშორება, შუაკედლებისა და ღიობების ზომები, სართულის სიმაღლისა და კედლის სისქის თანაფარდობა; საკედლე მასალასა და დულაბს შორის მაღალი შეჭიდულობის უზრუნველყოფა, კედლების ურთიერთგადაკვეთის ადგილებში წყობის დაარმატურება, კედლების გასწვრივ შეკრულკონტურიანი რ.ბ.-ის სარტყელების მოწყობა და მათთან სართულთშორისი გადახურვების საიმედოდ შეერთება. მრავასართულიან კარკასულ შენობებში კარგ შედეგებს იძლევა გრძივი და განივი ანტისეისმური დიაფრაგმების მოწყობა.

სეისმომდეგობა შენობა-ნაგებობის – შენობა-ნაგებობის უნარი შეინარჩუნოს პროექტით გათვალისწინებული სიმტკიცე და მდგრადობა საანგარიშო მიწისძვრის ზემოქმედების შემდეგ, რაც გამორიცხავს ნაგებობის გლობალურ ან ნაწილობრივ ჩამონგრევას, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს ადამიანთა მსხვერპლი ან ტრამეები.

სეისმომეტრია (ბერძ. seismos მიწისძვრა და métron გაზომვა) – სეისმოლოგიის ნაწილი, რომელიც სწავლობს გრუნტის, ნაგებობათა და სხვა ობიექტების რყევის რეგისტრაციისთვის საჭირო ხელსაწყოებსა და მეთოდებს.

სეისმური – მიწისძვრასთან ან მის შესწავლასთან დაკავშირებული.

სეისმური დაზვერვა (სეისმოდაზვერვა) – გეოფიზიკური დაზვერვის მეთოდი, რომელიც გამოიყენება დედამიწის ქერქის ჩამოყალიბების შესწავლის, ნავთობისა და გაზის ბურღვითი სამუშაოების კვლევა-ძიებისათვის და სხვ. ს. დ. ხორციელდება მთის ქანების ხელოვნური აფეთქებით ან სეისმოდაზვერვითი სადგურებიდან დარტყმითი და ვიბრაციული მკვრივი ტალღების აღმრიცხველი გენერატორების ჩანაწერების გაშიფვრით.

სეისმური მშენებლობა (ანტისეისმური მშენებლობა) – ისეთი შენობა-ნაგებობების მშენებლობა, რომელთაც შეუძლიათ გაუძლონ მიწისძვრისას სეისმურ ზემოქმედებებს. ასეთი შენობა-ნაგებობების დაპროექტებისას, ძირითადი დატვირთვების გარდა, გაითვალისწინება მიწისძვრისას წარმოშობილი სეისმური ძალების ინერცია.

სეისმური ნაკერი – შენობის ვერტიკალური ნაკერი, რომელიც დიდი ზომისა და რთული კონსტრუქციის ნაგებობას დამოუკიდებლად რხევის უნარის მქონე ცალკეულ ნაკვეთურებად ჰყოფს.

სეისმური რისკი – ძლიერი მიწისძვრით განპირობებული სოციალური და ეკონომიკური დანაკარგების (ადამიანების მსხვერპლი, ტრავმატიზმი, მატერიალური ზარალი) ალბათობის მახასიათებელი. მისი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ მიწისძვრების სოციალური და ეკონომიკური შედეგები იქნება ტოლი ან გადააჭარბებს განსაზღვრულ მნიშვნელობას სამშენებლო ან სხვა ტერიტორიაზე განსაზღვრული ზემოქმედების დროის განმავლობაში. ს. რ. შეფასება და კონტროლი ითვალისწინებს ისეთი პრობლემების გადაწყვეტას, როგორცაა: სეისმური აქტიურობის განსაზღვრა, გრუნტების მოძრაობის პროგნოზი, რღვევა, გათხევადება, დაჯდომა, წაცურება, შემჭიდროება, თელვასა და ძვრაზე სიმტკიცის დაკარგვა, გვერდითი გაფართოება; შენობა-ნაგებობების საექსპლუატაციო ვარგისიანობა, ფუნქციონირება, სიცოცხლის უსაფრთხოების განსაზღვრა სეისმური საფრთხის სხვადასხვა

დონისას, მათი საექსპლუატაციო ვადის განმავლობაში და ეკონომიკური ზარალის შედეგების შეფასება; შენობა-ნაგებობების ანტისეისმური ღონისძიებების შემუშავება.

სეისმური სარტყელი – რკინაბეტონის (ლითონის) სარტყელი, რომელიც ნაგებობას ცალკეულ ნაკვეთურებად – იარუსებად ყოფს და აძლიერებს მის სეისმომდგრადობას.

სეიფი (ინგლ. safe უსაფრთხო) – ძნელად გასატეხი, უწყვი ლითონის ყუთი ან კარადა შიგა ძირის ფართობით არაუმეტეს 2 მ² (უფრო დიდი ფართობის – ეს უკვე ფასეულობების საცავია), ძვირფასეულობის, დოკუმენტებისა და ინფორმაციის მატარებლების შესანახად (ნახ. 1).

ნახ. 1

სეიფი ჩაშენებული – სეიფი ჩაშენებული იატაკში, კედელში ან სხვა სეიფის შიგნით.

სეიფი ცეცხლგამძლე – ლითონის ყუთი ან კარადა შიგა ძირის ფართობით არაუმეტეს 2 მ², გათვალისწინებული ძვირფასეულობის, დოკუმენტებისა და ინფორმაციის მატარებლების შესანახად, მდგრადი ხანძრისა და გატეხის მიმართ.

სეიში – მდგარი ტალღა, რომლის დროსაც ტბის, ყურის ან ზღვის წყლის მთელი მასა იცვლება ისე, რომ გვაქვს მხოლოდ ჰორიზონტის ვერტიკალური ცვალებადობა, წინსვლითი მოძრაობა კი არ შეიმჩნევა. ამ დროს წყალსაცავის ერთ ნაპირთან წყლის დონე მაღლა იწევს, მეორე ნაპირთან – ქვემოთ, შემდეგ კი პირიქით და ა.შ.

სეიჩენტო (იტალ. seicento ექვსასი) – XVII საუკუნის იტალიური დასახელება, რომელიც იტალიური კულტურისა და ხელოვნების აღორძინების პერიოდს განიხილავს გვიანი აღორძინების ხანიდან ბაროკოს ეპოქამდე. ის იყო XVI საუკუნის ევროპაში დაწყებული მძლავრი იდეოლოგიური პროცესების ლოგიკური გაგრძელება – XVII საუკუნეში ჩამოყალიბდა მანერიზმი, ბაროკო, რეფორმაცია და კონტრეფორმაცია; შეიქმნა პირველი სამხატვრო აკადემიები, გამოიკვეთა მეცნიერების უპირატესობა შუა საუკუნეების მსოფლმხედველობასთან შედარებით და სხვ. სეიჩენტოს პერიოდის ცნობილი არქიტექტურული ძეგლებია: სახალხო მოედანი პიაცა-დელ-პოპოლო (Piazza del Popolo) (ნახ. 1), ქ. რომი (1679-1681 წწ.); სამეფო სასახლე ტურინში (Palazzo Reale) (ნახ. 2), (1646-1660 წწ.); ციხე-სიმაგრე ვალენტინო (Castello del Valentino) (1633-1660 წწ.), ქ. ტურინი; სასახლე კარინანო (Palazzo Carignano) (1679-1684 წწ.), ქ. ტურინი და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

სეკანსი (ლათ. secans გადამკვეთი) – კუთხის ერთ-ერთი ტრიგონომეტრიული ფუნქცია, რომელიც მართკუთხა სამკუთხედში უდრის ჰიპოტენუზის შეფარდებას მოცემული კუთხის კათეტთან.

სეკვოია [ინგლ. Sequoia<ამერიკელი ინდიელი მეცნიერის სეკვოიას სახელის მიხედვით (ცნობილია აგრეთვე ჯორჯ გუემის სახელით)] – მარადმწვანე გიგანტური წიწვოვანი ხე (ნახ. 1). სიმაღლეში აღწევს 110 მ-ს, დიამეტრი 6-9 მ. ს. ჩვენი პლანეტის ყველაზე მაღალი ხეა. ველურად იზრდება ჩრდილოეთ ამერიკაში – კალიფორნიასა და სამხრეთ ორეგონის მთებში. დეკორატიული მცენარეა. მოშენებულია ბალ-პარკებში დასავლეთ ევროპის სამხრეთ ნაწილში. საქართველოში გვხვდება სოხუმში, ბათუმში, ზუგდიდში, ქუთაისში, წინანდალსა და სხვაგან. სწრაფმზარდია. ცოცხლობს 2000 წელზე მეტს. მერქანი ხასიათდება კარგი მექანიკური თვისებებით. გამოიყენება რკინიგზის შპალების, სატელეგრაფო ბოძების, ავეჯისა და ფანქრების წარმოებაში.

ნახ. 1

სეკრეტერი (ლათ. secretarius<secretum<secret საიდუმლო) – კომბინირებული საწერი მაგიდა ან კარადა, რომელსაც აქვს გადმოსაწევი ან გამოსაწევი ფიცარი საწერად (ნახ. 1). ფართოდ გამოიყენებოდა XVIII-XIX საუკუნეში. ავეჯის თანამედროვე ასორტიმენტში ს. კვლავ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს თავისი კომპაქტური კონსტრუქციის გამო.

ნახ. 1

სეკრეცია (ფრანგ. sécrétion<ლათ. secretionem გამოყოფა, განცალკევება) – 1. მომრგვალო ფორმის მინერალური აგრეგატი, რომელიც წარმოიქმნება კრისტალური ან კოლოიდური ნივთიერებით ქანებში არსებული სიღრუეების ამოვსებით. სეკრეციისთვის დამახასიათებელია მინერალური ნივთიერების კონცენტრულ-შრეებრივი დალექვა სიღრუის კედლიდან ცენტრისკენ. ცალკეული შრეები ერთმანეთისაგან განსხვავდება ფერითა და შედგენილობით. მსხვილ სეკრეციას ჟეოდა ეწოდება; 2. მედიც. ორგანიზმისთვის აუცილებელ ნივთიერებათა (სეკრეტების) გამომუშავება და გამოყოფა ჯირკვლების მიერ.

სეკულარიზაცია – 1. საეკლესიო და სამონასტრო საკუთრების გადაქცევა სახელმწიფო საკუთრებად; 2. რისამე გადასვლა საეკლესიო, სასულიერო გამგებლობიდან საერო, სამოქალაქო გამგებლობაში.

სეკუნდი – კუთხისა და რკალის საზომი ერთეული; უდრის 1/3600 ნაწილს. აღინიშნება ორი ირიბი შტრიხით.

სელადონი (ფრანგ. Céladon<XVII საუკუნის ფრანგი მწერლის ონორე დე იურფეს რომანის "ასტრეას" ერთ-ერთი პერსონაჟის მიხედვით, რომლის ტანსაცმელი მორთული იყო ღია-მწვანე ფერის ბაფთებით) – მონაცრისფრო-მწვანე მოჭიქული ჩინური კერამიკა, ფაიფურის მსგავსი. გამოგონებული იქნა ძველ ჩინეთში, პროვინცია ჩჟეცზიანში. შემდეგ გავრცელდა იაპონიაში,

კორეაში, ტაილანდსა და სხვა ქვეყნებში (ზოგიერთი მკვლევარი ტერმინ სელადონს უკავშირებს სანკრისტულ სიტყვებს: sila მწვანე და dhara ქვა).

სელამლიქი – ქალაქის ტიპის მუსულმანური საცხოვრებელი სახლის მისაღები ნაწილი.

სელენიტი (ბერძ. selēnē მთვარე) – მზინავი მოვარდისფრო ყვითელი ფერის ბოჭკოვანი თაბაშირი, სანაკეთო მასალა, რომელსაც აქვს აბრეშუმისებრი ელვარება და გაპრიალებულ ზედაპირზე ლამაზი მზინავი ოპტიკური ეფექტი (ანალოგური "კატის თვალის" ეფექტის). სიმკვრივე – 2310-2330 კგ/მ³; სიმაგრე მოოსის სკალით – 1,5-2. ჩანართების სახით შეიძლება შეიცავდეს თიხის, ქვიშის, გოგირდის, ორგანული ნივთიერებების მინარევებს. გამოიყენება მოსაპირკეთებელ ქვად, წვრილმანი ნაკეთობებისა და ფიგურების დასამზადებლად და სხვ.

სელექტორული კავშირი (შერჩევითი სატელეფონო კავშირი) – ოპერატიული სატელეფონო კავშირგაბმულობის სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს აბონენტების ერთმანეთთან და ცენტრალურ პუნქტთან კავშირს დიდი რაოდენობის სატელეფონო აპარატების პარალელურად ჩართული სისტემის მეშვეობით. გამოიყენება რკინიგზისა და მდინარის ტრანსპორტზე, ენერგოსისტემებში, მალაროებში, აგრეთვე სააბონენტო პუნქტების განლაგებისას ერთი სატელეფონო ხაზის გასწვრივ დიდ მანძილზე.

სელექცია – 1. ცხოველთა ან მცენარეთა ჯიშების გაუმჯობესება ან ახალი ჯიშების გამოყვანა ხელოვნური შერჩევით, შეჯვარებით. შინაური ცხოველებისა და მცენარეების სელექციის (ხელოვნური გადარჩევის) გზით გამოყვანილი სახესხვაობები ცნობილია როგორც ჯიშები. ორი სხვადასხვა წმინდა სისხლის (ჯიშის) ცხოველების შეჯვარებით მიიღება ჰიბრიდი. თანამედროვე კულტივირებული მცენარეებისა და ცხოველების უდიდესი ნაწილი მრავალსაუკუნიანი ხელოვნური გადარჩევის ნაყოფია; 2. ელექტრ. მუშაობა განსაზღვრულ სიხშირეზე ან მასზე რეაგირება.

სელი – 1. მინერალური ნაწილაკების, ქვებისა და სამთო ქანების ნატეხების მაღალი კონცენტრაციის ღვარცოფული ნაკადი, რომელიც მოულოდნელად ჩნდება მთის მდინარეების აუზში. გამომწვევი მიზეზებია კოკისპირული წვიმა ან თოვლის (მყინვარის) სწრაფი დნობა. სელური ნაკადი ხანმოკლე მოვლენაა და გრძელდება 1-3 სთ. სიგრძეში შეიძლება იყოს 30 კმ-მდე და დაფაროს 100 კვ. კმ-მდე ფართობი; 2. ერთ ან მრავალწლოვანი მცენარე სელისებრთა ოჯახისა.

სელიტრა – ტრივალური დასახელება მინერალებისა, რომლებიც შეიცავენ ტუტე და ტუტემიწა მეტალებსა (მათ შორის კრისტალჰიდრატებს) და ამონიუმს. გამოიყენება როგორც აზოტოვანი სასუქი სოფლის მეურნეობაში; კალიუმის ნიტრატი – როგორც დანამატი შავი დენტის წარმოებაში; ამონიუმის ნიტრატი – ასაფეთქებელი ნივთიერებების ამონალისა და ამოტოლის დასამზადებლად; ნატრიუმისა და კალიუმის ნიტრატები – როგორც აქტიური კონსერვანტები ყველისა და ძეხვეულის წარმოებაში და სხვ. არსებობს სელიტრას სახეობები: ამიაკის, ამონიუმის, ბარიუმის, ბარიტის, ინდური, კალიუმის, კალციუმის, კირის, მაგნიუმის, ნატრიუმის, ნორვეგიული, ჩილური და სხვ.

სელსინი [ინგლ. selsyn<self თვითონ და ბერძ. syn (chronos) ერთდროული, სინქრონული] – 1. ელექტრული მოწყობილობა მექანიკური მოძრაობის გადასაცემად გარკვეულ მანძილზე ელექტროსადენების საშუალებით; 2. ინდუქციური ელექტრული მანქანა ღერძების სინქრონულად ან სინფაზურად მოსაბრუნებლად (მაგ., მექანიკურად ერთმანეთთან

დაუკავშირებელი ხელსაწყოსა და მანქანის ლილვის). გამოიყენება კონტროლისა და მართვის, სათვალთვალო და დისტანციურ გაზომვათა სისტემებში.

სელური ნაკადი – ღვარცოფის სახეობა, რომელიც წარმოიქმნება მთებში წყალუხვობის შედეგად. ახასიათებს დიდი რაოდენობით ქვა-ტალახოვანი მასა.

სემაფორი [ფრანგ. *sémaphore* სიტყვასტყვი: ნიშნების (სიგნალების) მატარებელი<ბერძ. *sēma* ნიშანი, სიმბოლო; ნიშან-თვისება, ნიშანწყალი და *-phōros* ტარება, ზიდვა<*phérein* გადატანა, გადაზიდვა] – 1. რკინიგზის სასიგნალო მოწყობილობა [ნახ. 1. სემაფორი ნიშანს აძლევს კასლტონის რკინიგზის სადგურის აღმოსავლეთ კვანძთან, კასლტონის უბანი, ქ. როჩდეილი, ქალაქი-საგრაფო (მეტროპოლიის საგრაფო) დიდი მანჩესტერი, ინგლისი)], რომლის ფრთების მდგომარეობა (ან შუქი) უჩვენებს მემანქანეს – თავისუფალია თუ არა გზა; 2. ზღვაზე – მხედველობითი სიგნალიზაცია, რომელიც ხორციელდება ხელების, ალმების (ღამით – ფარების) მდგომარეობის ცვლით.

ნახ. 1

სემინარია (ლათ. *seminarium* კერა; გადატ. მნიშვნელობით – სკოლა) – სპეციალური საშუალო სასულიერო სასწავლებელი.

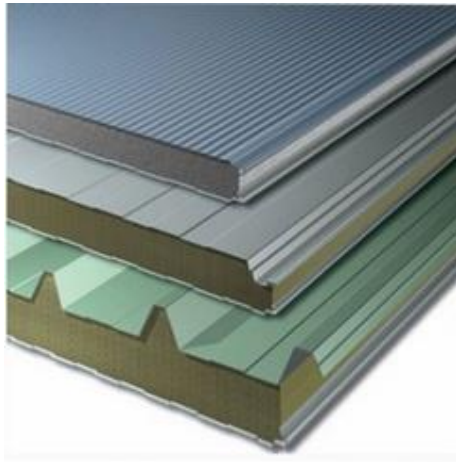
სემიოტიკა (სემიოლოგია) (ბერძ. *sēmeiōtikós* მნიშვნელოვანი) – მეცნიერება, რომელიც იკვლევს ნიშნებს ფორმის, შინაარსისა და გამოყენების მხრივ და ნიშნების სისტემის ფუნქციონირების ზოგად კანონზომიერებებს.

სენაკი – ბერის ან მონაზვნის საცხოვრებელი, ცალკე გამოყოფილი მცირე ოთახი მონასტერში. აქვს მინიმალური შიდა მოწყობილობა: მაგიდა, სკამი, ტახტი, ხშირად წიგნების თარო და ხატის დასადგამი; განმარტოებული სადგომი განდევლისათვის; 2. მცირე სათავსი მონასტერში ან ციხე-სიმაგრეში; 3. ძვ. მცირე ზომის განმარტოებული სახლაკი (მცირე ზომის სახლი); კელენი; 3. ქალაქი დასავლეთ საქართველოში, სენაკის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციული ცენტრი.

სენდასტი (ინგლ. *sendast*<იაპონიის ქ. სენდაის სახელის მიხედვით) – რკინის შენადნობი კაჟმიწასა (10%) და ალუმინთან (5%), რომელიც გამოირჩევა მაღალი მაგნიტური შეღწევადობითა და ელექტრული წინააღმდეგობით. გამოიყენება ტრანსფორმატორების გულანებისა და მაგნიტური სადენების დასამზადებლად.

სენდვიჩპანელი – მსუბუქი უკარკასო სამფენოვანი პანელი (ნახ. 1), რომელიც შედგება ორი გარე, გლუვი ან დაპროფილებული (მინაპლასტიკი, ფანერი, ფოლადი, ალუმინი) და შუა გამათბუნებელი ფენებისაგან (ქაფპოლისტირენი, ქაფპოლიურეთანი, ბაზალტის მინერალური ბამბა). გარე ფენები (შემოსვები) უზრუნველყოფს პანელის სიმტკიცესა და მზიდ კონსტრუქციასთან მიმაგრებას. შუა ფენის (შუალი) დანიშნულებაა მიანიჭოს ს.-პ. მაღალი თბო-, ბიო-, ტენ- და ცეცხლმედეგობა. პანელის სისქეს განსაზღვრავს თბოტექნიკური და

კონსტრუქციული მოთხოვნები. ფენები ერთმანეთს უერთდება წებოს საშუალებით. ს.-პ. ფართოდ გამოიყენება სამრეწველო და სამოქალაქო მშენებლობაში კარგი ტექნიკური მახასიათებლებისა და ესთეტიკური თვისებების გამო. მსუბუქია, რაც აადვილებს ტრანსპორტირებას და აჩქარებს მონტაჟს. განსაკუთრებით დიდი მოთხოვნილებაა ს.-პ. ლითონის კონსტრუქციებით აგებული სწრაფად ასაშენებელი ობიექტების (სამრეცხაო, ხილ-ბოსტნეულის საცავი, სასაწყობე კომპლექსი, მაცივარი და სხვ.) შემოსვისათვის. პანელების დამზადება ხორციელდება მხოლოდ საქარხნო პირობებში (ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

სენსიბილიზატორი (ლათ. sensibilis მგრძნობიარე) – ნივთიერება, რომელიც ამაღლებს ასაფეთქებელი ნივთიერების მგრძნობელობას დეტონაციური ან მექანიკური იმპულსის მიმართ. მის შემადგენლობაში შესაძლებელია შედიოდეს: ნიტროგლიცერინი, ჰექსოგენი, ამონიტი, ტროტილი, სხვადასხვა სახის სელიტრები, ჰაერის ან გაზის ბუმტულები და სხვ.

სენსიტომეტრია (ლათ. sensitivus მგრძნობიარე და ბერძ. métron გაზომვა) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის შუქმგრძნობიარე მასალების თვისებების დადგენისა და გაზომვის მეთოდებს.

სენსორი (ინგლ. sensor<ლათ. sēnsus შეგრძნება, გაგება, გრძნობა) – მოწყობილობა, რომელიც ცნობს, აღიქვამს ან ზომავს გარკვეულ ფიზიკურ თვისებას (მაგ., სინათლე, ტემპერატურა, წნევა, გამოსხივების დონე და სხვ.) და იწერს, აჩვენებს ან სხვაგვარად რეაგირებს მასზე.

სენსორული – გრძნობის ორგანოებთან დაკავშირებული, შეგრძნებაზე დამყარებული; მგრძნობელობითი.

სენსორული ანალიზი – ექსპერტების მიერ, დაწვრილებით და სტანდარტების შესაბამისად, საქონლის ხასიათისა და ორგანულობის აღწერა. გამორიცხავს რესპოდენტების სუბიექტურ შეფასებებს.

სენსორული აღქმა – ინფორმაციის მიღებისა და პირველადი გადამუშავების პროცესი.

სეპარატორი (ლათ. separatus გამომცალკავებელი) – აპარატი, რომელშიც წარმოებს 1 მმ-ზე ნაკლები სისხნოს მშრალი ფხვნილისებრი მასალების დახარისხება. ასეთ აპარატებს საჭაერო სეპარატორებს უწოდებენ. მათში გამოიყენება ერთი ან რამდენიმე გაყოფის ზონა, რომლებშიც

წარმოიქმნება აირებისა და მყარი ნაწილაკების მოძრაობის დამახასიათებელი სქემა. საჰაერო ს. ფართოდ გამოიყენება საფეხვავ დანადგარებში ცემენტის, თაბაშირის, კირისა და სხვათა წარმოებაში. ცხელი აირების გამოყენების შემთხვევაში შესაძლებელია მასალების შრობისა და დახარისხების შეთავსება. საშენი მასალების წარმოებაში უპირატესად გამოიყენება გამტარი და ცირკულაციური სეპარატორები.

სეპარაცია (ლათ. separation გამოცალკევება) – 1. მშრალი ფხვნილისებრი მასალის დახარისხება საჰაერო სეპარატორებში, რომლებშიც უფრო მსხვილი ნაწილაკები სათანადო პირობებში გამოეყოფა აირის ნაკადიდან სიმძიმის ძალის ან ცენტრიდანული ძალების გავლენით, ხოლო წმინდა ნაწილაკები აირის ნაკადით გადადის დამლექ მოწყობილობებში. აირმასალის ნაკადის სიჩქარის რეგულირებით შეიძლება გაყოფის სასაზღვრო ნაწილაკის ზომის რეგულირება; 2. ერთი ნივთიერების მეორესაგან გაწმენდა; 3. მყარი, თხევადი ან აირული ნარევების შემადგენელ ნაწილებად დაცალკევება. არსებობს სეპარაციის სახეები: ელექტროსტატიკური, ელექტრული, ვაკუუმური, მაგნიტური, მშრალი, სველი, ხრახნული და სხვ.

სეპაროლი – მინერალური ზეთისაგან დამზადებული ყალიბების დასაზეთი სითხე, რომელიც უზრუნველყოფს ბეტონის ნაკეთობის ზედაპირის სიგლუვეს და ყალიბის სწრაფ და ადვილად მოხსნას კონსტრუქციისგან.

სეპტიკი (ბერძ. septos დამპალი, გახრწნილი) – 1. ნაგებობა მცირე რაოდენობის ჩამდინარი წყლის გასაწმენდად; 2. საყოფაცხოვრებო და სამეურნეო ჩამდინარი წყლების დროებითი

ნახ. 1

ლოკალური გამწმენდი ნაგებობის ელემენტი (სალექარი). გამოიყენება ინდივიდუალური და დაბალსართულიანი საცხოვრებელი სახლებისთვის ცენტრალური საკანალიზაციო ქსელის არარსებობის შემთხვევაში. ს. მუშაობაში ჩადებულია დალექვის გრავიტაციული და წყლების ბიოლოგიური გაწმენდის პრინციპი (ნახ. 1) ბიოფერმენტული პრეპარატების გამოყენებით (ბიოფილტრები, ბიოდატვირთვა და სხვ.). ს. ნაგებობის კონსტრუქცია და სიმძლავრე დამოკიდებულია ჩამდინარი წყლების რაოდენობაზე, გრუნტის სახეობაზე, ჰიდროტექნიკურ პირობებზე, გრუნტის წყლების დონეზე,

კლიმატურ ზონაზე, ადგილმდებარეობის რელიეფზე, ნაკვეთის გეგმაზე, გრუნტის ფილტრაციის უნარზე, კარსტული ქანების არსებობასა და სხვ. ს. ნორმალური ექსპლუატაციისათვის აუცილებელია მისი პროფილაქტიკა (გაწმენდა ან ფილტრების გამოცვლა) წელიწადში ერთხელ.

სერალი (თურქ. séray სასახლე) – ოსმალეთის (თურქეთის) სულთნის სასახლე; მისი ჰარამხანა.

სერვანტი (ფრანგ. servante<ლათ. servus მონა) – დაბალი ავეჯის სახეობა კარადითა და უჯრებით, რომელიც იდგმება კედლის გასწვრივ და გამოიყენება ჭურჭლის, სათვალეების, კოსმეტიკური ნივთებისა და სასადილო თეთრეულის შესანახად (ნახ. 1. როკოკოს სტილის ფრანგული სერვანტი).

ნახ. 1

სერვერი (კომპ.) (ინგლ. server) – კომპიუტერი ან კომპიუტერული პროგრამა, რომელიც გამომთვლელი სისტემების ქსელში მართავს ცენტრალიზებულ საინფორმაციო რესურსთან ან სერვისთან წვდომას. ტიპური გამომთვლელი სერვერებია მაგ., მონაცემთა ბაზის სერვერები, ფაილ-სერვერები, საფოსტო სერვერები, ვებ-სერვერები და სხვ.

სერვისი (ძვ. ფრანგ. servise<ლათ. servitium მონობა<servus მონა) – 1. მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურება, რომლის შემადგენლობაში შედის: ადმინისტრაციული, მაგიდის, კლიენტების მომსახურეობა; სახელმწიფო, საზოგადოებრივი, სამხედრო სამსახური, ინტერნეტი; მომსახურეობის დიზაინი, მარკეტინგი, მართვა და სხვ.; 2. ორგანიზაციებისა და საწარმოთა მარკეტინგული საქმიანობა მომსახურების სფეროში, რომელიც დაკავშირებულია მანქანა-დანადგარების, სამრეწველო და სხვა სახის პროდუქციის გასაღებასა და ექსპლუატაციასთან.

სერვიტუტი (ლათ. servitus მონობა, დამოკიდებულება) – ანტიკურ, ფეოდალურ და კაპიტალისტურ საზოგადოებაში სხვისი ქონებით სარგებლობის უფლება გარკვეულ ფარგლებში (მაგ., მეზობლის მიწის ნაკვეთზე გავლის, წყლის გაყვანის უფლება, ნახირის გადენის უფლება და სხვ.). საერთაშორისო ს. – ერთი სახელმწიფოს ტერიტორიულ უფლებათა გარკვეული შეზღუდვა მეორე სახელმწიფოს სასარგებლოდ (საზღვაო და სამხედრო ბაზების, სეტლმენტების შექმნა, გზებით სარგებლობა სხვის ტერიტორიაზე და სხვ.).

სერვოამბრაჯი – შემსრულებელი მექანიზმი, ავტომატური მართვის სისტემებში მარეგულირებელი ორგანოს გადასაადგილებელი ან დისტანციური მართვის მოწყობილობა.

სერია (ლათ. seroes მწკრივი) – 1. ერთგვარი საგნების რიგი, ჯგუფი; საერთო ნიშან-თვისებათა მქონე საგნების, მოვლენების, მოქმედებათა რიგი; 2. ერთგვარი სტანდარტის მიხედვით დამზადებული საგნების, დეტალების რიგი; 3. დიდი კინო- ან ტელეფილმის ნაწილი, რომელსაც, ჩვეულებრივ, დამოუკიდებლად უჩვენებენ; 4. ფასიანი ქაღალდების (ფულის ნიშნების, ობლიგაციებისა და მისთ.), დოკუმენტების თანრიგი, კატეგორია, რომლებიც ციფრებით ან ასოებით არის აღნიშნული.

სერიული – რისამე სერიებით, გარკვეული სტანდარტის მიხედვით დამზადება. მაგ., მანქანების სერიული წარმოება.

სერიული წარმოება – წარმოება, სადაც მზადდება ერთი ტიპის ნაკეთობათა დიდი პარტიები. მას შუალედური ადგილი უჭირავს მასობრივ წარმოებასა (რომელიც უახლოვდება მსხვილ სერიულს) და ინდივიდუალურს შორის (რომელიც უახლოვდება მცირე სერიულს).

სერიციტი (ეპისერიციტი, ლეპიდომორფიტი) (გერმ. sericite<შუასაუკ. ლათ. sēricus ჩინური აბრეშუმის<ბერძ. sērikón აბრეშუმის<sērikós აბრეშუმისებრ მბრწყინავი) – მინერალ მუსკოვიტის წვრილმარცვლოვანი ბოჭკოვანი სახესხვაობა, წარმოქმნილი მინდვრის შპატის ცვლილებით ფიქლებსა და ჰიდროთერმულ ქანებში. ძნელდნობადი მინერალი (ნახ. 1). არ იხსნება მჟავებში. ძლიერი გაცხელებით (წითელ ფერამდე) იშლება. კვარცთან შეზრდილი სერიციტი მეტად ძვირფასი მასალაა ფაიფურის წარმოებაში. გამოიყენება მშენებლობაში,

ნახ. 1

როგორც მოსაპირკეთებელი მასალა შენობის ინტერიერებისა და ესტერიერების გასაფორმებლად.

სერპანტინი (ფრანგ. serpentინ<ლათ. serpent გველი) – იკანკელი; მთაგორიან რელიეფზე ხრახნისებურად კლაკნილი გზა (ნახ. 1).

ნახ. 1

სერპენტინი – მინერალი, მაგნიუმის სილიკატი. არსებობს ს. სამი სახეობა: მიკროქერცლოვანი ტიგორიტი, წმინდაბოჭკოვანი ქრიზოტილი და წვრილმარცვლოვანი ლიზარდიტი. ს. სერპენტინიტის ქანთმაშენი მინერალია.

სერპენტინიტი – მომწვანო ფერის მეტამორფული ქანი, რომელიც ძირითადად სერპენტინისგან შედგება (ნახ. 1). გამოიყენება შესამოს მასალად, რუბეროიდისა და ცეცხლგამძლე ნივთიერებების დასამზადებლად.

ნახ. 1

სერტიფიკატი (ფრანგ. certificat<ლათ. certum ალბათ და facere კეთება) – 1. დოკუმენტი, რომელიც საქონლის ხარისხს ამტკიცებს; 2. მოწმობა, წერილობითი ცნობა, რომელიც გაცემულია კანონმდებლობით განსაზღვრული სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს მიერ და ადასტურებს მისი მფლობელის სათანადო უფლებებს; 3. საფინანსო დოკუმენტი, რომელიც ეძლევა მესაკუთრეს ფასიანი ქაღალდის სანაცვლოდ. ის ინახება საკრედიტო დაწესებულებაში ან ფასიანი ქაღალდების დეპოზიტარიუმში, ან კიდევ დაცულია ჩანაწერების სახით შესაბამისი დაწესებულებების წიგნში; 4. მფლობელის საკუთრებაში არსებული საქონლის გარკვეულ სტანდარტებთან შესაბამისობის დამადასტურებელი დოკუმენტი; 5. პიროვნების ცოდნისა და უნარის დამამტკიცებელი დოკუმენტი.

სერტიფიკატი ტექნიკური – საინსპექციო ორგანოს მიერ გაცემული დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს ობიექტის დადგენილ მოთხოვნებთან სრულ შესაბამისობას.

სერტიფიკატი ხარისხის – საქონლის ხარისხისა და სტანდარტებთან მისი შესაბამისობის დამადასტურებელი ოფიციალური დოკუმენტი. გაცემენ სტანდარტიზაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ აკრედიტებული დამოუკიდებელი ორგანიზაციები. გამოიყენება საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში.

სერტიფიკაცია – 1. ხარისხობრივი მახასიათებლების შესაბამისობის დადასტურება იმ დონესთან, რომელიც ხარისხის სტანდარტს მოეთხოვება; 2. სერტიფიკატის მიღება; 3. სერტიფიკაციის ორგანოს მიერ ჩატარებული, განსაზღვრულ მოთხოვნებთან შესაბამისობის შეფასების ატესტაცია ობიექტის შესაბამისობის დადასტურების მიზნით.

სერფბორდი [ინგლ. surfboard<surf ზღვის მოქცევა და board ფიცარი] – გრძელი და ვიწრო ფიცარი (კორპისა, ქაფპლასტისა), რომელსაც იყენებენ სერფინგში.

სექსტანტი [ლათ. sextans (sextantis) მეექვსე] – ასტრონომიული კუთხესაზომი სარკულ-ამრეკლი ინსტრუმენტი, რომლითაც დაკვირვების ადგილის კოორდინატების განსაზღვრის მიზნით ზომავენ ციური სხეულების სიმაღლეს ჰორიზონტის მიმართ ან ნაპირზე მდებარე საგნებს შორის ხილულ კუთხეს. წარმოადგენს წრის $1/6$ ნაწილს, დაყოფილს გრადუსებად (ნახ. 1).

ნახ. 1

სექსტილიონი – რიცხვი, რომელიც გამოისახება ერთიანით და 21 ნულით (10^{21}).

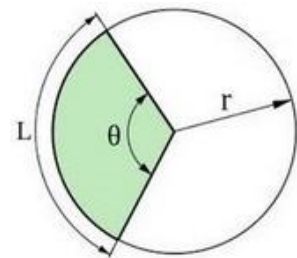
სექტორი (ლათ. sector გამომყოფი, გამკვეთი) – 1. გეომ. რაიმე სიბრტყის ან სივრცის შემოსაზღვრული ნაწილი. არის სამი სახის: ბრტყელი, წრიული და სფერული; 2. საზოგადოებრივი ან სამრეწველო ორგანიზაციის სტრუქტურული ერთეული (მაგ., ფინანსური სექტორი, კერძო სექტორი, საოჯახო სექტორი და სხვ.); 3. გადატ. რაიმე მთლიანის ნაწილი; 4. სპორტ. სტადიონის ტრიბუნების სექცია; სტადიონის ან მოედნის ნაწილი, გამოყენებული სპორტის განსაზღვრული სახეობისათვის (მაგ., ბირთვის კვრის სექტორი, სიმაღლეზე ხტომის სექტორი და სხვ.); 5. კომპ. დისკზე ინფორმაციის შენახვის მინიმალური სამისამართო ერთეული.

სექტორი ბრტყელი – მრუდხაზოვანი ფიგურის ფართობის ნაწილი, შემოსაზღვრული მის შიგნით ერთი წერტილიდან გამოსული ორი სწორით და მათ შორის რკალით.

სექტორი ეკონომიკური – ეკონომიკური მოღვაწეობის კლასიკური დანაწევრება, რომელიც მოიცავს სამ სექტორს: პირველადი – ითვალისწინებს ნედლეულის ამოღებასა და წარმოებას (მაგ., ხორბალი, ქვანახშირი, მერქანი, რკინა და სხვ.); მეორადი – ნედლეულის ან შუალედი პროდუქტის გარდაქმნას საქონლად (მაგ., ფოლადისა ავომანქანად, ქსოვილისა ტანსაცმლად და სხვ.); მესამე – მომხმარებლისადმი (ადამიანი, ფირმა, წარმოება და სხვ.) მომსახურების შეთავაზება (თეატრი, ბანკი, ბავშვის აღმზრდელი, ტრანსპორტი და სხვ.).

სექტორი სფერული – სხეული, წარმოქმნილი წრიული სექტორის ბრუნვით წრის რადიუსის გარშემო.

სექტორი წრიული – წრის ნაწილი, შემოსაზღვრული ორი r რადიუსითა და მათ შორის მოთავსებული წრეწირის L რკალით (ნახ. 1).

ნახ. 1

სექცია (ძვ. ფრანგ. section<ლათ. sectio გაკვეთა, გაყოფა, გაჭრა) – 1.

რაიმე მთლიანის (მაგ., შენობის, მანქანის, დანადგარის) ნაწილი, რომელიც თავის მხრივ ნაწილებისა და დეტალებისაგან შედგება; ბლოკი; 2. ორგანიზაციის, დაწესებულების ნაწილი,

განყოფილება; 3. ყრილობის, კონფერენციის, თათბირის, სემინარისა და მისთ. ქვეგანყოფილება სპეციალური საკითხების განსახილველად.

სექცია საცხოვრებელი შენობის – შენობის ნაწილი, რომლის ოთახები უშუალოდ ან დერეფნის მეშვეობით გამოდის კიბის უჯრედზე და შენობის დანარჩენი ნაწილისგან გამოყოფილია ყრუ კედლით. საერთო დერეფნის სიგრძე, რომელსაც არ აქვს ბუნებრივი განათება ტორსების მხრიდან და უშუალოდ ესაზღვრება კიბის უჯრედს, არ უნდა აღემატებოდეს 12 მ-ს. სექციის ერთ სართულზე განლაგებული ბინების საერთო ფართობი, როგორც წესი, 500 მ²-ზე ნაკლებია.

სექციური იზოლატორი – საკონტაქტო ქსელის სექციებად დამყოფი ელემენტი. შედგება საკონტაქტო საკიდრებში შეჭრილი იზოლატორებისა და დამატებითი სადენებისაგან. განასხვავებენ ცვლადი და მუდმივი დენის გასატარებელ სექციურ იზოლატორებს: ორსადენიანს – ერთი დამატებითი სადენით და სამსადენიანს – ორი დამატებითი სადენით.

სექციური საცხოვრებელი სახლი – თანამედროვე საცხოვრებელი სახლის ერთ-ერთი გავრცელებული ტიპი. ის, როგორც წესი, მოიცავს ბინებს სხვადასხვა რაოდენობის ოთახებით, რაც საშუალებას იძლევა ს. ს. ს. განთავსდეს ოჯახები სხვადასხვა რაოდენობის წევრებით. სახლის მოცულობით-დაგეგმარებითი ელემენტია შენობის მთელს სიმაღლეზე განთავსებული კიბე მასზე გამომავალი ყველა ბინით, რომელსაც სექციებს უწოდებენ. საერთო დერეფნის სიგრძე, რომელსაც არ აქვს ბუნებრივი განათება ტორსების მხრიდან და უშუალოდ ესაზღვრება კიბის უჯრედს, არ აუნდა აღემატებოდეს 12 მ-ს. სექციის ერთ სართულზე განლაგებული ბინების საერთო ფართობი, როგორც წესი, 550 მ²-ზე ნაკლებია.

სეძი – იაპონურ სახლებში: მსუბუქი გასაწევ-გამოსაწევი ტიხარი, რომელზეც გაკრულია ბუნდოვნად გამჭვირვალე სპეციალური ქაღალდი (ნახ. 1).

ნახ. 1

სვანური კოშკი – სვანეთში გავრცელებული თავდაცვითი ნაგებობა, ჩვეულებრივ 20-25 მეტრი სიმაღლისა (ნახ. 1). შედგება 4-6 სართულისგან. ქვედა სართული, რომლის კედლები 1,5 მ-მდე სისქისაა, მეტწილად ყრუა, შესასვლელი მეორე სართულის დონეზეა მოწყობილი. სიმაღლეში კოშკი ვიწროვდება და კედლების სისქეც 0,7-0,8 მ-მდე მცირდება. სართულები შიგნით ერთმანეთთან გადასატანი ხის კიბეებითაა დაკავშირებული. გვირგვინით დასრულებული კოშკის უკანასკნელ სართულზე მოწყობილია საბრძოლო ბაქანი. გადახურულია ორფერდა სახურავით. აღჭურვილია სათოფურებით. სვანურ კოშკს აგებენ რიყის ქვითა და ლოდებით, იყენებენ ფიქალსაც (უშგული). კოშკებს

ნახ. 1

გარედან ლესავენ იშვიათი სიმტკიცის ბათქაშით. სვანური კოშკი ან საცხოვრებელ სახლთანაა დაკავშირებული ან ცალკე დგას.

სვანური ციხე-სახლი – საცხოვრებლის ერთ-ერთი სახე სვანეთში – კოშკისებრი საცხოვრებელი ნაგებობა, რომელსაც თავდაცვითი ფუნქციაც ეკისრება. სვანური კოშკისგან განსხვავებით ციხე-სახლი უფრო დაბალია და მასიური. შედგება სამი სართულისაგან. პირველი სართული ადამიანთა საცხოვრებლად და საქონლის სადგომადაა გამოყენებული, მეორე სართული სამეურნეო დანიშნულებისაა და მასზე ასასვლელად კედელში დატანებულია ქვის კიბე. მესამე სართული ბანია და თავდაცვითი დანიშნულება აქვს (ნახ. 1).

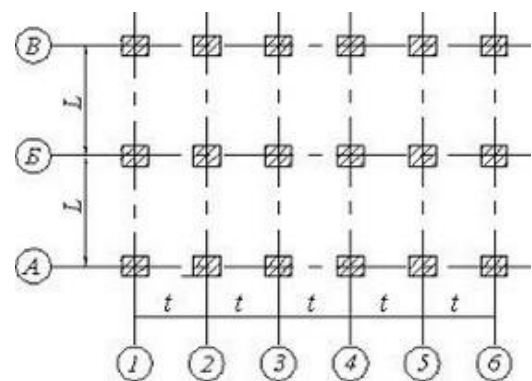

ნახ. 1

სველი პერიმეტრი – სითხის ნაკადის ცოცხალი კვეთის პერიმეტრის (კონტურის) ნაწილი, რომლის გასწვრივ სითხე ეხება ნაკადის შემომსაზღვრელ მყარ კედელს.

სვეტ-თაღოვანი სისტემა – ორდერული თაღნარის იდეის ლოგიკური გაგრძელება, სადაც თაღები უშუალოდ ეყრდნობა სვეტებს (ან სვეტის კაპიტელებს) და სვეტები, ისევე როგორც კლასიკურ ორდერებში, ასრულებენ მზიდ ფუნქციას. ეს სისტემა ძირითადად გავრცელებული იყო რომის იმპერიის პერიოდში (I–V სს.).

სვეტების ბადე (კოლონების ბადე) – სამშენებლო ობიექტზე სვეტების (კოლონების) განლაგების რიგი (ნახ. 1) ანუ სვეტების განლაგების სპეციალური სქემა წერტილებში, სადაც გადაიკვეთება დაკვალვის ღერძები. პრაქტიკულად ს. ბ. კარკასული შენობის კონსტრუქციულ-დაგეგმარებითი გადაწყვეტის პარამეტრია (სვეტებს შორის ბიჯი და მალი). სვეტების განლაგებას განსაზღვრავს მოდულური ბადე. როგორც წესი, ბადის უჯრედის ზომა საცხოვრებელ შენობებში აიღება 6 მ-ის ჯერადი (იშვიათად 3 მ-ის ჯერადი). სამრეწველო შენობებში შიგა და განაპირა რიგის სვეტებს შორის დაშორება აიღება 6 ან 12 მ, რასაც განაპირობებს საამქროს საერთო ფართობი და ტექნოლოგიური პროცესი.

ნახ. 1

ნახ. 1

სვეტოშორისი – მანძილი სვეტების ცენტრებს შორის, რომელიც ქმნის სვეტების რიტმს.

სვეტი (კოლონა) – არქიტექტურულად დამუშავებული შენობის, ნაგებობის მზიდი კონსტრუქციული შვეული ღეროვანი ელემენტი, რომელიც მასზე დაყრდნობილი კონსტრუქციებიდან (რიგელი, წამწე, კოჭი, კამარა, სართულშუა გადახურვა და სხვ.) დატვირთვას გადასცემს საძირკველს და წარმოადგენს შენობის არქიტექტურული კომპოზიციის მნიშვნელოვან ელემენტს. კ. ძირითადი ნაწილებია: სათავე, ტანი და ბაზისი. ის შეიძლება

იყოს მთლიანკვეთიანი, შედგენილი და გამჭოლი. ტანის განივკვეთის მიხედვით – კვადრატული, მართკუთხა, მრავალკუთხა, წრიული, ორტესებრი. სიმაღლის მიხედვით – მთლიან- და ცვლადკვეთიანი. მასალის მიხედვით – ქვის (ნახ. 1), ხის, ლითონის (ნახ. 2), რკ.ბ-ის (ნახ. 3), პლასტმასის, მინის.

ნახ. 2

ნახ. 3

სვეტი ბუჩქური – იხ. სვეტი შედგენილი

სვეტი დორიული – ორდერულ არქიტექტურაში მარტივი კონსტრუქციის მასიური სვეტი, რომელიც ზევით თანდათან ვიწროვდება და დაგვირგვინებულია კაპიტელის მარტივი სქელი კვადრატული ფილით. სვეტის ტანი მთელ სიგრძეზე შემკულია მცირე სიღრმის სწორხაზოვანი კანელურებით (16-20 ცალი ერთ სვეტზე). არ გააჩნია ბაზისი (ბაზა) (ნახ. 1: დორიული სვეტები პართენონის შენობაზე, საბერძნეთის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

სვეტი იონიური – ორდერულ არქიტექტურაში კლასიკური სვეტის ერთ-ერთი გამორჩეული სახეობა, რომელიც იდგმება საფუძველზე – ბაზაზე (ბაზისზე), რომელიც თავის მხრივ წარმოადგენს ქვის მრგვალ დისკოს დაყოფილს ღარებით. კანელურების რაოდენობა სვეტის ტანზე მეტია, ვიდრე დორიულ სვეტზე (24-მდე) და ერთმანეთისგან გამოყოფილია მცირე ზომის ბრტყელი ზოლებით. იონიური სვეტი დორიულზე უფრო ვიწროა, ზემოთ კი მთავრდება ვოლუტებით შემკული ულამაზესი ფორმის კაპიტელით (ნახ. 1).

ნახ. 1

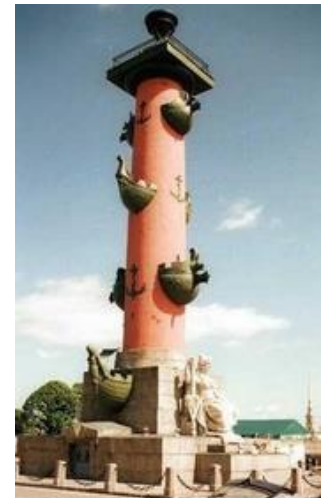
სვეტი კანელურებიანი – სვეტი, რომელსაც ტანის მთელ სიგრძეზე შვეული ღარაკების აქვს ამოღებული (იხ. კანელურა, ნახ. 1). ძირითადად გავრცელებული იყო კლასიკურ ორდერულ არქიტექტურაში.

ნახ. 1

სვეტი კორინთული – ორდერულ არქიტექტურაში ყველაზე ლამაზი და დეკორატიული სვეტი, თავდაპირველად ძველ ელადაში, შემდეგ კი მცირე აზიისა და ევროპის კონტინენტზე (ნახ. 1). მხოლოდ მდიდრებსა და წარჩინებულებს ჰქონდათ შესაძლებლობა ასეთი სვეტებით შეემკოთ თავიანთი სასახლეები და თავის სახელზე აგებული საეკლესიო და საკულტო ნაგებობები.

სვეტი ოქტაგონური – რვაწახნაგა სვეტი.

ნახ. 1

სვეტი როსტრალური – ცალკე მდგარი სვეტი, შემკული ხომალდის ცხვირის სკულპტურული გამოსახულებებით. ს. რ. აგებდნენ საზღვაო ბრძოლაში გამარჯვების აღსანიშნავად ან ქვეყნის საზღვაო სიძლიერის სიმბოლოდ (ნახ. 1. როსტრალური სვეტი სანკტ-პეტერბურგში, რუსეთის ფედერაცია). ტრადიცია მოდის ძველი რომიდან.

ნახ. 1

სვეტი რუსტისებრი – სვეტი, რომლის ტანი დეკორატიულადაა დამუშავებული მონაცვლეობით განლაგებული ცილინდრებითა და ოთხკუთხა კვადრებით (ნახ. 1).

სვეტი სოლომონის – სპილენძის, თითბრის ან ბრინჯაოსგან ჩამოსხმული ორი სვეტი, ბოაზი და იაქინი (ნახ. 1), რომლებიც იდგა იერუსალიმის პირველი ტაძრის – სოლომონის ტაძრის კარიბჭესთან (ნახ. 2). თითოეული სვეტის სიმაღლე 8,2 მ იყო, დიამეტრი – 1,8 მ. მათ თავზე ედგათ 2,4 მ დიამეტრის თითბრისგან ჩამოსხმული კაპიტელები.

ნახ. 1

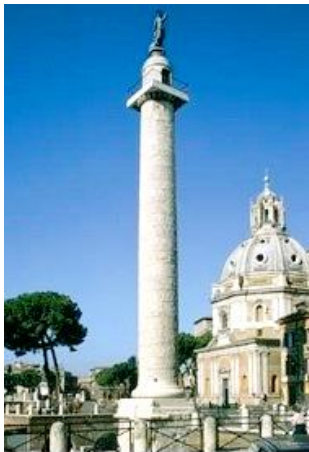
სვეტი სპირალური კანელურებით – სვეტი, რომლის ტანი ბაზისიდან კაპიტელამდე დაღარულია სპირალური კანელურებით (ნახ. 1).

ნახ. 2

ნახ. 1

ნახ. 1

სვეტი ტრიუმფული – დეკორატიული სვეტი, აგებული სამხედრო გამარჯვების აღსანიშნავად (ნახ. 1. ტრაიანეს სვეტი რომში, 113 წ., იტალიის რესპუბლიკა).

სვეტი შედგენილი – სვეტი, ირგვლივ მართული (ან ნახევრადმართული) უფრო მცირე დიამეტრის სვეტების ბუჩქით.

სვეტის ტანი – სვეტის ბაზისსა და კაპიტელს შორის მოქცეული გლუვი ან კანელიურებით დამუშავებული ნაწილი.

სვეტისთავი – კაპიტელი; სვეტის დამაგვირგვინებელი ნაწილი, რომელსაც ეყრდნობა არქიტრავი.

სვეტიცხოველი (სვეტიცხოვლის საკათედრო ტაძარი) (ინგლ. Svetitskhoveli Cathedral) – XI საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების უბრწყინვალესი ძეგლი, ერთ-ერთი ოთხ დიდ კათედრალთაგან (სვეტიცხოველი, ოშკი, ბაგრატის ტაძარი, ალავერდი). მდებარეობს თბილისიდან 20 კილომეტრის დაშორებით, საქართველოს ყოფილ დედაქალაქ მცხეთაში (ნახ. 1. საერთო ხედი). სამონასტრო კომპლექსში შედის: ტაძარი, გალავანი (ნახ. 2. გალავნის ფრაგმენტი), კარიბჭე (ნახ. 3. XI საუკუნის დასავლეთის კარიბჭე), სამრეკლო (ნახ. 4. სამრეკლო), სასახლეები და სასულიერო პირთა საცხოვრისები.

სვეტიცხოველში დაკრძალულია უფლის კვართი და წმ. ელია წინასწარმეტყველის მოსახსანი. ერთ-ერთი მთავარი სიწმინდე ყოფილა საქადაგო ხატი – კარედში ჩაბრძანებული სვეტიცხოველის ჭედური გამოსახულება, რომლის ზემოთა ნაწილი მოოქროვილია. ხატში 44 წმინდა ნაწილი ყოფილა ჩატანებული. ხატი ამჟამად შალვა ამირანაშვილის სახელობის საქართველოს ხელოვნების მუზეუმშია დაცული.

ნახ. 1

ჯერ კიდევ IV საუკუნეში გაქრისტიანებულ მირიან მეფეს წმინდა ნინოს რჩევით აქ პირველი ეკლესია აუშენებია, რომელსაც ჩვენამდე არ მოუღწევია. წმ. ნინოს ეკლესიის დანგრევის შემდეგ, ვახტანგ გორგასალმა V საუკუნის II ნახევარში აქვე სამნავიანი ბაზილიკა ააშენა. XI საუკუნეში დაზიანებული ბაზილიკის ადგილზე გაერთიანებული საქართველოს პირველი მეფის ბაგრატ III-ის (1001-1014 წწ.) მეფობის დროს ქართლის კათალიკოსმა მელქისედეკმა ახალი ტაძარი ააგო. მან ხუროთმოძღვრად არსუკისძე მიიწვია. მშენებლობა 1010 დაიწყო. ძირითადი სამუშაოები მიმდინარეობდა საქართველოს მეფე გიორგი I-ის (1014-1027 წწ.) მეფობის პერიოდში, ხოლო დასრულებული სახე ტაძარმა მიიღო საქართველოს მეფის ბაგრატ IV-ის (1027-1072 წწ.) მეფობის ხანაში. მშენებლობა დასრულდა 1029 წელს.

არსებობის მანძილზე ტაძარი მრავალჯერ გადაკეთდა. 1283 წელს იგი მიწისძვრამ დააზიანა. XIV საუკუნეში საქართველოს მეფე გიორგი ბრწყინვალემ (1318-1346 წწ.) აღადგინა გუმბათი. იმავე საუკუნის ბოლოს შუა აზიელი დამპყრობელის თემურ-ლენგის ურდოებმა დაანგრეს დასავლეთის მკლავის ბურჯები, დააქციეს გუმბათის ყელი (მთელი ნაგებობის დანგრევა ვერ შეძლეს). XV საუკუნის დასაწყისში საქართველოს მეფე ალექსანდრე I დიდმა (1412-1442 წწ.), ტაძარი კაპიტალურად შეაკეთებინა. 1656 წელს ქართლისა (1633-1658 წწ.) და ქართლ-კახეთის (1648-1656 წწ.) მეფე როსტომისა და მისი მეუღლის მარიამ დედოფლის თაოსნობით კვლავ აღადგინეს გუმბათის ყელი.

სვეტიცხოველი ყველაზე დიდი ისტორიული საეკლესიო ნაგებობაა საქართველოში დღემდე გადარჩენილთა შორის. ის საუკუნეთა მანძილზე ქრისტიანულ საქართველოს სარწმუნოებრივ ცენტრს წარმოადგენდა – იყო საპატრიარქო ტაძარი, საქართველოს ეკლესიის მეთაურთა კათალიკოს-პატრიარქთა რეზიდენცია. სვეტიცხოველში ხდებოდა საქართველოს მეფეთა და ეკლესიის მეთაურთა კურთხევა, ჯვრისწერა, ქართველ უფლისწულთა მონათვლა. აქ კრძალავდნენ

ნახ. 2

ქართველ მეფეებს, დედოფლებს, ბატონიშვილებსა და კათალიკოს-პატრიარქებს. ტაძარს გააჩნდა უმდიდრესი ბიბლიოთეკა. გადმოცემის თანახმად, მცხეთელი ებრაელი ელიოზი იერუსალიმში ქრისტეს ჯვარცმას დასწრებია. იქიდან მაცხოვრის კვართი ჩამოუტანია საქართველოში. მცხეთის შესასვლელში მას შეგებებია მისი და სიდონია, რომელსაც დიდი

სიხარულით ჩაუკრავს გულში კვართი და სული განუტევებია. იგი პერანგიანად დაუკრძალავთ. სიდონიას საფლავზე ამოვიდა ლიბანის კედარი. ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების შემდეგ (337 წ.), მეფე მირიანმა ბრძანა სიდონიას საფლავის ადგილას ტაძარი აეგოთ. მოკვეთეს კედარი, მისგან შვიდი სვეტი დაამზადეს. ექვსი სვეტი რომ აღმართეს, მეშვიდე ჰაერში გაჩერდა. ვერავინ შეძლო მისი ადგილიდან დაძვრა. წმინდა ნინო

ნახ. 3

მთელი ღამე ლოცულობდა და მოხდა სასწაული – "სვეტი ძირთავე მისთა ზედა დაემყარა და მტკიცედ შეერწყა შეუხებლად ხელისაგან კაცთასა". სვეტი გაიფოთლა და მისგან მირონმა იწყო დენა, რომელიც კურნავდა სნეულთ. სვეტს უწოდეს "სვეტი ცხოველი", სიცოცხლისა და სიხარულის მომნიჭებელი (ნახ. 5. მირონმდინარე ხის სვეტი საბურვლით). ტაძრის სახელიც სწორედ აქედან მომდინარეობს.

სვეტიცხოვლის ტაძარი გეგმით (ნახ. 6. გეგმა) აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ ძლიერ

წაგრძელებული მართკუთხედია (ზომები: სიგრძე – 57,7 მ, სიგანე – 27,0 მ, სიმაღლე შიგნით – 49 მ). ჯვრის სახე სივრცეშია შექმნილი გუმბათის ოთხივე მხარეს გაწვდილი ოთხი მკლავით. მკლავები მართკუთხაა, გარდა აღმოსავლეთის მკლავისა, რომელიც საკურთხევლის აფსიდით არის დაბოლოებული (ტაძარში მხოლოდ ეს ერთი აფსიდია). საკურთხევლის სამხრეთითა და ჩრდილოეთით ორ სართულად განლაგებულია სათავსები. გუმბათი ოთხ მძლავრ ბოძს ეყრდნობა, გუმბათის ყელში 16 სარკმელია. ტაძრის გარეგანი ფორმებისა და მასების განაწილება, პროპორციები ექვემდებარება შუაში აღმართულ მაღალ გუმბათს, რომლის ქვეშაც ორფერდა სახურავებით გადახურული ჯვრის მკლავებია, ხოლო მკლავებს შორის დაბალი ცალფერდა სახურავით გადახურული სადგომები. ფასადების მორთულობაში ძირითადად გამოყენებულია კედლის დეკორატიული თაღედებისა და შეწყვილებული პილასტრების განვითარებული სისტემა, აგრეთვე სარკმელთა მოჩუქურთმებული საპირეები. ჩუქურთმები მდიდარი და მრავალფეროვანია (მოაღწია მხოლოდ ნაწილმა).

ნახ. 4

ტაძრის ინტერიერში (ნახ. 7. ინტერიერი) არის მხატვრობის ფრაგმენტებიც, რომელიც სხვადასხვა პერიოდს განეკუთვნება. ტაძარი თავდაპირველად XI საუკუნეში მოუხატავთ, თუმცა იმდროინდელი მოხატულობიდან თითქმის აღარაფერი შემორჩა. დღეს არსებული ფრაგმენტები XVI-XVIII საუკუნეებს განეკუთვნება, რომელთაგან ნაწილი განახლებულია XIX საუკუნეში. მოხატულობას თან ახლავს ბერძნულ-ქართული წარწერები. მოხატულობაში აქა-იქ ჩართულია გაურკვეველი შინაარსის ფიგურები (მოგვაგონებს უცხოპლანეტელებს), რომლებიც დამატებით შესწავლას საჭიროებს. ტაძრის სამხრეთ კედელში ჩაშენებულია XIII-XIV საუკუნეების ქვის ეკლესია. სავარაუდოდ, იგი არის სიმბოლო იერუსალიმში გოლგოთას მთაზე არსებული ტაძრისა. ეს სიმბოლური ეკლესია განკუთვნილი იყო იმ ქართველთათვის, რომელთაც იერუსალიმში სალოცავად წასვლა არ

შეეძლოთ. ტაძრის შესასვლელთან ქართლის მოქცევის დროინდელი ემბაზია, რომელიც სავარაუდოდ, თავდაპირველად ოქროთი იყო მოპირკეთებული. ეს სიწმინდე XIV საუკუნეში თემურ-ლენგმა გაპარცვა და მისი ოქროს საფარი სხვა უამრავ ძვირფასეულობასთან ერთად წაიღო საქართველოდან.

ტაძრის ფასადებს შორის გამოირჩევა ყველაზე რელიეფური და მხატვრულად გაფორმებული დასავლეთი ფასადი, რომელიც თითქმის პირვანდელი სახითაა შემორჩენილი.

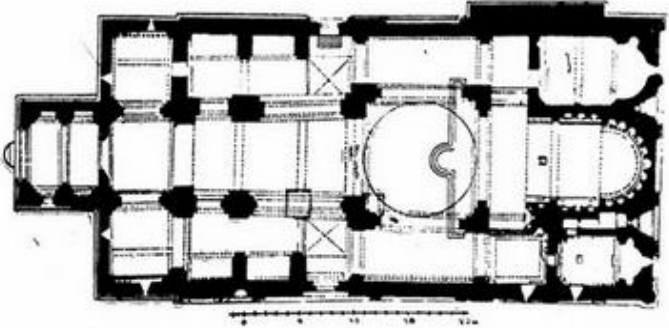
ნახ. 5

ფასადის მაღალი ნაწილის ფართო დეკორატიული თაღი ნახევარსვეტებს ეყრდნობა. ცენტრალური დიდი სარკმლის მდიდრულ მორთულობას კედლის მთელი არე უჭირავს. ჩუქურთმა მრავალფეროვანია, პლასტიკური, ოსტატურად შესრულებული. ვიწრო სიბრტყეებზე მარჯვნივ და მარცხნივ სიმეტრიულად გამოსახულია დიდი ზომის დეკორატიული სტილიზებული ვაზები. ფასადის კომპოზიცია დასრულებულია სამფიგურიანი რელიეფით – ტახტზე მჯდომი მაცხოვარი და ორი ანგელოზი აქეთ-იქით. ფასადის ქვედა ნაწილში, მარჯვნივ, მოწითალო ქვის დიდი, რელიეფური, მოჭუქურთმებული, XI საუკუნის დროინდელი ჯვარია განთავსებული. აქვე, გალავნის კუთხეში, გათხრების შედეგად აღმოჩენილი, ამავე საუკუნის, მელქისედეკ კათალიკოსის სასახლის ნაშთია.

სამხრეთ ფასადზე ყველაზე უკეთ ჩანს ტაძრისათვის დამახასიათებელი ასიმეტრიულობა. შემორჩენილია რელიეფურ-სკულპტურულ გამოსახულებათა კომპოზიციები: ვაზი, წმინდა გიორგი, ჯვარი აყვავებული მკლავებით, ვარდული – ქრისტიანობის მარადიული სიმბოლო, ექვსფრთიანი ანგელოზი და ქრისტეს ჯვარცმა. ცენტრალურ თაღს შიგნით მშვენიერი ჩუქურთმით შემკული სამი სარკმელია. საყურადღებოა მარჯვენა სარკმლის ირგვლივ სვასტიკის ნიშნიანი ორნამენტი (სვასტიკა უძველესი დროიდანაა ცნობილი საქართველოში, როგორც მარადიული ცეცხლისა და მზის სიმბოლო).

ჩრდილოეთი ფასადი მორთულობებით ნაკლებადაა დამშვენებული, თუმცა ცენტრალური თაღის ქვეშ მოთავსებული ადამიანის მარჯვენა მკლავის რელიეფური გამოსახულება გონიოთი (ნახ. 8. ადამიანის მკლავის რელიეფი გონიოთი), თავისი არქიტექტურულ-ისტორიული მნიშვნელობით უნიკალური მოვლენაა ქართულ ხუროთმოძღვრებაში. ამ გამოსახულებამ წარმოშვა თქმულება იმის შესახებ, რომ სვეტიცხოვლის მშენებელ არსუკიძეს, რომელმაც ხელოვნებით თავის მასწავლებელს აჯობა, მარჯვენა მოკვეთეს და ტაძრის ფასადზე გამოსახეს (აღმოსავლეთი ფასადის წარწერის თანახმად არსუკიძე ველარ მოესწრო სვეტიცხოვლის მთლიანად დასრულებას). არსებობს მოსაზრება, რომ ეს მარჯვენა გამოსახეს იმ მიზნით, რომ განედიდებინათ იმ ხუროთმოძღვრის ღვაწლი, რომელმაც სვეტიცხოვლის აგებით ღირსეული ადგილი დაიკავა მსოფლიო არქიტექტურის გენიალურ ქმნილებათა შორის. სწორედ ხუროთმოძღვარ არსუკიძეს მიუძღვნა რომანი „დიდოსტატის მარჯვენა“ დიდმა ქართველმა მწერალმა კონსტანტინე გამსახურდიამ. ალბათ, რომანში გამოყენებული უძველესი ლეგენდა ოსტატის მოჭრილი მარჯვენის შესახებ, ხალხის მდიდარი ფანტაზიის ნაყოფია, რადგან ისტორიული წყაროები ამ ფაქტის შესახებ რაიმე ინფორმაციას არ შეიცავს.

ჩრდილოეთი ფასადი მორთულია დეკორატიული თაღების სისტემით, რომელთაგან ცენტრალური თაღი ამაღლებულია, რითაც ხაზს უსვამს ტაძრის სიმაღლეს. ფასადის ზედა ნაწილში გამოსახულია ჯვარი, მის მარჯვნივ – ქრისტე, მარცხნივ უნიკალური სამშენებლო ამოკვეთილი წარწერაა (ნახსენებია იესო ქრისტე და მელქისედეკი). თაღს ქვემოთ ცენტრალური სარკმლის პერანგად გამოყენებულია ქალის თმის ნაწნავის მსგავსი ჩუქურთმა, რომელიც მსოფლიო ხუროთმოძღვრებაში ცნობილია ქართული წნულის სახელწოდებით. ფასადის ძირში შემორჩენილია ოდესღაც არსებული სტოების ნანგრევები.

ნახ. 6

სიმეტრიული აღმოსავლეთი ფასადი გამოირჩევა ჩუქურთმების მრავალფეროვნებით და ხარისხით. ფასადების თაღოვან სისტემაში ჩართულია მაღალი სამკუთხა ნიშები, რომლებიც ხაზს უსვამენ საკურთხევლის კედლის სამ ნაწილად დაყოფას და ერთდროულად განტვირთავენ კედლის წყობას ჭარბი მასისაგან. სავარაუდოდ, ამ ნიშებს ანტისეიმური დატვირთვაც ჰქონდათ. ცენტრალური თაღის შიგა ზედა ნაწილი დამშვენებულია მარაოსებრ გაშლილი 12 სხივით (ნახ. 9. აღმოსავლეთი ფასადის მორთულობა 12 სხივით), რომლებიც ქრისტეს თორმეტი მოციქულის სიმბოლოა, და რომლის სახელზეც აიგო სვეტიცხოველი. სხივების ბოლოებში მოთავსებულია მედალიონები მშენებლობასთან დაკავშირებული წარწერებით. ოსტატურად არის გამოყენებული

ნახ. 7

პოლიქრომული ეფექტიც. ძირითადი ქვიშისფერი კედლების ფონზე გამოიყოფა საკურთხევლის სარკმლის კაშკაშა წითელი ფერის ქვით აწყობილი მოჩუქურთმებული საპირე, რომელიც ზემოდან გამოყოფილია მდიდრულად მორთული ჰორიზონტალური სარტყლით. ფასადის ზედა ნაწილში გამოსახულია ხარის თაგების, ვაზის მტევნების, ანგელოზების, ლომისა და არწივის რელიეფები (ნახ. 10. აღმოსავლეთი ფასადის მორთულობა), ხოლო ქვედა ნაწილში – ღვთისმშობლის, ქრისტესა და იოანე ნათლისმცემლის რელიეფური სახეები. ეს ფასადი ბოლოს 1674 წელს შეუკეთებიათ. ფასადის მარცხნივ, გალავნის სამხრეთ-აღმოსავლეთ კუთხეში, მდებარეობს XVIII საუკუნის ორსართულიანი ქვის შენობა, რომელიც კათალიკოს-პატრიარქის ანტონ I-ის რეზიდენცია იყო.

სვეტიცხოვლის ტაძრის ფასადები და ინტერიერები მორთულია შესანიშნავი რელიეფებითა და ჩუქურთმებით, რომლებიც განუმეორებელ სილამაზესა და მომხიბვლელობას მატებენ მას.

სვეტიცხოვლის ტაძარს გარს აკრავს გალავანი (121,6×110,5 მ). იგი აგებულია 1787 წელს მეფე ერეკლე II-ის ბრძანებით (ისიც აქაა დაკრძალული), რასაც ადასტურებს სამხრეთის კარიბჭის თავზე ამოკვეთილი წარწერა. ამავე წარწერიდან ირკვევა, რომ სვეტიცხოველს ადრეც

ჰქონია გალავანი, რომლის ფრაგმენტები ჩართულია თანამედროვე გალავნის ჩრდილოეთის კედელში. ნაგები ყოფილა რიყის ქვითა და აგურით. გალავანი ორიარუსიანია: ქვედა ნაწილი მთლიანად ყრუა, ზედას კი გასდევს საბრძოლო ბილიკი, კედელში განლაგებული სათოფეები და სალოდეები. გალავანში ჩაშენებულია 6 ცილინდრული და 2 მართკუთხა ფორმის კოშკები. სამხრეთ კედელში გაჭრილია კარიბჭე, დასავლეთ კედელში კი ჩართულია XI საუკუნის კარიბჭე (ნახ. 3), სამრეკლო (ნახ. 4) და სხვადასხვა დროს მიშენებული საცხოვრებელი და სამეურნეო დანიშნულების ნაგებობები.

ისტორიული წყაროების მიხედვით ტაძარში დაკრძალული უნდა იყოს ათზე მეტი ქართველი მეფე: დავთ ულუ, დემეტრე თავდადებული, გიორგი ბრწყინვალე, გიორგი VII, გიორგი VIII, ალექსანდრე დიდი, სიმონ I და სხვ., მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენამდე მხოლოდ ვახტანგ გორგასლის, ერეკლე II-ისა და გიორგი XII-ის საფლავებმა მოაღწიეს.

სვეტიცხოველი განვითარებული შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების სტილის ერთ-ერთი ფუძემდებელი ძეგლია. სწორედ ამ დროს იქმნება საქართველოს ხუროთმოძღვრების ისეთი შესანიშნავი ძეგლები, როგორებიცაა: ბაგრატის ტაძარი, ალავერდი, სამთავისი, სამთავრო, ნიკორწმინდა, მანგლისი, იშხანი და სხვ. ამ შედეგებს შორის სვეტიცხოველს გამორჩეული ადგილი უკავია. დღეს იგი აღმართულია, როგორც ქართველი ხალხის შემოქმედების, კულტურის, ხელოვნების, არქიტექტურის მდიდარი ფანტაზიის მღაღადებელი ძეგლი, რომელიც გამოირჩევა არა მარტო მხატვრული ღირსებით, დიდებულებითა და ჰარმონიულობით, არამედ იმ განსაკუთრებული როლითაც, რომელიც მან ქართველი ერის ისტორიაში შეასრულა.

სვეტიცხოველი მცხეთის ჯვრისა და სამთავროს მონასტრებთან ერთად შეტანილია UNESCO-ს მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში.

ნახ. 8

ნახ. 9

ნახ. 10

სვეტნარი – საერთო არქიტრავის ქვეშ განლაგებული სვეტების რიგი (ნახ. 1. სვეტნარი წმინდა პეტრეს მოედანზე, ვატიკანის ქალაქ-სახელმწიფო). ის შეიძლება გამოყენებული იქნეს პორტიკებისა და გალერეების სახით, რომლებიც მთავარი შენობის გაგრძელებას წარმოადგენს და ქმნის ერთიან სივრცეს სასახლეებისა თუ დიდი მოედნების კომპლექსში. ზოგჯერ ს. არის დამოუკიდებელი ნაგებობა, რომელსაც მხოლოდ არქიტექტურულ-დეკორატიული დანიშნულება აქვს. შენობის შიგნით გარს უვლის დიდ დარბაზებს, ქმნის ვრცელ გამჭოლ სივრცეებს, ერთმანეთისაგან აცალკევებს და ამავე დროს აკავშირებს ინტერიერის ცალკეულ ნაწილებს. დახურულ სვეტნარს სტოა ეწოდება. ძირითადად გავრცელებული იყო ძველ ეგვიპტურ, ბერძნულ და რომაულ არქიტექტურაში.

ნახ. 1

სვიდა (სუდა) (ბერძ. *suídas., súdas*) – ბიზანტიური ხანის ენციკლოპედიური ხასიათის განმარტებითი ლექსიკონი, შედგენილი დაახლოებით X საუკუნეში.

სვლა – 1. დანადგარის, მანქანის რომელიმე დეტალის გადაადგილება; 2. მოძრაობა რაიმე მიმართულებით (მაგ., მატარებლის სვლა); 3. მიმდინარეობა, მსვლელობა (მაგ., დროისა); 4. ჭადრაკში – ფიგურის მორიგი გადაადგილება.

სვლა სამუშაო – სვლის ისეთი პროცესი, როდესაც ესა თუ ის სამუშაო ოპერაცია სრულდება (მაგ., ნაკეთობის გაბურღვა ბურღის წინსვლითი მოძრაობისას).

სვლა უქმი – სვლის ისეთი პროცესი, როდესაც სამუშაო ოპერაცია არ სრულდება (მაგ., ნაკეთობის გაბურღვის დამთავრების შემდეგ ბურღის უკუსვლით მოძრაობა).

სვლაგეზი – 1. წინასწარდასახული გზა, გასაჩერებელი პუნქტებისა და დროის აღნიშვნით ან ჩვეულებრივად დადგენილი მოძრაობის მიმართულება; 2. პროდუქციის დამზადების ტექნოლოგიური ოპერაციების თანამიმდევრობა.

სვრეტი – ნივთიერების ნაწილაკებს შორის არსებული უმცირესი თავისუფალი ადგილი; ფორი.

სიბლანტე – სითხეებისა და აირების თვისება – წინააღმდეგობა გაუწის თავიანთი ერთი ნაწილის გადაადგილებას მეორის მიმართ. სითხეების ს. ძირითადად განისაზღვრება მოლეკულათაშორისი ურთიერთქმედებით და ტემპერატურის შემცირებისას – იზრდება. აირებში ს. განაპირობებს მოლეკულების სითბური მოძრაობა, რომლის დროსაც ისინი ერთ-ერთი შრიდან მეორეში გადადის. მყარ სხეულებში ს. არის თვისება შეუქცევად შთანთქონ ენერგია პლასტიკური დეფორმაციისა და დრეკადობის დროს; 2. სითხეებისა და აირების სიბლანტის მახასიათებელი სიდიდე. არის დინამიკური და კინემატიკური. პირველი შედის ნიუტონის კანონში პროპორციულობის კოეფიციენტის η სახით, ხოლო მეორე – $\nu = \eta/\rho$, სადაც ρ სითხის ან აირის სიმკვრივეა. საერთაშორისო ერთეულთა SI სისტემაში დინამიკური სიბლანტის განზომილებაა პა·წმ, ხოლო კინემატიკურისა – მ²/წმ. არსებობს სიბლანტის სახეები: აბსოლუტური, ანომალიური, დარტყმითი, დიელექტრიკული, დინამიკური, ზედაპირული, კინემატიკური, ლითონის, პირობითი, მაგნიტური, ნავთობპროდუქტების, ნარევის, რღვევის, სითხის, ფარდობითი, შესაძლო, ციკლური, წყლის, ჰაერისა და სხვ.

სიბლანტე დარტყმითი (დინამიკური სიმტკიცე, დარტყმითი სიმტკიცე) – მასალის თვისება წინააღმდეგობა გაუწიოს დამტვრევას დარტყმითი დატვირთვის დროს. მისი მახასიათებელია სტანდარტული ნიმუშის დასამტვრევად დახარჯული მუშაობის რაოდენობის ფარდობა მის მოცულობასთან ან ნიმუშის განივკვეთის ფართობთან. განზომილებაა: ჯ/მმ, ჯ/მ². ს. დ. მნიშვნელოვანია ისეთი მასალებისათვის, რომლებიც გამოიყენება მანქანა-დანადგარების საძირკვლებში, საგზაო საფარში, სამრეწველო შენობის იატაკებში და სხვ.

სიბრტყე – 1. უმარტივესი ზედაპირი, რომელიც მიიღება წრფის უწყვეტი გადაადგილებით. აქვს ის თვისება, რომ ნებისმიერი სწორი, რომელიც აერთებს მის ორ წერტილს, ეკუთვნის ამ სიბრტყეს; 2. ზედაპირი, რომელსაც მხოლოდ ორი განზომილება აქვს. არსებობს სიბრტყის მრავალი სახე: ბრუნვის, გადასახური, გამოსახულების, გლინვის, გარდატეხის, დახრილი, დერივაციის, დიამეტრული, ეკვატორული, ვერტიკალური, ირიბი, კოორდინატთა, კრისტალოგრაფიული, მთავარი, მიწოდების, მხები, მხედველობის, მერიდიანული, მკვეთი, ნორმალური, პოლარული, რხევათა, სიმეტრიის, სრიალის, საკონტაქტო, ტექსტურის, ტორსული, ფუძის, ღერძული, ღუნვის, ჭრის, წყობის, შემოგლინვის, შუა, ძვრის, ჰაბიტუსის, ჰორიზონტალური, ჰორიზონტისა და სხვ.

სიბრტყე წყვილძალის – სიბრტყე, რომელშიც მდებარეობს მოცემული წყვილძალის შემადგენელი ძალების ფუძეები.

სიბრტყითი გამჭოლი კონსტრუქციები – კონსტრუქციები, რომლებსაც აქვთ გამჭოლი განივკვეთი (გისოსის ელემენტებით) და გარე დატვირთვებისაგან წარმოშობილი შიგა ძალები მოქმედებენ კონსტრუქციის სიბრტყეში. შედგება ზედა და ქვედა სარტყლებისა და მათი დამაკავშირებელი გისოსის სისტემისგან. სარტყლები შეიძლება იყოს ერთმაგი ან ორმაგი განივკვეთის, ხოლო გისოსის ელემენტები მხები, დგარები და ირიბნები, განხორციელებულია ცალკეული მთლიანკვეთიანი ღეროებისგან. კოჭებისგან განსხვავებით სარტყლების შესაერთებლად მთლიანი კედლის ნაცვლად გისოსის გამოყენება მნიშვნელოვნად ამცირებს მასალის ხარჯს, ამსუბუქებს კონსტრუქციას, მაგრამ ზრდის შრომატევადობას.

სიბრტყითი მთლიანკვეთიანი კონსტრუქციები – კონსტრუქციები, რომლებსაც აქვთ მთლიანი განივკვეთი (გისოსის ელემენტების გარეშე) და გარე დატვირთვებისაგან წარმოშობილი შიგა ძალები მოქმედებენ კონსტრუქციის სიბრტყეში. ასეთი ტიპის კონსტრუქციები შეიძლება იყოს ორი სახის: 1) კოჭები, გრძივები, ნივნივები, დგარები – რომელთა პარამეტრები (სიგრძე, განივკვეთის ზომები) თავსდება გამოყენებული მასალის სორტამენტის მონაცემებში; 2) შედგენილი კოჭები, დგარები, კამარები, ჩარჩოები, სამკუთხა განმბჯენიანი სისტემები – რომელთა გეომეტრიული პარამეტრები აღემატება სორტამენტის მონაცემებს. ს. მ. კ. ძირითადად მზადდება ქარხნული წესით, თუმცა შესაძლებელია მათი დამზადება ადგილზეც – სამშენებლო მოედანზე, კვალიფიციური მუშახელისა და საჭირო ტექნიკური აღჭურვილობის არსებობის პირობებში. კონსტრუქციის ტიპის შერჩევასას საჭიროა მხედველობაში იქნეს მიღებული მზიდ კონსტრუქციებს შორის დაშორება (ბიჯი), მოხაზულობა, შემომფარგვლელი კონსტრუქციის სახეობა, კონსტრუქციის ფარდობითი სიმაღლე, ფორმა, განივკვეთის დასაშვები ზომები, არქიტექტურული და ხანძარსაწინააღმდეგო მოთხოვნები, ადგილობრივი პირობები, კომერციული მხარე, მშენებლობის ხანგრძლივობა და მრავალი სხვა ფაქტორი.

სიგანე – რაიმე ნაკეთობის, შენობის, ნაგებობისა და მისთ. გეომეტრიული ზომა განივი მიმართულებით – მანძილი გრძივ გვერდებს შორის (მაგ., ფიცრის სიგანე, კოჭის განივკვეთის სიგანე და სხვ.).

სიგმა (გერმ. signal<ლათ. signum ნიშანი) – 1. ძველ რომში ნახევარწრიული დასაჯდომი დივანი, რომელიც ზოგჯერ ტრიკლინიუმის ნაცვლად გამოიყენებოდა საზეიმო წვეულებების დროს. (დამატებით იხ. სტიბადიუმი). 2. ბერძნული ანბანის მეთვრამეტე ასო (მთავრული Σ, მხედრული σ).

სიგნალი (გერმ. signal<ლათ. signum ნიშანი) – 1. მხედველობითი, ბგერითი ან სხვა პირობითი ნიშანი რაიმე ცნობის, განკარგულების, ბრძანებისა და სხვ. გადასაცემად; 2. გადატ. გაფრთხილება, ცნობის მიწოდება რაიმე არასასურველის შესახებ, რაც ხდება ან შეიძლება მოხდეს; 3. შეტყობინების მატერიალური განსახიერება მოვლენაზე, შემთხვევაზე, ობიექტის მდგომარეობაზე, მართვის ბრძანებასა და ა.შ. ს. მიწოდება, გარდაქმნა – დროსა და სივრცეში ინფორმაციის სისტემის მდგომარეობის მახასიათებელი ფიზიკური სიდიდის ცვლილების პროცესია. ს. ინფორმაციის შენახვის სისტემებში კოდირებულია მატერიალური მატარებლის (ჩანაწერების) მდგომარეობა. ს. შეიძლება იყოს ხმოვანი, შუქური და სხვ. დიდი მნიშვნელობა აქვს ელექტროსიგნალებს, რომელიც გამოიყენება შეტყობინების გადასაცემად, ობიექტების გამოსავლენად, სივრცეში სატრანსპორტო საშუალებების ორიენტაციის, ავტომატური მართვისათვის და სხვ.; 4. ნაგებობა, რომელიც აიგება გეოდეზიური სამუშაოების წარმოებისას. ზოგადად სიგნალის უამრავი სახეობა არსებობს: აკუსტიკური, ამკრძალავი, ამუშავების, ანალოგური, არარეგულარული, ბგერითი, ბგერითი თანხლების, ბგერითი, სიხშირის, ბოლო, გაბმული, გამოსაშვები, გასვლის, გზის, დამხმარე, დასანახი, დაშიფრული, დახურული, დემოდულირებული, დისკრეტული, დროის, დღის, ელექტრული, ელექტრომაგნიტური, ეტალონური, ვიბრაციული, ვიწროზოლიანი, იმიტირებული, კვანტური, კოდირებული, კოსმოსური, მაბრკოლებელი, მაკომპენსირებელი, მამოდულირებელი, მასინქრონებელი, მაფრთხილებელი, მახარისხებელი, მემბრანაანი, მიკროტალღური, მმართველი, მნიღბავი, მოდულირებული, მრავალარხიანი, მრავალგზისი, მფაზავი, ნებართვის, ოპტიკური, პარაზიტული, პირობითი, რეგულარული, რკინიგზის, საგანგაშო, საკონტროლო, სამანევრო, სამეტყველო, სამიმოსვლო, სარტყამი, სასარგებლო, სატაქტო, სატელეგრაფო, სატელევიზიო, სატელეფონო, საცდელი, საწყისი, სამეზნო, საჭირო, სახანძრო, სახმობი, სელექტორული, სინფაზური, სინქრონიზაციის, ტონალური, უკუკავშირის, უკუქცევით გაზნეული, ურთიერთსაწინააღმდეგო, უწყისივრობის, უწყვეტი, ფაზური, ფართოზოლიანი, ფერადი გამოსახულების, ფერადობის, ფერითი, ღამის, შეკავებული, შემოსვლის, ჩამქრობი, ცდომილების, ციფრული, ცრუ, წყვეტილი, ხილული, ხმოვანი და სხვ.

სიგნალი ანალოგური – სიგნალი, რომლის პარამეტრები (ამპლიტუდა, სიხშირე, ფაზა) აღიწერება დროის ფუნქციითა და შესაძლო მნიშვნელობების უწყვეტი სიმრავლით. ს. ა. ასამუშავებლად სისტემებსა და ქსელებში გამოიყენება კვანტური და ანალოგურ-დისკრეტული გარდაქმნელები. ასეთი სიგნალებით გადაიცემა სიტყვიერი ინფორმაცია, მუსიკა, გამოსახულება და სხვ.

სიგნალი სინფაზური – ანალოგური სიგნალის მდგენელი, რომელიც ხასიათდება გამოსავალზე ერთი ნიშნით, ამპლიტუდითა და ფაზით. ელექტრონიკაში, სადაც სიგნალი გადაიცემა ძაბვის გამოყენებით, ს. ს. განისაზღვრება როგორც ძაბვების ნახევარჯამი.

სიგნალიზატორი – მოწყობილობა, რომელიც შედგება ერთი ან მეტი სინათლის ინდიკატორის, ანბანურ-ციფრული ეკრანების ან სხვა საშუალებებისაგან, სადაც თითოეული ინდიკატორი უზრუნველყოფს ინფორმაციას ციკლის, ვითარების ან ადგილმდებარეობის შესახებ.

სიგნალიზაცია – 1. სიგნალების გადაცემა; 2. სიგნალების სისტემა, რომელსაც სადმე იყენებენ; 3. ყურადღების მიპყრობის, ცნობის, ბრძანების გადაცემისა და ორმხრივი ლაპარაკის უზრუნველსაყოფად სიგნალის გადასაცემი პირობითი ნიშნები, მოწყობილობები და სამარჯვები.

სიგნალიზაცია ავარიული – გამოიყენება მოწყობილობის ავარიულად გამორთვის შესახებ მომსახურე პერსონალის შეტყობინებისთვის. ავარიული სიგნალიზაციის მოწყობილობა ჩვეულებრივ დაკავშირებულია დაცვისა და დაბლოკვის სისტემასთან.

სიგნალიზაცია გამაფრთხილებელი – მოწყობილობა, რომელიც მომსახურე პერსონალს ამცნობს ტექნოლოგიური რეჟიმის საშიში ცვლილებების განვითარების შესახებ, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს ავარია, ხანძარი ან აფეთქება. ს.გ. მოწყობილობა შეიძლება იყოს დამოუკიდებლად მოქმედი ან ავტომატური კონტროლის, დაცვის, მართვისა და რეგულირების ხელსაწყოებთან დაკავშირებული.

სიგნალიზაცია საკონტროლო – გამოიყენება ცალკეული მექანიზმებისა და მანქანების მუშაობისა და გაჩერების, კომუნიკაციებზე ჩამკეტი ორგანოების მდგომარეობის შესახებ ავტომატური შეტყობინებისათვის.

სიგრძე – ფიზიკური სიდიდე, რომელიც რაიმე წირის ზომას აღნიშნავს. ვიწრო გაგებით სიგრძის ქვეშ იგულისხმება სხეულის ზომა გრძივი მიმართულებით ანუ ჰორიზონტალური მიმართულებით სხეულის ორ ყველაზე დაშორებულ წერტილს შორის მანძილი, განსხვავებით ვერტიკალური ზომისგან (სიმაღლე). ფიზიკაში სიგრძე ხშირად მანძილის სინონიმად გამოიყენება და აღინიშნება ლათინური ასოთი L ან l. სიგრძის ერთეული საერთაშორისო ერთეულთა SI სისტემაში არის მეტრი (მ). მეტრულ სისტემაში სიგრძის ერთეულად გამოიყენება შემდეგი სიდიდეები: კილომეტრი = 1000 მ; დეციმეტრი = 0,1 მ; სანტიმეტრი = 0,01 მ; მილიმეტრი = 10^{-3} მ; მიკრონი = 10^{-6} მ; ნანომეტრი = 10^{-9} მ; ანგსტრემი = 10^{-10} მ. სიგრძის გაზომვის საზღვაო სისტემა მიბმულია დედამიწის ზომასთან. საბაზისო ერთეულად აღებულია საზღვაო მილი, რომელიც ეკვატორზე 1843 მ-ის ტოლია, ხოლო პოლუსებზე 1861,6 მეტრის. ასტრონომიაში სიგრძის გასაზომად გამოიყენება – ასტრონომიული ერთეული, სინათლის წელიწადი და პარსეკი.

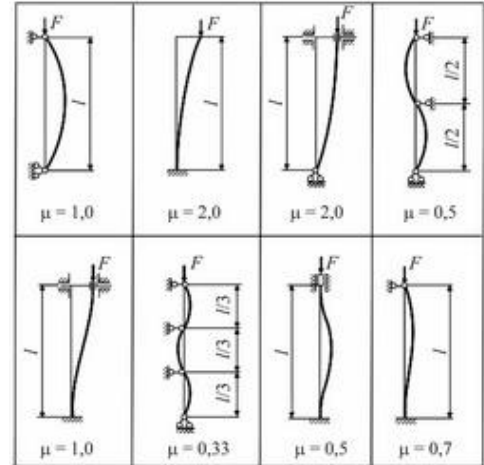
სიგრძე რკალის – რკალში ჩახაზული ტეხილის სიგრძის ზღვარი, როდესაც ტეხილების რაოდენობა უსასრულოდ იზრდება და თითოეული ტეხილის სიგრძე მისწრაფის ნულისკენ.

სიგრძე ტეხილის – ტეხილი რგოლების (ტეხილი მონაკვეთების) სიგრძეთა ჯამი.

სიგრძე წრფივი მონაკვეთის – მანძილი წრფივი მონაკვეთის ბოლოებს შორის.

სიგრძის დაყვანის კოეფიციენტი – შეკუმშული ღეროს (სამშენებლო კონსტრუქციის) სიმტკიცეზე გასაანგარიშებელ ფორმულაში შედის გრძივი ღუნვის (მდგრადობის) კოეფიციენტი, რომელიც დამოკიდებულია ღეროს λ მოქნილობაზე; მოქნილობა – ღეროს საანგარიშო l_0 სიგრძეზე, რომელიც გამოითვლება ფორმულით: $l_0 = \mu l$, სადაც l

ღეროს გეომეტრიული სიგრძეა, ხოლო μ – სიგრძის დაყვანის (ანუ ღეროს ბოლოების ჩამაგრების) კოეფიციენტი. მისი მნიშვნელობები მოცემულია ნახ. 1-ზე.

ნახ. 1

სიდამპლე – ხის მასალის თვისება სოკოვანი დაავადების შედეგად ნაწილობრივ ან სრულად დაკარგოს სიმტკიცე, რასაც თან სდევს ბუნებრივი ფერის შეცვლა.

სიდერიტი (რკინის შპატი) (ფრანგ. sidérite<ბერძ. sideros რკინა) – კალციტის სტრუქტურის მინერალი, რკინის კარბონატი (ნახ. 1).

ნახ. 1

ქიმიური ფორმულა – $FeCO_3$; შედგენილობა (%): FeO – 61,1; CO_2 – 37,9; სიმკვრივე – 3960 კგ/მ³; სიმაგრე მოოსის სკალით – 3,75-4,25. ფერი – მოყვითალო-თეთრი, ღია-მწვანე, რუხი, მოწითალო-ყავისფერი მინისებრი ელვარებით. გვხვდება ჰიდროთერმულ ან დანალექ ქანებში. თანამდევი მინერალებია: კასიტერიტი, კრიოლითი, გალენიტი, სფალერიტი, მაგნეტიტი, ქლორიტი, ანკერიტი, ლიმონიტი, ჰემატიტი. ს. რკინის მისაღები საუკეთესო მადანია (შემადგენლობაში შედის 48%-მდე რკინა და არ შეიცავს გოგირდსა და ფოსფორს). გამოიყენება აგრეთვე

ჭაბურღილების ცემენტაციის პროცესში ხსნარის სიმკვრივის გასაზრდელად (დამამძიმებელი).

სიდიდე – 1. ნივთიერი სამყაროს ობიექტის ან მოვლენის მახასიათებელი, რომელიც ხარისხობრივად საერთოა მრავალი ობიექტის ან მოვლენისთვის, მაგრამ რაოდენობრივად ინდივიდუალურია (კერძოა) თითოეული მათგანისთვის; 2. კონკრეტულ ცნებათა განზომილება: სიგრძის, ფართობის, მასისა და სხვ. გამოიყენება "სიდიდის" მრავალი ფორმა, როგორცაა აბსოლუტური, ალგებრული, ბაზისური, დადებითი, დაყვანილი, ვექტორული, ზღვრული, თანაზომადი, კრიტიკული, მაქსიმალური, მინიმალური, მუდმივი, ნამდვილი, საშუალო, სკალარული, უარყოფითი, უსასრულო, ფარდობითი, ფიზიკური, ტოლფასი და სხვ.; 3. რისამე ზომა, მოცულობა, ტევადობა; 4. ერთ-ერთი ძირითადი მათემატიკური ცნება.

სიდიდე დისკრეტული – სიდიდე, რომლის მნიშვნელობა წყვეტილად იცვლება და ქმნის სასრულ ან თვლად სიმრავლეს.

სიდიდე მუდმივი – სიდიდე, რომლის მნიშვნელობა მოცემული ამოცანის პირობებში უცვლელია.

სიდიდე ცვლადი – სიდიდე, რომლის მნიშვნელობა მოცემული ამოცანის პირობებში შეიძლება შეიცვალოს.

სიდნეის ოპერის თეატრი (ინგლ. Sidney Opera Theatre) – მუსიკალური თეატრი ავსტრალიის ქალაქ სიდნეიში. არქიტექტურული თვალსაზრისით XX საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული შენობა და ერთ-ერთი ყველაზე განთქმული საკონცერტო დარბაზი მსოფლიოში (არქიტექტორი დანიელი იორნ უოტზონი). შენობა მდებარეობს ბენელონგის წერტილზე (Bennelong Point) სიდნეის ყურეში უზარმაზარი ხიდის სიახლოვეს და კომპლექსში განუმეორებელ ესთეტიკურ შთაბეჭდილებას ქმნის (ნახ. 1). ოპერის თეატრში მოთავსებულია ავსტრალიის ეროვნული საოპერო დასი, სიდნეის თეატრალური კომპანია და სიდნეის სიმფონიური ორკესტრი. შენობა შესრულებულია რადიკალური და ნოვატორული ექსპრესიონიზმის სტილში.

ნახ. 1

შენობის სიგრძეა 185 მ, სიგანე – 120 მ და უჭირავს დაახლოებით 2,2 ჰა ფართობი. ნაგებობა მთლიანად დაყრდნობილია 580 ცალ რკ.ბ.-ის ხიმინჯს. სფერული ნიჟაროვანი სახურავი შედგება წინასწარ დამზადებული 2194 რკ.ბ.-ის სექციისაგან, რომლებსაც იჭერს 350 კმ სიგრძის ფოლადის ბაგირების სისტემა. სექციებისაგან აწყობილი სამკუთხედის ფორმის ბეტონის პანელები ეყრდნობა 32 ცალ ბეტონის ნერვიურას. ნერვიურები მთლიანობაში ქმნის ერთ მთლიან დიდ წრეს, რაც საშუალებას იძლევა სახურავს მიეცეს ერთნაირი ფორმა, ხოლო შენობას მიცემული აქვს ჰარმონიული სახე. სახურავი დაფარულია მოთეთრო-ყვითელი ფილებით, რომლებიც სხვადასხვა რაკურსით განათებისას იძლევა საოცარ ფერთა გამას. ინტერიერების მოსაპირკეთებლად გამოყებულია ვარდისფერი გრანიტი, ძვირფასი ჯიშის მერქანი და ფანერი.

სიენა (ინგლ. siena<იტალიის ქ. სიენას სახელის მიხედვით) – რკინის ოქსიდის მოყავისფრო-ყვითელი ფერის ბუნებრივი პიგმენტი, რომელიც არის რკინის ჟანგის ჰიდრატის ნარევი თიხის მინერალებთან და მანგანუმის ორჟანგთან. გამოიყენება საღებავების წარმოებაში.

სიენიტი [ფრანგ. syénite<ბერძ. syēnē<ეგვიპტის ქ. სიენეს (თანამედროვე ქ. ასუანი) სახელის მიხედვით] – მაღალი სიმტკიცის, ფერით გრანიტზე მუქი ბუნებრივი სიღრმული მაგმური მთის ქანი. გამოიყენება შენობის ფასადების და ძეგლების მოსაპირკეთებლად. დროთა განმავლობაში ადვილად იფიტება (ნახ. 1. გომის სიენიტის საბადო, საქართველო).

ნახ. 1

სივრცე – 1. მატერიალური ობიექტებისა და პროცესების თანაარსებობის ფორმა. ხასიათდება მანძილით (სივრდით), წყვეტადობისა და უწყვეტობის ერთიანობით; 2. მათემ. ლოგიკურად გააზრებული ფორმა (სტრუქტურა), რომელიც წარმოადგენს სხვა ფორმებისა და ამა თუ იმ კონსტრუქციების განხორციელების გარემოს, და რომელშიც დაფიქსირებულია მათ შორის მიმართებანი, მსგავსი ჩვეულებრივი სივრცითი მიმართებებისა (მანძილი წერტილებს შორის, ფიგურების ტოლობა და სხვ.); 3. არქიტექტურული გარემოს ნაწილი, რომელიც აღიქმება შიგნიდან. სივრცის სახეებია:

ალბათური, არაეკვლიდური, არეკვლის, აფინური, აჩქარების, ბნელი, ბრაუნერის, ბრტყელი, გამაგრებული, განათებული, გარემომცველი, გაუზომიერი, გრიგალური, დამუხრუჭების, დაქვემდებარებული, დაჯგუფების, დგუშხედა, ეკვლიდეს, ელექტროდთმორისი, ექვსგანზომილებიანი, ვექტორული, თავისუფალი, კოსმოსური, მაგნიტური, მავნე, მეტრული, მილთმორისი, მკვდარი, მრავალგანზომილებიანი, მრუდე, ნამუშევარი, ნორმირებული, ოთხგანზომილებიანი, ორგანზომილებიანი, პლანეტათმორისი, რგოლური, სავნები, საინფორმაციო, სამისამართო, სამუშაო, სამგანზომილებიანი, სამყაროს, სანგრევისპირა, საცეცხლის, საჰაერო, სობოლევის, ტენიანი, ტოპოლოგიური, რვაგანზომილებიანი, უდაბნოს, უჯრედებსმორისი, უჰაერო, ფაზური, ღუმლის, შვიდგანზომილებიანი, ჩამოქცეული, ცარიელი, ხუთგანზომილებიანი, ჰილბერტისა და სხვ.

სივრცე და დრო – მატერიის არსებობის საყოველთაო ფორმები, რომლებიც არ არსებობენ მატერიის გარეშე და მისგან დამოუკიდებლად. სივრცული მახასიათებლებია სხეულთა კოორდინატები, მათ შორის მანძილები, კუთხეები სხვადასხვა მიმართულებას შორის. დროითი მახასიათებლებია მომენტები, რომლებშიც ხდება მოვლენები, და პროცესების ხანგრძლივობა. თანაფარდობებს სივრცულსა და დროითს შორის მეტრულს უწოდებენ. სივრცული და დროითი სიდიდეების გასაზომად სარგებლობენ ათვლის სისტემით. სივრცე და დრო კლასიკურ მექანიკაში პირველადი ცნებებია, დამოუკიდებელი კატეგორიებია. ამიტომ მიღებულია, რომ დრო ერთნაირად მიმდინარეობს სივრცის ნებისმიერ ადგილას და ნებისმიერ სხეულზე. ნიუტონის მიხედვით სივრცე და დრო განსაკუთრებული საწყისებია, რომლებიც ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად არსებობენ. ეს დამოუკიდებლობა იმაში გამოიხატება, რომ სივრცის მოცემულ ორ წერტილს შორის მანძილი და ორ მოვლენას შორის დროის შუალედი ერთმანეთისგან დამოუკიდებელია ნებისმიერი ათვლის სისტემაში, ხოლო ამ სიდიდეების შეფარდება (სხეულთა სიჩქარე) შეიძლება ნებისმიერი იყოს. ნიუტონის მექანიკაში როგორც სივრცე, ისე დრო აბსოლუტურია; სივრცესა და დროს არავითარი სტრუქტურა არ აქვს; სივრცე და დრო სრულიად მოწყვეტილია მატერიისაგან და ისინი არსებობენ მატერიის გარეშე. ნიუტონის მიხედვით დრო თავისთავად არის აბსოლუტური და არაფერზე დამოკიდებული, როგორც ისეთი სუფთა ხანგრძლივობა, რომელიც თანაბრად მიმდინარეობს წარსულიდან მომავლისაკენ. ის არის ცარიელი სათავსი მოვლენებისა, რომლებსაც შეუძლიათ ის შეავსონ და შეიძლება არც შეავსონ. მოვლენის მსვლელობა არ მოქმედებს მიმდინარეობაზე. დრო – უნივერსალურია, ერთგვაროვანი, უწყვეტი, უსასრულო, ერთგანზომილებიანი. აბსოლუტური დროიდან ნიუტონმა გამოჰყო ფარდობითი დრო. დროის გაზომვა ხდება საათით, ე.ი. მოძრაობით, რომელიც პერიოდულია. ყველაფერი, რასაც საბოლოოდ ჩვენ ვზომავთ სამეცნიერო ექსპერიმენტებში – ეს არის სივრცითი ინტერვალის სიგრძე და დროის ინტერვალის შუალედი. ყველა სხვა ფიზიკური სიდიდის მნიშვნელობას ჩვენ ვიღებთ მხოლოდ ამ უკანასკნელთა გაზომვის შედეგად.

სივრცით-ტერიტორიული განვითარების რეგლამენტები – ტერიტორიების გამოყენებისა და განაშენიანების პირობები და მახასიათებლები, რომლებიც დადგენილია დასახლებათა ტერიტორიების გამოყენებისა და განაშენიანების რეგულირების წესების საფუძველზე.

სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვა – საქმიანობა, რომელიც არეგულირებს დასახლებათა ტერიტორიების გამოყენების, მიწათსარგებლობის, განაშენიანებისა და კეთილმოწყობის, გარემოსა და უძრავი კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის, რეკრეაციის სივრცით-ტერიტორიული პირობების, სატრანსპორტო, საინჟინრო და სოციალური ინფრასტრუქტურის,

ასევე ეკონომიკური განვითარების სივრცით ასპექტებსა და განსახლების ტერიტორიულ საკითხებს.

სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვის განმახორციელებლები – დაგეგმვაზე უფლებამოსილი უწყებები, ფიზიკური და იურიდიული პირები.

სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვის დოკუმენტაცია – კანონით განსაზღვრული წესით შემუშავებული, შეთანხმებული და დამტკიცებული დოკუმენტები, რომლებიც შეიცავს ტექსტურ და გრაფიკულ ინფორმაციას.

სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვის ნორმები და წესები – დაგეგმვაზე უფლებამოსილი აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამისი უწყებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის (მმართველობის) ორგანოს მიერ დამტკიცებული კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები.

სივრცითი – სივრცესთან დაკავშირებული, სივრცით განსაზღვრული, სივრცეში განვითარებული (მაგ., სივრცითი კონსტრუქციები).

სივრცითი დაგეგმვის საჭიროება – სივრცითი მოწყობისა და ქალაქთმშენებლობითი დაგეგმვის მიზნების, ამოცანებისა და ძირითადი პრინციპების ერთობლიობა, რომელიც განსაზღვრავს დაგეგმვის პრიორიტეტებსა და სავალდებულოობას.

სივრცითი მექანიზმი – მექანიზმი, რომელშიც რგოლები ასრულებენ სივრცით მოძრაობას ან მოძრაობებს სხვადასხვა სიბრტყეში.

სივრცითი მოწყობა – ტერიტორიების ფიზიკური გარემოსა და ინფრასტრუქტურის ფორმირებისთვის კანონმდებლობის, ამ დარგის სახელმწიფო და ადგილობრივი პოლიტიკის, სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვის დოკუმენტების, ფიზიკური და იურიდიული პირების მოღვაწეობის ერთობლიობით განსაზღვრული პირობები და პროცესები.

სივრცითი მოწყობის დაგეგმვა – საქმიანობა, რომელიც მიმართულია ქვეყნის მთელი ტერიტორიის ან მისი ნაწილების გამოყენებისა და განვითარების, სოციალური, ეკოლოგიური, ეკონომიკური და განსახლების საკითხების კომპლექსური რეგულირებისაკენ.

სივრცითი მოწყობის საინფორმაციო სისტემა – სივრცითი მოწყობისა და ქალაქთმშენებლობითი დაგეგმვისათვის საჭირო ყველა ინფორმაციის შეგროვება, სისტემატიზაცია და დამუშავება.

სივრცითი სამშენებლო კონსტრუქცია – კონსტრუქცია, რომლის ღერძული ზედაპირი არ ემთხვევა ბრტყელი კონსტრუქციის შვეულ ღერძულ ზედაპირს. ის გაანგარიშდება ორ სიბრტყეში და ყველა ელემენტი მონაწილეობას იღებს კონსტრუქციის მუშაობაში. სივრცითი მუშაობის ეფექტის გამო ს. ს. კ. ხასიათდება დაბალი მასალატევადობით, წონით, ამაღლებული სიხისტითა და საიმედოობით. ადგილობრივი დეფექტები და დაზიანებები არ იწვევს ასეთი კონსტრუქციების ავარიულ მდგომარეობას. უმეტეს შემთხვევაში, სივრცით კონსტრუქციებში შეთავსებულია მზიდი და შემომფარგვლელი ფუნქციები, რაც მათი ეკონომიკურობის მაღალ ხარისხს განაპირობებს და ერთდროულად იძლევა დიდი მალეების გადახურვის შესაძლებლობას. გეომეტრიულ ფორმის მიხედვით არჩევენ ს. ს. კ. შემდეგ სახეებს: 1) პრიზმული (ნაკვეთი, თაღები); 2) ცილინდრული (ნულოვანი გაუსის სიმრუდის); 3) ელიფსური (დადებითი გაუსის სიმრუდის); 4) ჰიპერბოლური (უარყოფითი გაუსის

სიმრუდის). ნაკლები გავრცელება პოვა კომბინირებულმა გარსებმა და ნებისმიერმა ფორმებმა. კონსტრუქციული გადაწყვეტის მიხედვით კი ისინი შემდეგნაირად შეიძლება იქნეს დაჯგუფებული: ქარგილოვან-ბადისებრი; ბრტყელი მზიდი კონსტრუქციები; თხელკედლიანი გარსები; კომბინირებული; თხელკედლიანი დაკიდებული და წიბოვანი გარსები; სტუქტურები. სივრცითი კონსტრუქციების უპირატესობაა ის, რომ შესაძლებლობას იძლევა გადაიხუროს გეგმაში რთული ფორმის სათავსები, მიღწეულ იქნეს შენობის სასარგებლო მოცულობის შესაძლო მაქსიმუმი, რეაქციები საყრდენ კედლებსა და საძირკვლებზე განაწილდეს თანაბრად, ამაღლდეს ნაგებობის საიმედოობა და სხვ.

სივრცითი სისტემა (სამშენებლო მექანიკაში) – მზიდი კონსტრუქციების სისტემა (ან საანგარიშო სქემა), რომელიც ხასიათდება ელემენტებში ძალების სივრცითი განაწილებით. სივრცითი სისტემა იყოფა: მასიურ (მაგ., კაშხლები, საძირკვლები, მანქანების სადგარი და სხვ.), თხელკედლიან (ფირფიტების ან გარსების სახით), ღეროვან (ხიდების წამწები, ანძები, ელექტროგადამცემი ხაზების საყრდენები), სივრცით კარკასებად (ჩარჩოს სისტემებში კავშირების საშუალებით შეერთებული სვეტები და რიგელები) და კომბინირებულად (სხვადასხვა სისტემის შეხამებით მიღებული). ხშირ შემთხვევაში, ს. ს. გეომეტრიულად უცვლელია, ახასიათებს სტატიკურად განუსაზღვრელობის (ურკვევი) მაღალი ხარისხი, რაც მნიშვნელოვნად ზრდის მის ეფექტურობას.

სივრცითი ძალთა სისტემა – ძალთა სისტემა, რომელთა ფუძეები ერთ სიბრტყეში არ მდებარეობს.

სივრცითი ძალთა სისტემის წონასწორობა – იხ. ძალთა ნებისმიერი სისტემის წონასწორობა.

სიზალი – მექანიკური აგავა დიდი სქელი ფურცლებით, რომელიც გამოიყენება ბოჭკოს საწარმოებლად.

სიზუსტე – პროცესის, ნივთიერების, საგნის განსახილველი პარამეტრის მნიშვნელობის (სიდიდის) მიახლოების ხარისხი მის თეორიულ ნომინალურ სიდიდესთან. განიხილება ს. სამი ცნება: დამუშავების, გაზომვისა და გამოთვლის. მანქანის გამართული მუშაობისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს აწყობის (მონტაჟის) სიზუსტეს.

სითბო – 1. თერმოდინამიკური სისტემის შიგა ენერგია, რომელიც შეიძლება შეიცვალოს ორი მეთოდით: უშუალოდ სისტემის მუშაობითა და უშუალოდ გარემოსთან თბოგადაცემით. სითბო თერმოდინამიკის ერთ-ერთი ძირითადი სიდიდეა – სითბოს რაოდენობა შედის თერმოდინამიკის პირველ და მეორე კლასიკური განტოლებების მათემატიკურ ფორმულებში; 2. საშუალო ტემპერატურა სიცივესა და სიცხეს შორის; 3. ფიზ. მატერიის მოძრაობის ფორმა – სხეულის ნაწილაკების (მოლეკულების, ატომების და მისთ.) მოძრაობით წარმოქმნილი ენერგია; 4. გადატ. კეთილი, გულთბილი დამოკიდებულება; გულითადობა. არსებობს სითბოს შემდეგი სახეები: აალების, აორთქლების, აფეთქების, აქროლების, აქტივაციის, ალდგენის, გამოყენებული, გამოყოფილი, გამყარების, განზავების, გარდაქმნის, გარე, გახსნის, დალექვის, დაყვანილი, დაშლის, დედამიწის, დესუბლიმაციის, დისოციაციის, დნობის, კონდენსაციის, კრისტალიზაციის, კუთრი, ნარჩენი, ნეიტრალიზაციის, ორთქლწარმოქმნის, რეაქციის, სრული, სუბლიმაციის, სხივური, ფარული, ფიზიკური, ქიმიური, შეერთების, შერევის, შთანთქმის, წარმავალი, წარმოქმნის, წვის, ხახუნის, ჯოჯოხისა და სხვ.

სითბოგადამტანები – თხევადი ან აირადი ნივთიერებები, რომლებიც გამოიყენება მორეაგირე კომპონენტების გასახურებლად. ამ მიზნით ხშირად გამოიყენება წყალი (დუღილის ტემპერატურაზე უფრო დაბალი ტემპერატურის), გლიცერინი, ნავთობის ზეთი, გამდნარი ლითონი (ნატრიუმი, კალა, ტყვია, სპილენძი), სილიციუმორგანული სითხე, გადახურებული წყლის ორთქლი, ჰაერი, აზოტი, ჟანგბადი და სხვ.

სითბოგამცვლელი – აპარატი, რომლის საშუალებითაც მაღალი ტემპერატურის გარემოდან სითბო გადაეცემა დაბალი ტემპერატურის გარემოს. ასეთი აპარატებია: რეკუპერატორი, რეგენერატორი, შემრევი, ციკლონური სითბოგამცვლელი, დეკარბონიზატორი და სხვ.

სითბომდგრადობა შემომსაზღვრელი კონსტრუქციის – შემომსაზღვრელი კონსტრუქციის თვისება, რომელიც განისაზღვრება შიგა ზედაპირის ტემპერატურის რყევის ამპლიტუდისა და თბური ნაკადის ამპლიტუდის ფარდობით ტემპერატურის ჰარმონიული რყევების დროს.

სითბოს ათვისების კოეფიციენტი – სიდიდე, რომელიც ასახავს მასალის უნარს, მიიღოს სითბო მის ზედაპირზე ტემპერატურის ცვალებადობისას.

სითბოს აღმომჩენი – ცეცხლის აღმომჩენი, რომელიც რეაგირებს სითბოზე, მაღალ ტემპერატურაზე ან ტემპერატურის ზრდის ტემპზე ან ორივეზე.

სითბოს სასარგებლო მოქმედების კოეფიციენტი – თბომწარმოებლურობის ფარდობა მიყვანილ თბურ სიმძლავრესთან.

სითბოშეთვისება კონსტრუქციის ზედაპირის – შემომსაზღვრელი კონსტრუქციის ზედაპირის თვისება შთანთქმოს ან გასცეს სითბო.

სითბური – რაც სითბოს ავრცელებს; სითბოსთან დაკავშირებული.

სითბური გაფართოება – სხეულთა ზომების ცვლილება ტემპერატურის გავლენით. გაცხელებისას, როგორც წესი, სხეულის მოცულობა იმატებს. სხეულის მოცულობითი გაფართოების კოეფიციენტი ეწოდება მისი მოცულობის ერთეულის გადიდებას ტემპერატურის 1°C-ით გადიდების დროს, ხოლო სხეულის სიგრძის ერთეულის გადიდებას ტემპერატურის 1°C-ით გადიდების დროს ეწოდება სხეულის წირითი გაფართოების კოეფიციენტი. მოცულობითი გაფართოების კოეფიციენტის სიდიდე დაახლოებით სამჯერ აღემატება იმავე სხეულის წირითი გაფართოების კოეფიციენტის სიდიდეს.

სითეთრე – თეთრის თვისება; თეთრი ფერის ქონა.

სითხე – 1. ნივთიერება, რომელსაც აქვს დინების უნარი და იღებს იმ ჭურჭლის ფორმას, რომელშიც ასხია; 2. ნივთიერება კონდენსირებულ, მყარ და აირის შუალედურ აგრეგატულ მდგომარეობაში, რომელიც ხასიათდება ზედაპირული დაძაბულობით. სხვადასხვა სითხის დინამიკური სიბლანტე სხვადასხვაა. ტემპერატურის დაწევასთან ერთად სითხის სიბლანტე იმატებს. ტექნიკური თვისებებისა და დანიშნულების მიხედვით არსებობს სითხეები: აირადი, აქროლადი, ბლანტი, ერთგვაროვანი, ზედენადი, იდეალური, კუმშვადი, მუშა, მძიმე, საწრთობი, საზეთმაცივებელი, სქელი, უკუმშველი, ცხიმგამხსნელი, წვეთოვანი, ჰიდროსამუხრუჭე და სხვ.

სითხე არანიუტონისეული – სითხე, რომელიც არ ექვემდებარება სიბლანტის ნიუტონისეულ კანონს. მას ზოგჯერ ანომალური სითხესაც უწოდებენ. მისი "მოძრაობის მრუდი" არ არის

წრფივი, სიბლანტე იცვლება ტემპერატურასა და წნევაზე, აგრეთვე ძვრის დეფორმაციის სიჩქარეზე, ჭურჭლის კონსტრუქციულ თავისებურებებსა და სხვ. დამოკიდებულებით.

სითხე გადამეტცივებული – სითხე, რომლის ტემპერატურა ნაკლებია კრისტალიზაციის ტემპერატურაზე, მოცემული წნევის პირობებში.

სითხე გადახურებული (სითხე მეტასტაბილური) – სითხე, გაცხელებული დუდილის ტემპერატურაზე მეტად.

სითხე ნიუტონისეული – 1. სითხე, რომელიც ექვემდებარება სიბლანტის ნიუტონისეულ კანონს. მას ზოგჯერ ნორმალურ სითხესაც უწოდებენ; 2. ნივთიერება, რომელთა დინება მოცემულია $\tau_{ij} = -p\delta_{ij} + 2\mu\dot{\epsilon}_{ij}$ კანონით, სადაც τ_{ij} არის ძაბვის ტენზორი, რომელიც წრფივად დაკავშირებული დეფორმაციის სიჩქარის $\dot{\epsilon}_{ij}$ ტენზორთან; δ_{ij} – კრონეკერის სიმბოლო; μ – დინამიკური სიბლანტის კოეფიციენტი; p – წნევა; 3. სითხეების დიდი კლასი, რომელთა სიბლანტე იცვლება დეფორმაციის სიჩქარის (ნაკადის ფარდობითი სიჩქარე) შესაბამისად.

სითხე წვეთოვანი – სითხე, რომელსაც აქვს გარკვეული ფორმის თავისუფალი ზედაპირი და ხასიათდება კუმშვისადმი დიდი წინააღმდეგობით – მცირე კუმშვადობით.

სითხის არათანაბარი მოძრაობა – სითხის დამყარებული მოძრაობის სახე, როცა მოძრაობის ძირითადი მახასიათებლები (სიჩქარე და წნევა) იცვლება ნაკადის მოძრაობის მიმართულებით (მაგ., წყლის ნაკადის მოძრაობა კაშხლის წინა შეტბორილ უბანზე, სითხის მოძრაობა მილსადენის კონუსურ უბანზე და სხვ.).

სითხის დამყარებული მოძრაობა – სითხის მოძრაობა, როცა ნაკადის ნებისმიერ წერტილში სიჩქარე და წნევა მუდმივი სიდიდეებია ანუ მათი სიდიდე და მიმართულება დროის მიხედვით არ იცვლება.

სითხის დაუმყარებელი მოძრაობა – სითხის მოძრაობა, როცა ნაკადის ნებისმიერ წერტილში მოძრაობის ძირითადი მახასიათებლები (სიჩქარე და წნევა) იცვლება დროის მიხედვით.

სითხის დაწნევითი მოძრაობა – სითხის მოძრაობა დახშულ სადინარში (მილსადენი, გვირაბი), როცა მათი განივკვეთი მთლიანად შევსებულია სითხით და წნევა ნაკადის ნებისმიერ წერტილში ატმოსფერულ წნევაზე მეტია. ს. დ. მ. ნაკადს არ აქვს თავისუფალი ზედაპირი.

სითხის დენის წირი – წირი, რომლის ყველა წერტილში დროის მოცემული მომენტისათვის სიჩქარის ვექტორს ამ წირის მხების მიმართულება აქვს. სითხის დაუმყარებელი მოძრაობისას ნაკადის ყოველ წერტილზე გადის მხოლოდ ერთი დენის წირი, რომელიც დროის მიხედვით (განუწყვეტლივ) იცვლის თავის ფორმასა და მდებარეობას. დამყარებული მოძრაობისას კი დენის წირი დროის მიხედვით არ იცვლება და ამიტომ, დენის წირი და სათანადო სითხის მოძრაობის ტრაექტორია ერთმანეთს ემთხვევა.

სითხის ზედაპირული ძალები – ძალები, მოქმედი სითხის განსახილველი მოცულობის გარე ზედაპირზე (მაგ., დგუმის წნევის ძალა ცილინდრში მოთავსებული სითხის ზედაპირზე; ატმოსფერული წნევა სითხის თავისუფალ ზედაპირზე და სხვ.).

სითხის თანაბარი მოძრაობა – სითხის დამყარებული მოძრაობის სახე, როცა მოძრაობის ძირითადი მახასიათებლები (სიჩქარე და წნევა) არ იცვლება ნაკადის მოძრაობის

მიმართულებით (მაგ., წყლის მოძრაობა მუდმივი განივკვეთის მქონე ღია არხში, სითხის მოძრაობა ცილინდრული განივკვეთის მილსადენში და სხვ.).

სითხის კუთრი წონა (მოცულობითი წონა) – ერთგვაროვანი სითხის G წონის ფარდობა W მოცულობასთან: $\gamma = G/W$. განზომილება ერთეულთა საერთაშორისო SI სისტემაში – ნ/მ³.

სითხის მასობრივი ძალები (მოცულობითი ძალები) – ძალები, მოქმედი სითხის განსახილველი მოცულობის ყოველ მატერიალურ ნაწილაკზე და პროპორციული ამ მოცულობის მასისა.

სითხის მდოვრედ ცვლადი მოძრაობა – სითხის არათანაბარი მოძრაობა, რომლის დროსაც ნაკადის ცალკეული ჭავლების სიძრუდე და, მათ შორის, კუთხე ძალზე მცირეა.

სითხის მკვეთრად ცვლადი მოძრაობა – სითხის არათანაბარი მოძრაობა, რომლის დროსაც ნაკადის ცალკეული ჭავლების სიძრუდე და, მათ შორის, კუთხე დიდია.

სითხის მოცულობითი კუმშვის კოეფიციენტი – განსახილველი სითხის მოცულობის ფარდობითი შემცირება წნევის 1 ატმოსფეროთი გაზრდის შემთხვევაში უცვლელი ტემპერატურის დროს.

სითხის მოძრაობის რეჟიმი – სითხის სახეობის, მოძრაობის სიჩქარისა და მილსადენის კედლის მახასიათებლების მიხედვით, განასხვავებენ სითხის მოზრაობის ორ ძირითად რეჟიმს: ლამინარულს და ტურბულენტურს. ლამინარული ეწოდება მოძრაობას, როცა სითხის ფენები გადაადგილდება ერთმანეთის პარალელურად ანუ ერთმანეთში შეურევლად (მაგ., ნავთობი, ზეთი და მისთ.), ხოლო ტურბულენტური – სითხის ნაწილაკების უწყესრიგო მოძრაობა რთული ტრაექტორიებით. ს. მ. რ. დასადგენად არსებობს პირობები, რომლის თანახმად ჭავლის სიჩქარე შეიძლება იყოს მეტი ან ნაკლები იმ კრიტიკულ სიჩქარეზე, როდესაც ლამინარული მოძრაობა გადადის ტურბულენტურში და პირიქით. დადგენილია უფრო უნივერსალური კრიტერიუმი, რომელსაც რეინოლდსის კრიტერიუმი ან რეინოლდსის რიცხვი ეწოდება: $Re = vd/V$, სადაც Re – რეინოლდსის რიცხვი; v – სითხის ჭავლის მოძრაობის საშუალო სიჩქარე; d – მილსადენის დიამეტრი; V – სითხის კინემატიკური სიბლანტე. ცდებით დადგენილია, რომ სითხის მოძრაობის ლამინარულიდან ტურბულენტურში გადასვლის მომენტში $Re = 2320$. შესაბამისად, როცა $Re < 2320$, სითხის მოძრაობა ლამინარულია, ხოლო, როცა $Re > 2320$ – ტურბულენტური. აქედან გამომდინარე, ნებისმიერი სითხის მოძრაობის კრიტიკული სიჩქარე გამოითვლება ფორმულით: $v_{კრ} = 2320v/d$.

სითხის მოძრაობის საშუალო სიჩქარე – ცოცხალი ჭავლის კვეთში ნაწილაკების მოძრაობის საშუალო სიჩქარე.

სითხის ნაკადი – სითხის ელემენტალური ჭავლების ერთობლიობა.

სითხის სიბლანტე – სითხის თვისება, წინააღმდეგობა გაუწიოს თავისივე ნაწილაკების ფარდობით ძვრას მოძრაობის პირობებში.

სითხის სიმკვრივე – ერთგვაროვანი სითხის m მასის ფარდობა w მოცულობასთან: $\rho = m/w$. განზომილება ერთეულთა საერთაშორისო SI სისტემაში – კგ/მ³.

სითხის ტემპერატურული გაფართოების კოეფიციენტი – განსახილველი სითხის მოცულობის ფარდობითი ნამატი ტემპერატურის 1°C-ით გაზრდისას.

